

Valdemar Kallunki (toim.)

Elämässä on lupa tavoitella onnea

Nuorten aikuisten koettu hyvinvointi,
syrjäytyminen ja osallisuus Kaakkois-
Suomessa ja Luoteis-Venäjällä

Voi hyvin nuori -hankkeen loppuraportti

Kymenlaakson ammattikorkeakoulu
University of Applied Sciences
2013

Valdemar Kallunki (toim.)

Elämässä on lupa tavoitella onnea

Nuorten aikuisten koettu hyvinvointi, syrjäytyminen ja osallisuus
Kaakkois-Suomessa ja Luoteis-Venäjällä

Voi hyvin nuori -hankkeen loppuraportti

Yhteistyöorganisaatiot

Kouvolan kaupunki

Itä-Suomen sotilaslääni

Kotkan kaupunki

Sivarikeskuksen Lapinjärven koulutuskeskus

Haminan kaupunki

Sotek-säätiö

Kakspy ry

Helsingin yliopisto, Palmenia

Pietarin valtion yliopisto,
sosiologian laitos

**ETELÄ-KYMENLAAKSON
AMMATTIOPISTO**

Etelä-Kymenlaakson
ammattiopisto

Helsingin yliopisto, Palmenia

Kotka-Hamina seudun kuntayhtymä
/Rannikkopajat

Kotka 2013

Kymenlaakson ammattikorkeakoulun julkaisu. Sarja B. Nro 93.

Copyright: Kymenlaakson ammattikorkeakoulu
Kustantaja: Kymenlaakson ammattikorkeakoulu
Taitto ja paino: Tammerprint Oy, Tampere 2013

ISBN (NID.): 978-952-5963-68-7
ISBN (PDF.): 978-952-5963-69-4
ISSN: 1239-9094
ISSN: (verkkojulkaisu) 1797-5972

SISÄLLYS

Hankkeen tuotokset.....	5
VOI HYVIN NUORI: kärkenä nuorten aikuisten kokemus.....	13
Koettu hyvinvointi, syrjäytyminen ja sosiaalinen osallisuus.....	15
Hankkeen lähtökohdat	16
Nuorten aikuisten syrjäytyminen	19
Suomalainen ja venäläinen yhteiskunta hyvinvoinnin tukijoina.....	21
Asevelvollisuus ja sosiaalinen integraatio.....	23
Nuorten aikuisten terveys	26
Yhteistyöorganisaatioiden kehittäminen	33
Maahanmuuttajien kotoutumisen tukeminen yhteistyössä Kotkan kaupungin kanssa.....	34
Elinkaarimalli maahanmuuttajatyön kustannusten arvioinnissa	41
Joustava perusopetus – koulupudokkaiden aktivointi Kotkan perusopetuksessa	43
Rikosseuraamusalan ja sosiaalityön yhteistyö	47
Mielenterveyden tukeminen toisen asteen oppilaitoksissa.....	52
Työelämään valtaistaminen työvoiman palvelukeskus Väylässä.....	58
Liikunnan merkitys syrjäytymisen ehkäisyssä (Sotek-säätiö).....	67
Matalan kynnyksen terveydenhoitomallin kehittäminen Kouvolassa	71
Varusmiespalvelus, palveluksen keskeyttäminen ja sosiaalinen osallisuus.....	75

Siviilipalvelus nuorten työhön integroijana	80
Hankkeen muut osa-alueet ja interventiot	85
Rannikkopajojen taide- ja mediapajan draamatapahtuma	85
Nuorten aikuisten elämäntyö	87
Nuorisopoliittiset johtopäätökset.....	89
Kolme kohtaa nuorten hyvinvointia tukevan politiikan kehittämiseksi ..	90
Asevelvollisuus ennaltaehkäisevän työn osana.....	90
Tulevaisuudenusko ja tasa-arvo	91
Koettu syrjäytyminen: tutkimuksen ja tukitoimien kehittäminen.....	91
Kirjallisuus.....	94

HANKKEEN TUOTOKSET

Palkinto:

KÄRJET 2012 –palkinto sarjassa Kansainvälinen TKI-toiminta (Arene, TKI-johdajisto).

Tieteelliset artikkelit:

- Artikkel 1. Kallunki, V. & Lehtonen, O. (2012). Nuorten aikuisten elämäntyytyväisyyden osatekijät hyvinvoinnin eri tasoilla. *Yhteiskuntapolitiikka* 77:4, 359-373.
- Artikkel 2. Lehtonen, O. & Kallunki, V. Nuorten aikuisten syrjäytymisen kierre. (lähetetty)
- Artikkel 3. Kallunki, V. & Lehtonen, O. Construction of Life Satisfaction among Young Adults in the Regions of High and Low SWB. (lähetetty)
- Artikkel 4. Kallunki, Valdemar & Lehtonen, Olli (2012). Life satisfaction among young adults in Kymenlaakso and Leningrad Region – A study of eight life domains in divergent cultural contexts. Teoksessa *Research Publication 2012. Publications of Kymenlaakso University of Applied Sciences, Series B, No. 74.* Kotka and Mikkeli: Mikkeli University of Applied Sciences, Kymenlaakso University of Applied Sciences, 67-84. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-5963-25-0>
- Artikkel 5. Lehtonen, O., Kallunki, V. & Pekkola, J. (2012). Motivaatiotekijät ehkäisevät nuorten aikuisten syrjäytymistä. Teoksessa *Työelämän tutkimuspäivät 2011 – Suomalainen työelämä eurooppalaisessa vertailussa*, 97–107. *Työelämän tutkimuspäivien konferenssijulkaisu* 3/2012. Tampereen yliopisto: Tampere.
- Artikkel 6. Samoylova V., Kallunki V, Borodkina O. & Romanenko V. (2012). Феномен социального исключения у молодежи в Санкт-Петербурге [Social exclusion of young people in St. Petersburg]. Teoksessa O. I. Borodkina (toim.) *Концепция возможностей и социальные проблемы молодежи [Capability approach and social problems of youth]*, 70-84. St. Petersburg: Skifija Print.

- Artikkele 7. Samoylova V., Borodkina O. & Kallunki V. (2012). Социальные проблемы молодежи и ресурсы их преодоления [Social problems of young people and resources of overcoming the problems]. Teoksessa O. I. Borodkina (toim.) Концепция возможностей и социальные проблемы молодежи [Capability approach and social problems of youth], 105-136. St. Petersburg: Skifija Print.
- Artikkele 8. Kallunki, V. & Borodkina, O. Social exclusion in St. Petersburg
- Artikkele 9. Kallunki, V. Kansallisen kollektiivin jäljillä – Siviili- ja varusmiespalvelus sosiaalisen integraation, järjestelmäintegraation ja yhteiskuntauskonnon näkökulmista. (lähetetty)
- Artikkele 10. Kallunki, V. & Lehtonen, O. (2013) Ohi on! Entä sitten? – Osallisuus varusmiesten kotiutumiseen liittyvän luottavaisuuden selittäjänä. Nuorisotutkimus 1/2013, 41-56.
- Artikkele 11. Lehtonen, O. & Kallunki, V. (2013). Harrastukset ennustavat asevelvollisuuden suuntautumista. Teoksessa Juha Mäkinen (toim.) Asevelvollisuuden tulevaisuus, 160-174. Maanpuolustuskorkeakoulu, johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos, julkaisusarja 2, artikkelikokoelmat n:o 9. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Artikkele 12. Kallunki, V. & Lehtonen, O. (2012). Varusmiesten ja siviilipalvelusvelvollisten suuntautuminen työhön ja opiskeluun. Teoksessa Työelämän tutkimuspäivät 2011 – Suomalainen työelämä eurooppalaisessa vertailussa, 51-61. Työelämän tutkimuspäivien konferenssijulkaisu 3/2012. Tampereen yliopisto: Tampere.
- Artikkele 13. Pekkola, J. & Kallunki, V. (2012). Nuorten aikuisten työolot, työmarkkina-asema ja perhe-elämä. Työelämäntutkimus – Arbetslivsforskning, 10(1), 101-102.
- Artikkele 14. Lehtonen, O. Kauronen, M-L & Kallunki, V. Terveyskäyttäytymisen osatekijöiden vaikuttavuus nuorten aikuisten terveyskäyttäytymisen muutoksessa. (Lähetetty)
- Artikkele 15. Lehtonen, O. & Kauronen, M-L. Terveyskäyttäytymisen kehä ammatillisesti koulutettujen työssäkäyvien ja työttömien nuorten aikuisten ryhmissä – sosioekonomisten terveyserojen synnyn alkulähteillä. (Lähetetty)
- Artikkele 16. Pekkola, J. (2010). Miten nuoret voivat hyvin ja huonosti? Teoksessa Tutkimusjulkaisu 2010. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun julkaisu, sarja B. KyAMK: Kotka.

Erillinen raportti

- Kuhlman-Keskinen, R. & Peevo, H. (2012). Kotkan kaupunki – maahanmuuttajanuorten palvelut. Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia, Helsingin yliopisto.

Asiantuntija-artikkelit:

- Kallunki, V. & Lehtonen, O. Nuori tarvitsee muutakin kuin rahaa, mielekästä tekemistä. Alio, sivu 2, 22.6.2012. Turun Sanomat.
- Paakkonen, T. & Lindberg, K. (2011). Nuorten rikosasioiden käsittely uudistuu. Haaste 2/2011.
- Kallunki, V. (2012) Nuorten osallisuus kasvaa arjessa. HelsinkiMissio.

Järjestetyt istunnot konferensseissa:

- Juhani Pekkola & Valdemar Kallunki: Nuorten aikuisten työolot, työmarkkina-asema ja perhe-elämä, työelämän tutkimuspäivät 2011, Tampere.
- Valdemar Kallunki & Juhani Pekkola: Well-being of Young Adults in South-East Finland and North-West Russia, pohjoismainen nuorisotutkimuksen konferenssi Nyris 2011, Turku.

Konferenssit, joissa hankkeella esitelmä:

- Kansainvälinen sosiaalityön konferenssi Tissa 2012 –konferenssi, Bucharest, Romania
- Asevelvollisuuden tulevaisuus –seminaari 2012, maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki
- Accessibility, Capabilities and Social Exclusion –conference, St. Petersburg, Russia, State University of St. Petersburg, 2012
- Sosiaalipolitiikan päivät, Turku 2011
- Kansainvälinen sosiaalityön konferenssi Tissa 2011 –konferenssi, Hradec Králové, Czech Republic

- Työelämän tutkimuspäivät 2011, Tampere
- Pohjoismainen nuorisotutkimuksen konferenssi Nyris 2011, Turku
- Sosiologian maailmankonferenssi, ISA 2010, International Sociological Association, Gothenburg, Sweden.
- Well-Being in Information Society (WIS) 2010, Turun yliopisto, Turku

Pidetyt esitelmät konferensseissa:

- Olga Borodkina: The Well-Being of Youth in Russia: Main Issues, Tissa 2012 –konferenssi, Bucharest, Romania
- Valdemar Kallunki & Olli Lehtonen: Subjective Perspective to Social Exclusion among Young Adults in South-East Finland and North-West Russia, Tissa 2011 –konferenssi, Hradec Králové, Czech Republic
- Olga Borodkina & Valentina Samoylova: Social Inclusion and Social Support Network of Young Adults in Russia, Tissa 2011 –konferenssi, Hradec Králové, Czech Republic
- Valdemar Kallunki & Olli Lehtonen: Well-being of Young Adults in Kymenlaakso and St. Petersburg. Nyris 2011 – konferenssi, Turku
- Marja-Leena Kauronen: Health Behaviour and Life Orientation among Young Adults in Kymenlaakso. Nyris 2011, Turku.
- Olga Borodkina: Well-being of Young Adults in St. Petersburg. Nyris 2011, Turku.
- Olli Lehtonen, Marja-Leena Kauronen & Valdemar Kallunki: Terveysten välinen nuorten aikuisten hyvinvoinnissa. Sosiaalipolitiikan päivät 2011, Turku.
- Valdemar Kallunki & Olli Lehtonen: Epävarmuustekijät asevelvollisten työhön ja opiskeluun siirtymisessä. Työelämän tutkimuspäivät 2011, Tampere.
- Marja-Leena Kauronen: EHMA Annual Conference, 13-15 June 2012: Public Health Care. Bern, Switzerland. Poster-esitys: Influence of the self-efficacy on the health behavior among vocational educated youth and young adults.
- Olli Lehtonen, Valdemar Kallunki & Juhani Pekkola: Motivaatiotekijät ehkäisevät nuorten aikuisten syrjäytymistä. Työelämän tutkimuspäivät 2011, Tampere.

- Valdemar Kallunki, Olli Lehtonen, Tuomo Paakkonen & Ari Vesanen: Varusmies- ja siviilipalveluksen vaikutukset siviilielämään. Työelämän tutkimuspäivät 2011, Tampere.
- Valdemar Kallunki: Siviili- ja varusmiespalvelukseen valikoituminen. Asevelvollisuuden tulevaisuus –seminaari, 2012, maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki
- Juhani Pekkola: Well Being of Young Generation: Forms of Well Being and Integration among Young Adults. XVII ISA World Congress of Sociology, 2010. International Sociological association, Gothenburg, Sweden.
- Juhani Pekkola: Well Being of Young Generation: Forms of Well Being and Integration among Young Adults. Well-Being in Information Society (WIS) 2010, Turun yliopisto, Turku

Hankkeen yleisö- ja yhteistyöseminaarit:

- Yhdessä nuorten hyväksi –seminaari, 8.10.2010
- Nuorten hyvinvoinnin kehityspolkuja, 15.4.2011
- Luottamuksella yhteiseen tulevaisuuteen, 14.2.2012
- Nuorten aikuisten hyvinvoinnin edistäminen, 13.11.2012, Studia Generalia, KyAMK
- Asevelvollisuus ja nuorten hyvinvoinnin tukeminen, 27.11.2012, Studia Generalia, KyAMK
- Nuorten aikuisten terveyden edistäminen, 4.12.2012, Studia Generalia, KyAMK

Hankkeen yleisö- ja yhteistyöseminaarien esitelmät:

- Eeva-Liisa Frilander-Paavilainen, Marja-Leena Kauronen, Ari Vesanen & Tuomo Paakkonen: Hyvinvoinnin tukeminen hankkeen yhteistyöorganisaatioissa. Luottamuksella yhteiseen tulevaisuuteen –seminaari, 14.2.2012, Kotka.
- Valdemar Kallunki & Olli Lehtonen: Nuorten aikuisten hyvinvointi Kymenlaaksossa – hankkeen tutkimustuloksia. Luottamuksella yhteiseen tulevaisuuteen –seminaari, 14.2.2012, Kotka.

- Valdemar Kallunki: Syrjäytymisen ehkäisy, yhteisöllisten voimavarojen hyödyntäminen ja asevelvollisuuden kehittäminen. Kommentit: Anna Liakka, Pirjo Piironen ja Mikko Reijonen. Luottamuksella yhteiseen tulevaisuuteen –seminaari, 14.2.2012, Kotka
- Olli Lehtonen: Nuorten terveyden tukeminen. Kommentti: Salla Kärki. Luottamuksella yhteiseen tulevaisuuteen –seminaari, 14.2.2012, Kotka.
- Valdemar Kallunki: Yhteisöllisten voimavarojen hyödyntäminen. Kommentti Pirjo Piironen. Luottamuksella yhteiseen tulevaisuuteen –seminaari, 14.2.2012, Kotka.
- Valdemar Kallunki: Hankkeen kyselyn alustavia tuloksia. Nuorten hyvinvoinnin kehityspolkuja, 15.4.2011, Kotka.
- Prof. Lea Pulkkinen: Nuorten hyvinvoinnin kehityspolkuja – näkökulmia riskien ja myönteisten tekijöiden toteutumiseen nuorten elämässä. Nuorten hyvinvoinnin kehityspolkuja –seminaari, 15.4.2012, Kotka.
- Valdemar Kallunki: Tutkimuksen alueellinen rooli ammattikorkeakoulun ja työelämän yhteistyöhankkeessa. Yhdessä nuorten hyväksi –seminaari, 8.10.2010, Kotka.
- Eeva-Liisa Frilander-Paavilainen: Kumppanuus ammattikorkeakoulun hankkeissa. Yhdessä nuorten hyväksi –seminaari, 8.10.2012, Kotka.
- Asta Saario: Työelämäorganisaatio ammattikorkeakoulun kumppanina. Yhdessä nuorten hyväksi –seminaari, 8.10.2012, Kotka.
- Valdemar Kallunki: Nuorten aikuisten hyvinvoinnin edistäminen. Kommentti: Päivi Mattila. Studia Generalia, 13.11.2012, Kotka.
- Valdemar Kallunki: Asevelvollisuus ja nuorten aikuisten osallisuuden tukeminen. Kommentit: Mikko Reijonen ja Riikka Sarapelto. Studia Generalia, 27.11.2012, Kotka.
- Olli Lehtonen: Nuorten aikuisten terveyden edistäminen. Studia Generalia, 4.12.2012, Kotka.

Media-artikkelit hankkeesta:

- Ammattikorkeakoulujen tutkimustyön arvostus lapsenkengissä. Yle, verkkouutiset. 18.2.2013. www.yle.fi/uutiset/ammattikorkeakoulujen_tutkimustyon_arvostus_lapsenkengissa/6498657

- AMK-tutkimus lisääntyy, YLE Kymenlaakso (alueelliset TV-uutiset), 18.2.2013
- Luottamus taklaa syrjäytymistä, Kymensanomat 9.12.2012, sivut 1 ja 3.
- Yksinäisyyden kokemus on merkittävin tekijä syrjäytymisessä, YLE Kymenlaakso (alueelliset TV-uutiset) 14.2.2012
- Nuori voi Kymenlaaksossa paremmin kuin luullaan. Kymensanomat 15.2.2012
- Kymenlaaksolaisten nuorten humalahakuisuus ja kannabismyönteisyys huolestuttaa, Yle Kymenlaakso (alueelliset TV-uutiset) 20.1.2012
- Kymenlaaksolaisnuoret tupakoivat ja juovat muita enemmän, iltasanomat.fi 21.1.2012.
- Rakennemuutos kuristaa nuoria, Kymen Sanomat, 17.6.2010.
- Voi hyvin nuori -hanke etsii malleja nuorten hyvinvoinnin tukemiseen. Kouvolan sanomat 11.12.2009.

Hankkeen esitelmät muiden järjestämissä seminaareissa:

- Valdemar Kallunki: Voi hyvin nuori –hankkeen johtopäätöksiä. Aikuissosiaalityön työpaja, teemana nuoret. Socom, Luumäki, 7.2.2013
- Valdemar Kallunki: Nuorten aikuisten osallisuus, Päijät-SOS –hankkeen asiantuntijaseminaari aikuissosiaalityön tekijöille, Sosiaalialan osaamiskeskus Verso, Lahti, 11.12.2012
- Valdemar Kallunki: Nuorten aikuisten kokemuksellinen hyvinvointi, syrjäytyminen ja sosiaalinen integraatio –luento, Lapsen ja nuoren hyvinvointi – Jokaisen aikuisen asia II. Asiantuntijaseminaari sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetustoimen edustajille. Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Helsinki, 26.11.2012.
- Valdemar Kallunki: Nuorten aikuisten subjektiivinen hyvinvointi –luento, Preventiimiverkoston johtohenkilöstölle suunnattu kutsuseminaari, Humak, Helsinki, 3.10.2012
- Valdemar Kallunki: Esitys Asevelvollisuuden tulevaisuus –seminaarissa, maanpuolustuskorkeakoulu, 21.3.2012
- Valdemar Kallunki: Kymenlaaksolaisten nuorten aikuisten hyvinvointi -luento, toimialapäivä, sosiaali- ja terveysala, KyAMK, 5.1.2012

- Valdemar Kallunki: Esitys Voi hyvin nuori –hankkeen tuloksista, Kotkan sosiaali- ja terveyslautakunta, 23.11.2011
- Valdemar Kallunki: Esitelmä ”Nuorten hyvinvointi rakennemuutosalueella”, KyAMK, sosiaali- ja terveysalan toimialapäivä, 16.8.2010
- Valdemar Kallunki: Esitelmä ”Onko heissä eroja?”, siviilipalveluspaikkojen neuvottelupäivät, Vantaa, 25.10.2011

VOI HYVIN NUORI: kärkenä nuorten aikuisten kokemus

Koettu hyvinvointi on viimeisen vuosikymmenen ajan ollut kansainvälisesti suosittu tutkimuskohde. Nuoret aikuiset ovat kuitenkin saaneet aiheen osalta vähän huomiota. Lisäksi ilmiön toisen ääripään eli syrjäytymisen tutkimusta ovat hallinneet objektiiviset tekijät kuten työn ja opiskelun ulkopuolelle jääminen. Eräänä haasteena koetun syrjäytymisen tutkimuksessa on ollut ilmiön mittaaminen.

Voi hyvin nuori –hankkeen lähtökohtana on ollut tarkastella sekä nuorten aikuisten positiivista että negatiivista hyvinvointia. Pääkäsitteinä ovat koettu hyvinvointi ja syrjäytyminen. Lisäksi tutkitaan asevelvollisten sosiaalista integraatiota. Kyseisiä aiheita koskevien tutkimusartikkeleiden tulokset raportoidaan tiivistetysti tämän kirjan ensimmäisessä osiossa (Koettu hyvinvointi, syrjäytyminen ja sosiaalinen osallisuus – tiivistelmä tutkimusartikkeleista). Hankkeen tieteellisinä yhteistyökumppaneina ovat toimineet Venäjä-tutkimuksen osalta professori Olga Borodkina, dosentti Valentina Samoylova ja tohtorikoulutettava Veronika Romanenko Pietarin valtionyliopiston sosiologian laitokselta.

Nuorten oma kokemus on perusta käyttäjälähtöisten palvelujen kehittämislle. Nuorten palveluita koskeva kehittämisosio on toteutettu 44 opinnäytetyön avulla. Keskeisessä osassa kehittämisessä on syrjäytymisen ehkäiseminen yhteistyöorganisaatioiden palvelujen avulla. Tavoitteet asetettiin erikseen jokaiselle yhteistyöorganisaatiolle. Kumppaneina olivat joko toimintatutkimuksellisen kehittämistyön tai asiantuntijayhteistyön osalta Kymenlaakson alueen kaupungit, Itä-Suomen sotilaslääni, Helsingin yliopiston Palmenia, Siviilipalveluskeskus, Sotek, Kakspy ja Etelä-Kymenlaakson ammattiopisto. Kehittämisosion tulokset on esitetty toisessa osiossa (Yhteistyöorganisaatioiden kehittäminen). Lisäksi viimeisessä osiossa vedetään yhteen hankkeen nuorisopoliittiset johtopäätökset.

Hankkeen päävalmistelijoina toimivat tutkimusjohtaja Juhani Pekkola ja toimialajohtaja Seija Aalto. Hankkeen rahoitus saatiin Tekesin Innovaatiot sosiaali- ja terveystaloudissa –ohjelman tutkimushausta. Rahoittajina olivat myös KyAMK sekä Kouvolan, Kotkan ja Haminan kaupungit. Yhteistyöorganisaatiot ovat lisäksi osallistuneet omalla työpanoksellaan kehittämisosion toteutukseen. Hankkeen ohjausryhmään ovat edellä mainittujen KyAMK:n edustajien lisäksi osallistuneet puheenjohtajana Päivi Mattila (Haminan kaupunki) ja jäsenenä Päivi Hännikäinen (Helsingin yliopiston Palmenia), Anna Liakka (Kotkan kaupunki), Mikko Reijonen (Siviilipalveluskeskus), Pia-Stina Repo (Sotek-säätiö), Tomi Rossi (Kakspy ry.), Asta Saario (Kouvolan kaupunki), Riikka Sarapelto (Itä-Suomen sotilaslääni) ja Outi Tuovila (Tekes) sekä sihteerinä Anne Heikka (KyAMK).

Hankkeen onnistuminen on laajan osallistujajoukon aktiivisuuden tulos. Keskeistä on ollut projektiin ohjausryhmän, osallistuneen henkilöstön ja opiskelijoiden sekä yhteistyöorganisaatioiden työntekijöiden sitoutuminen. Projektin toteutukseen osallistuivat Suomessa projektitutkija Olli Lehtonen (1.4.2011 alkaen), koordinoiva tutkimusjohtaja Juhani Pekkola sekä vastuuolettajina toimineet yliopettajat Eeva-Liisa Frilander-Paavilainen ja Marja-Leena Kauronen sekä lehtorit Tuomo Paakkonen ja Ari Vesanen ja tuntiopettaja Sari Engelhardt. Lisäksi mukana oli Pietarin valtion yliopistosta professori Olga Brodkinan tiimi.

Voi hyvin nuori –hanke on mahdollistanut KyAMK:n sosiaali- ja terveysalaan liittyvän TK-toiminnan monipuolistumisen. Kansainvälinen tutkimus- ja kehittämistoiminta on tullut aikaisempaa luontevammaksi osaksi toimintaa. Jatkossa tätä osaamista kehitetään osana KyAMK:n Käyttäjälähtöisten hyvinvointi- ja suunnittelupalveluiden –painoalaa.

Kotkassa 1.3.2013

Valdemar Kallunki

Painoalapäällikkö, hankkeen vastuuhenkilö
Käyttäjälähtöiset hyvinvointi- ja suunnittelupalvelut –painoala
Kymenlaakson ammattikorkeakoulu

Koettu hyvinvointi, syrjäytyminen ja sosiaalinen osallisuus

Valdemar Kallunki, Olli Lehtonen, Olga Borodkina, Juhani Pekkola, Marja-Leena Kauronen, Valentina Samoylova & Veronika Romanenko

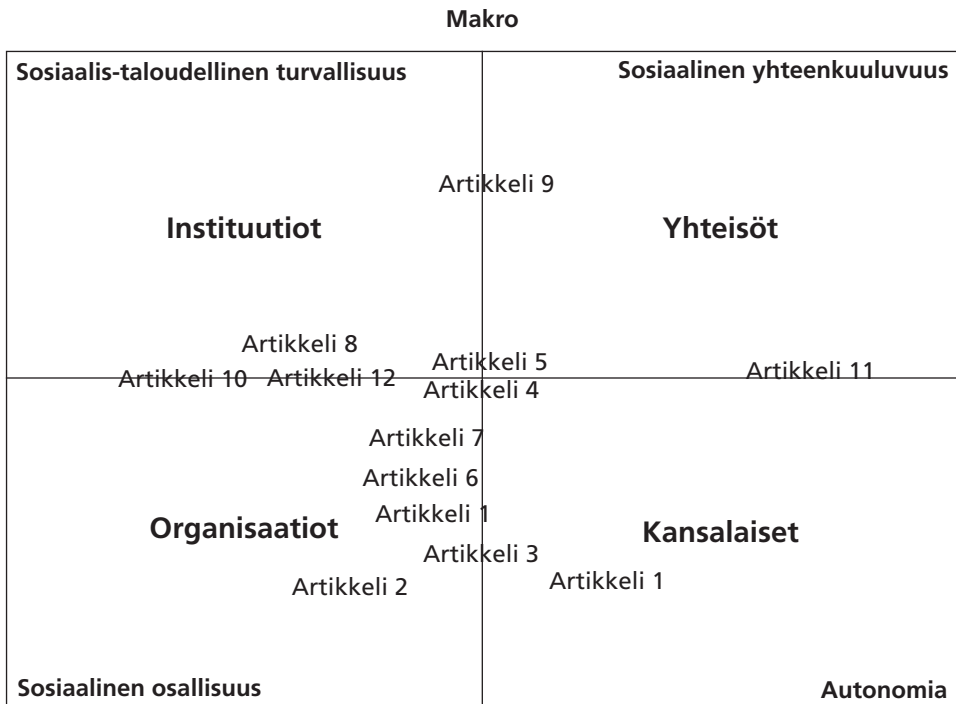
Hankkeen lähtökohdat

Voi hyvin nuori -hankkeen tutkimus- ja kehittämistavoitteet koskevat nuorten aikuisten hyvinvoinnin tukemista ja syrjäytymisen ehkäisyä. Tässä luvussa esiteltävän hankkeen tutkimusosion näkökulmina ovat olleet kokemuksellinen syrjäytyminen, subjektiivinen hyvinvointi eri hyvinvoinnin tasoilla ja sosiaalinen integraatio. Nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyn tavoite on hankkeen aikana korostunut sekä julkisessa keskustelussa että toimenpiteissä. Vuonna 2011 voimaan tullut nuorisolain muutos (HE 1/2010) paransi pudokkaiden auttamista ja etsivän nuorisotyön edellytyksiä mm. tiedonkulkua helpottamalla. Yhteiskuntatutkimuksessa lähestymistapa syrjäytymisen ehkäisyyn on vielä kokonaisvaltaisempi: tarkoituksena on taata kaikille alle 25-vuotiaille palvelu tai toimenpide, joka parantaa mahdollisuuksia selviytyä työmarkkinoilla (TEM 2012). Myös tasavallan presidentin käynnistämässä toimenpiteissä on korostettu varhaista puuttumista (Niinistö 2012). Varhaisen puuttumisen tarvetta alleviivaavat yhteiskunnan toimivuuden, hyvinvoinnin ja inhimillisyyden lisäksi taloudelliset tekijät, sillä syrjäytymisen ehkäisy on edullisempaa kuin syrjäytyneen elämänsä aikana yhteiskunnalle aiheuttamat yli miljoonan euron kustannukset (NSE 2007).

Tutkimusartikkeleissa raportoidut tulokset antavat välineitä **tukea nuorten aikuisten hyvinvointia sen eri tasoilla**. Tutkimukset käsittelevät Luoteis-Venäjän ja Kaakkois-Suomen nuorten aikuisten syrjäytymisen ja subjektiivisen hyvinvoinnin lisäksi siviilipalvelus- ja varusmiesten hyvinvointia ja sosiaalista integraatiota. Asevelvollisten hyvinvointi ja asevelvollisuuden kytkeä muuhun yhteiskuntaan ovat olleet keskeisiä teemoja sekä Suomalainen asevelvollisuus –raportissa että Siviilipalvelus 2020 –raportissa. Näitä teemoja tarkastellaan tässä tutkimuksessa palvelumuotoon valikoitumisen, sosiaalisen integraation ja kotiutumisen näkökulmista. Tässä osiossa raportoidaan tiiviisti tutkimusartikkeleiden tuloksia, joten tarkempi informaatio tutkimustuloksista tulee katsoa tutkimusartikkeleista.

Hyvinvoinnin tukeminen ja syrjäytymisen ehkäisy tapahtuvat nuorten aikuisten yksilöllisissä elämäntilanteissa. Nuoren tilanteeseen vaikuttavat omat valinnat (autonomia), hänen sosiaalinen osallisuutensa, yhteiskunnallisten instituutioiden ylläpitämä turvallisuus sekä yhteisöihin liittyvä sosiaalinen yhteenkuuluvuus. Kyseiset tekijät muodostavat nuorten hyvinvointiin vaikuttavan sosiaalisen laadun ulottuvuudet, jotka voidaan esittää kenttänä. Oheisessa kuvassa (Kuva 1) kentälle on sijoitettu tässä hankkeessa toteutetut syrjäytymisen ehkäisyä, hyvinvoinnin rakentumista ja sosiaalista integraatiota koskevat tutkimukset. Nuoren sosiaalisen elämän laatu koostuu tästä näkökulmasta hänen mahdollisuudestaan tukea omaa hyvinvointiaan osallistumalla yhteisöjensä sosiaaliseen ja taloudelliseen elämään. Kuvan pystyakselin alaosa viittaa yksilöä ja yläosa yhteiskuntaa koskeviin prosesseihin. Vaaka-akselin vasen reuna edustaa järjestelmien toimintaa ja oikea reuna sosiaalisten normien aluetta. (ks. Beck ym. 2001; Saari 2011.)

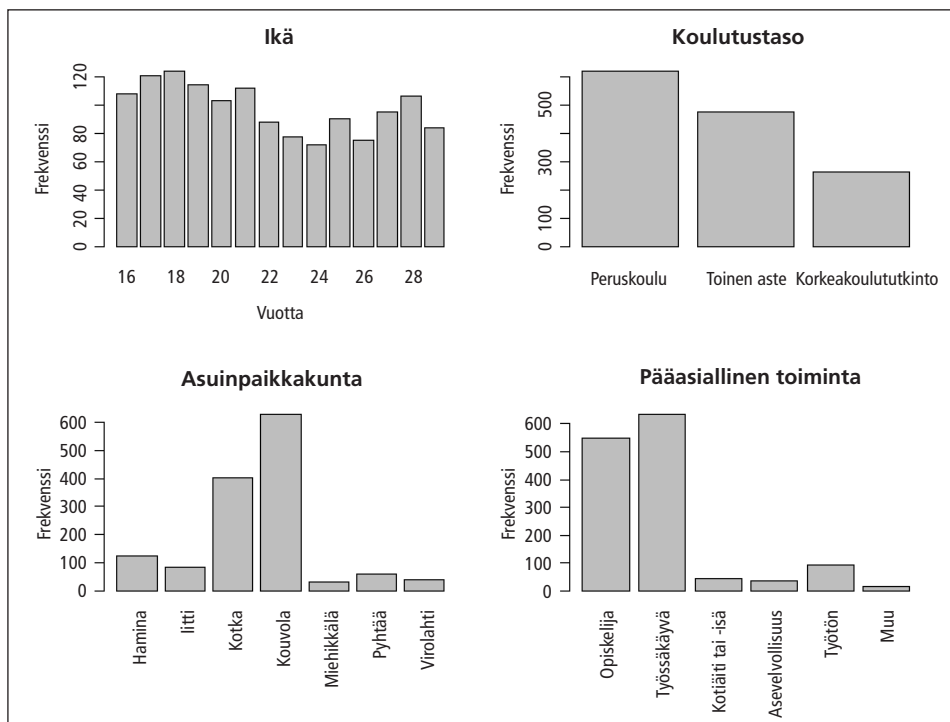
Hankkeessa on merkittävässä osassa koettu hyvinvointi, joka painottaa nuoren itsenäistä arviointia omasta tilanteestaan. Myös syrjäytymiseen liittyvät artikkelit lä-

Kuva 1. Voi hyvin nuori –hankkeen artikkeleiden sijoittuminen sosiaalisen laadun kentällä. (ks. Saari 2011) Artikkeleiden sijoittumiset ovat suuntaa-antavia, sillä useimpiin artikkeleihin liittyy sisältöjä useammasta kuin yhdestä osa-alueesta.

heistyvät yhteiskuntaan ja yhteisöön kuulumista yksilön kokemuksen näkökulmasta. Samalla kyseisiin artikkeleihin liittyy myös syrjäytymisen prosessi. Venäjän ja Suomen tilannetta vertailevissa artikkeleissa on mukana yksilötason kokemuksellisesta aineistosta huolimatta yhteiskunnallinen näkökulma: yksilötason kokemus on maiden välisessä vertailussa parhaiten ymmärrettävissä suhteuttamalla se yhteiskunnan institutionaaliin ja sosiaalisiin rakenteisiin. Yhteiskunnallista järjestelmää tutkimusartikkeleissa edustaa selkeimmin asevelvollisuus, joita koskevissa artikkeleissa keskeisessä osassa on sosiaalinen osallisuus. Instituutioiden merkitystä nuorten aikuisten hyvinvoinnille käsitellään sosiaalis-taloudellista turvallisuutta laajemmin sosiaalisen tuen, koulutuksen, asevelvollisuuden ja uskonnon kautta.

Tutkimuksen pääaineistot kerättiin vuoden 2011 ensimmäisellä puoliskolla Kymenlaaksosta, Pietarista ja Leningradin alueelta. Vastaajina Suomessa oli 1400 kymenlaaksolaista 16-29 -vuotiasta nuorta. Puhelinhaastattelujen kerääjänä toimi TNS-gallup. Aineisto perustui iän, sukupuolen ja asuinpaikan mukaiseen väestörekisteriotantaan. Venäjän aineiston kerääminen perustui vastaavasti iän, sukupuolen ja asuinpaikan mukaisiin kiintiöihin, mutta tavoittavuudeltaan puhelinhaastatteluja paremmaksi menetelmäksi arvioitiin katuhaastattelut. Asuinalueina käytettiin Pietarin kahdeksatoista kaupunginosaa ja Leningradin alueen kahdeksatoista piiriä. Jokaiselle piirille/kaupunginosalle määritettiin sukupuolen ja iän mukaiset kiintiöt. Haastattelut toteutettiin kaduilla julkisen liikenteen, kauppa-

Kuva 2. Taustamuuttujien jakaumat tutkimusaineistosta.

keskuksien ja muiden toimintakeskuksien läheisyydessä poimimalla ihmisvirrasta tietyin välein (ihmistihydestä riippuen) vastaajia.

Suomen aineistossa naisia vastaajista on 49,6 prosenttia ja miehiä 50,4 prosenttia. Kuvassa 2 on esitetty taustamuuttujien jakaumia vastaajien iästä, koulutuksesta, pääasiallisesta toiminnasta ja asuinpaikkakunnasta. Aineistossa painottuvat alueen suuret kaupungit. Lisäksi nuoria ikäluokkia on hieman enemmän, koska nuoret muuttavat yliopisto-opintojen perässä muille alueille. Aineistosta laskettu nuorisotyöttömyys on 21 prosenttia, mikä on hieman korkeampi kuin vuonna 2010 Kymenlaaksoissa tilastoitu nuorisotyöttömyys (18 prosenttia). Aineistossa ei siten näyttäisi olevan alipeittoa suurimmassa syrjäytymisvaarassa olevien suhteen, vaikka syrjäytymisvaarassa olevat nuoret putoavat usein pois myös tutkimuksista (Nurmi 2011).

Siviilipalvelus- ja varusmiehiä koskevan tutkimusosion aineistona on vuoden 2011 alkupuoliskolla kerätty kysely 902:lta tammikuussa 2011 palvelukseen tulleelta alokasvaiheen varusmieheltä ja 461:lta helmi- ja kesäkuun välillä palvelukseen astuneelta koulutusjakson siviilipalvelusmieheltä. Molempiin vastausryhmiin kuului lähinnä suomenkielisiä vastaajia. Varusmiehiä koskeva aineisto kerättiin alokasvaiheen lopussa olevilta varusmiehiltä kansalaiskasvatustapahtuman yhteydessä järjestetyissä vastaustilaisuuksissa, joihin osallistui yhteensä 1069 varusmies. Vastausprosentti oli siten 84,4. Siviilipalvelusmiehiä koskeva aineisto kerättiin koulutusjakson viimeisellä viikolla viideltä helmi- ja kesäkuun välille sijoittuneelta saapumiseraältä oppitunneilla, joihin osallistuneista siviilipalvelusmiehistä vain

kaksi kieltäytyi vastaamasta kyselyyn. Palveluksessa olleita siviilipalveluksen suorittajia oli kyselyn keräämisajankohtana kaikkiaan 621, joista siis 74,7 prosenttia osallistui sekä tilaisuuksiin että kyselyn täyttämiseen. Keräämisajankohdan sijoituttua alokaskauden ja koulutusjakson loppuvaiheeseen aineistoista ovat pääasiallisesti jo karsiutuneet terveydellisistä tai muista syistä palveluksesta vapautetut.

Aineisto on edustava erityisesti siviilipalvelusvastaajien alkuvuoden saapumiserien osalta, sillä kysely on kerätty Suomen ainoassa siviilipalvelusmiehiä kouluttavassa yksikössä Lapinjärven koulutuskeskuksessa. Vastaajissa painottuvat kaupunkimaisista ja erityisesti varusmiesten osalta Etelä-Suomen läänin kunnista kotoisin olevat asevelvolliset (ks. Kallunki & Lehtonen 2012). Siviilipalvelusvastaajien kohdalla painotus johtuu siviilipalvelukseen suuntautuvien epätasaisesta jakaumasta maan sisällä, kun taas varusmiesten osalta aineisto on näyte yhden joukko-osaston yhden saapumiserän varusmiehistä. Sekä siviilipalvelu- (80 %) että varusmiesvastaajista (87,1 %) valtaosa oli kotoisin kaupunkimaisista kunnista.

Nuorten aikuisten syrjäytyminen

Nuorten aikuisten koettua hyvinvointia mitattiin tässä hankkeessa PWI-indeksillä ja koettua syrjäytymistä EuroFoundationin kehittämällä koetun syrjäytymisen indeksillä (Layte ym. 2010). Koettua hyvinvointia koskevassa ensimmäisessä artikkelissa (artikkeli 1) on kiinnostuksen kohteena aikaisemmassa tutkimuksessa esiin noussut nuorten aikuisten hyvinvoinnin polarisaatio voittajiin ja häviäjiin. Tutkimuksessa tarkastellaan sitä, miten eri elämänalueet vaikuttavat eri hyvinvoinnin tasoilla elämäntyytyväisyyteen. Tulokset osoittivat hyvinvoinnin tukemisen erilaiset tarpeet ilmiön ääripäässä: Pahoinvoinnin ääripäässä tärkeimpiä elämäntyytyväisyyttä lisääviä keinoja ovat tehokkuusjärjestyksessä tulevaisuudenusko, elintaso, terveys ja yhteisöllisyys. Hyvinvoinnin ääripäässä vastaavia tekijöitä ovat tulevaisuudenusko, turvallisuus, terveys ja elintaso. Erityisesti pahoinvoinnin ääripäässä, mutta myös koko ikäryhmässä, keskeisintä on tukea tulevaisuudenuskoa, joka on tuloksen perusteella merkittävin elämäntyytyväisyyteen yhdistyvä tekijä. Elintason osalta haasteena on taloudellisten tukien heikosti ennustettava vaikutus nuoren kokemukseen: panostusten todellisten vaikutusten arviointi on vaikeampaa kuin kolmanneksi ja neljänneksi tärkeimmäksi osoittautuneiden terveyden ja yhteisöllisyyden kohdalla. (ks. tarkemmin artikkeli 1)

Pahoinvoivien nuorten ryhmän analyysissä löydettiin pahoinvoinnin ääripäätä koskeva marginalisoitumista tukeva ilmiö, jossa sosiaalisten suhteiden ja suoriutumisen osatekijöiden yhteys elämäntyytyväisyyteen on käänteinen. Tämä tarkoittaa, että näiden osatekijöiden parantaminen ei paranna nuoren elämäntyytyväisyyttä vaan itse asiassa vähentää sitä. Löytö ilmaisee elämäntilanteen parantamista tukevien kokemuksellisten kannusteiden puuttumisen. Omaehtoinen marginalisoituminen selittää osaltaan vaikeuksia muuttaa jo syrjäytyneen nuoren tilannetta esimerkiksi etsivässä työssä: yritykset parantaa sosiaalista tilannetta ja suoriutumista voivat johtaa tyytymättömyyden kasvuun. Tulokset korostavat syrjäytyneiden nuorten kohdalla kielteisten kokemusten purkamisen tarvetta ja motivoin-

nin merkitystä. Samalla tulosten perusteella kielteisiin sosiaalisiin kokemuksiin ja suoriutumiseen liittyvään ennaltaehkäisevään tukeen tulisi kiinnittää erityistä huomiota: tilanteen muuttaminen pahoinvoinnin kärjistyessä on vaikeaa erityisesti sosiaalisuuteen ja suoriutumiseen liittyvien kynnysten takia. (Artikkeli 1)

Tutkimuksemme perusteella nuorten aikuisten koettua hyvinvointia on syytä hyödyntää nykyistä enemmän syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä. Subjektivistista elämäntyytyväisyyttä eri elämänalueilla koskeva mittari tuottaa nopeasti ja tehokkaasti tietoa nuoren tilanteesta. Tämän tutkimuksen PWI-indeksi kattaa merkittävän osan kokemukselliseen hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä (Cummins 2006). Kyseistä mittaria on mahdollista hyödyntää ensimmäisen vaiheen syrjäytymisriskin tunnistamisessa ja tilannetekijöiden kartoittamisessa. Mikäli nuoren tyytymättömyys koskee useita elämänalueita ja tyytymättömyys on pitkäaikaista, nuori tarvitsee todennäköisesti erityistukea kielteisten kokemustensa purkamisessa, itse-tuntonsa parantamisessa ja motivaationsa rakentamisessa. Erityistä huomiota tulee tällöin kiinnittää suoriutumista ja sosiaalisia suhteita koskevaan tilanteeseen. Koetun hyvinvoinnin mittaria ei tule kuitenkaan nähdä kokonaisratkaisuna hyvinvoinnin arvioimiselle, vaan apuvälineenä nuoren oman kokemuksen ymmärtämisessä. Keskeistä on yhdistää nuoren kokemus tietoon hänen objektiivisesta tilanteestaan opiskelussa, työssä tai muussa sosiaalisessa ympäristössä. Nuoren tyytyväisyys eri elämänalueisiin on riippuvainen hänen omista arvostuksistaan ja tavoitteistaan. Siksi hänen subjektiiviset arvostuksensa voivat poiketa yhteiskunnan nuorille asettamista normatiivisista tavoitteista. (ks. Artikkeli 1).

Syrjäytymistä on useimmiten tutkittu objektiivisin mittarein, jolloin keskeisessä asemassa syrjäytymisen tuottajina on nähty olevan erilaiset deprivatiot kuten köyhyys, työttömyys ja sosiaalisten suhteiden puutteet. Suomalaisessa nuorisoa käsittelevässä syrjäytymisen tutkimuksessa on viime vuosina korostunut työn ja opiskelupaikan merkitys (ks. esim. Myrskylä 2012; Myrskylä 2011). Kokemuksellisessa lähestymistavassa, johon on kansainvälisessä tutkimuksessa kiinnitetty huomiota viime vuosina, ei oleteta köyhyyden, koulutuksellisten puutteiden tai työttömyyden liittyvän automaattisesti sosiaaliseen syrjäytymiseen (Böhnke 2001; Layte ym. 2010; Popp & Schels 2008). Kyse on siten lähestymistavasta, joka korostaa sosiaalisen laadun autonomista kenttää institutionaalisen tai yhteisöllisen näkökulman kustannuksella. Nuorten kokemukset syrjäytymisen syistä voivat tällöin poiketa merkittävästi yhteiskunnan asettamista normatiivisista oletuksista (Hargie ym. 2011).

Kokemuksellinen syrjäytyminen auttaa tarkastelemaan yhteiskuntaan kiinnittymisen ongelmakohtia nuorten omasta näkökulmasta. Nuoren syrjäytyminen voi liittyä elämänhallinnan ongelmien tuottamiin epäonnistumisten kokemuksiin ja niiden muodostamaan kielteiseen kehään, jossa nuori voi tulkita jopa myönteisiä tekijöitä kielteisesti (Nurmi 1992; Nurmi 1995). Tämän tutkimushankkeen toisessa artikkelissa tarkasteltiinkin syrjäytymistä prosessuaalisesta näkökulmasta (Artikkeli 2), jolloin kiinnostuksen kohteena oli syrjäytymiseen liittyvien kielteisten kokemusten kasaantuminen ja niiden luoma syrjäytymisen kierre. Tulosten perusteella nuorten aikuisten syrjäytymistä ei tule nähdä yksipuolisesti alhaisen koulu-

tuksen tai työttömyyden seurauksena (vrt. Myrskylä 2012), vaan yksinäisyyden, epäluottamuksen ja alisuoriutumisen muodostamana syrjäytymiskierteenä. Nuoren aikuisen alisuoriutuminen vähentää hänen tyytyväisyyttään koettuun elintsoon ja lisää yksinäisyyden kokemuksia, jotka molemmat lisäävät syrjäytymistä. Näistä muuttujista erityisesti yksinäisyyden kokemukset ovat merkittäviä syrjäytymisen etenemisessä. Syrjäytyminen heijastuu nuoren suoriutumiseen ja sulkee siten syrjäytymiskierteen. (Artikkeli 2)

Artikkelin 2 tulokset korostavat nuoren aikuisen sosiaalisten suhteiden, suoriutumisen ja lähisuhteiden luottamuksen tukemista syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä. Yksilötason välineinä tässä voivat olla syrjäytymisriskin kohteena olevien yksinäisyyden poistaminen sekä minäkuvan ja itsetunnon tukeminen. Yhteiskunnallisella tasolla kyse on sosiaalisten sidosten ja solidaarisuuden vahvistamisesta. Yhdistettäessä tulokset edelliseen artikkeliin syrjäytymisen ehkäisyssä voidaan erityisesti korostaa sosiaalisia suhteita, mutta samalla koetun hyvinvoinnin marginaalissa oleva nuori tarvitsee erityistä tukea sekä sosiaalisten suhteiden että suoriutumisen motivointiin (Artikkeli 1 ja 2). Korkealla koulutuksella ja työllä on yhdessä syrjäytymisriskiä suojaava merkitys (artikkeli 5). Tämä korostaa motivoinnin tarvetta alemmin koulutettujen ryhmässä, mikä merkitsee yksilöllisen tukemisen haastetta esimerkiksi yhteiskuntatakuun nuorten toimintapaikkojen valikoimisessa.

Suomalainen ja venäläinen yhteiskunta hyvinvoinnin tukijoina

Kun kaakkoissuomalaista koetun hyvinvoinnin rakentumista verrataan luoteisvenäläiseen tilanteeseen, korostuvat suomalaisen yhteiskunnan nuoria aikuisia mukaan ottavat piirteet. Erityisesti pietarilaisessa suurkaupunkiympäristössä, mutta myös ympäröivällä Leningradin alueella, materialistisen elintason merkitys on ratkaiseva nuorten aikuisten elämäntyytyväisyydelle. Ilmiötä selittävät elintason epätasainen jakautuminen, hyvinvointijärjestelmän puutteet sekä näihin tekijöihin yhdistyvä materialistisia tekijöitä ja kilpailua korostava kulttuuri. Suurimmat ongelmat koskevat siis sosiaalisen laadun yhteiskunnallista ulottuvuutta eli sosiaalista-loudellista turvallisuutta tukevien instituutioiden ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden heikkouksia. Nuorten aikuisten sosiaalinen tuki tutkimuksen venäläisillä kohdealueilla tulee pääasiallisesti lähiympäristöstä. Myös nuorten huolestuneisuus erilaisista yhteiskunnallista ongelmista kuten köyhyydestä, työttömyydestä, väkivallasta, yksityisyyden puutteesta, terrorismista ja päihteistä on laajaa. Nuorten aikuisten hyvinvoinnin nostaminen edellyttää erilaisten lähestymistapojen huomioon ottamista. Keskeistä tällöin on köyhyyden poistaminen alimmilta hyvinvointiryhmiltä ja siihen liittyvä koettuun hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden monipuolistaminen materiaalisista asioista myös muihin elämänalueisiin. (Artikkelit 3, 4, 6 ja 7)

Suomalaisessa tutkimusaineistossa korostui elämäntyytyväisyyttä tukevien tekijöiden monipuolisuus eri hyvinvoinnin tasoilla. Ainoa elämänalue, jolla ei ollut muista mitatuista tekijöistä riippumatonta vaikutusta elämäntyytyväisyyteen, oli uskonto. Venäjällä uskonnolla oli itsenäinen vaikutus. Tulos ei ole yllättävä, sillä

uskonnon vaikutus tulee yleensä sosiaalisten suhteiden ja yhteisöllisyyden kautta, ja uskonnon merkitys kasvaa iän myötä. Sosiaalitaloudellisen turvallisuuden on lisäksi todettu kansainvälisissä tutkimuksissa heikentävän uskonnon yleistä merkitystä (ks. Norris & Inglehart 2004).

Erityisesti hyvinvoinniltaan alimmat ryhmät voivat Suomessa käyttää monipuolisesti eri elämänalueita reitteinä subjektiivisen hyvinvointinsa nostamiseen. Suomalaisten nuorten aikuisten hyvinvoinnin rakentumista leimaakin alimpia hyvinvoinnin tasoja suosiva luonne elintason lisäksi tulevaisuudenuskossa, terveydessä ja yhteisöllisyydessä. Pietarissa terveyteen ja tulevaisuuden uskoon liittyy sen sijaan ylimpiä hyvinvoinnin tasoja korostava merkitys, mikä selittyy materiaalien tekijöiden hallitsevuudella alimmilla hyvinvoinnin tasoilla. Subjektiivisen hyvinvoinnin rakentumista koskevat vertailut korostavat hyvinvointijärjestelmän, sosiaaliseen tasa-arvoon perustuvan luottamuksen ja siihen liittyvän kulttuurin merkitystä nuorten aikuisten hyvinvointia tukevana tekijänä. Tulokset korostavat tarvetta suunnata pahoinvoiville toimenpiteitä, jotka tukevat tulevaisuuden uskoa. Yhteiskuntatakuun kaltaisten tukitoimenpiteiden tulisi siten jäsentää nuoren tulevaisuutta opinnoista valmistumisen ja työllistymisen kaltaiseksi omaa tulevaisuutta eteenpäin vieväksi kokemukseksi. (Artikkelit 3 ja 4)

Hyvinvointijärjestelmiin, materiaalliseen hyvinvointiin ja sen jakautumiseen liittyvien erojen ohella eräs selitystapa Suomen Venäjää monipuolisemmille elämäntyytyväisyyden reiteille koskee toisistaan poikkeavaa kansalaisyhteiskuntaa ja sosiaalista luottamusta. Elintaso ja terveys olivat myös ylimmällä hyvinvoinnin tasolla Pietarissa ainoat vaikuttavat tekijät. Pietarissa nuorten aikuisten hyvinvointia tukevat tekijät suuntautuivat siis materiaaliin tekijöihin ja kilpailun kannalta keskeiseen terveyteen (artikkeli 4). Ei-materiaalisilla tekijöillä kuten yhteisöllisyydellä, sosiaalisilla suhteilla, omalla suoriutumisella, turvallisuudella, tulevaisuuden uskolla ja uskonnolla ei ollut merkitystä hyvinvoinnin tukijoina hyvinvoinnin ylimmälle tasolle, mutta tulevaisuuden turvallisuutta ja sosiaalisia suhteita lukuun ottamatta ei myöskään muille hyvinvoinnin tasoille (ks. tarkemmin artikkeli 4).

Ei-materiaalisten tekijöiden merkitys suomalaisten nuorten aikuisten hyvinvoinnin tukijoina johtuu todennäköisesti varsinaisen köyhyyden ja väestön sisäisten voimakkaiden elintasoerojen puuttumisen lisäksi toimivasta ja aktiivisesta kansalaisyhteiskunnasta. Luottamusta ja sosiaalisia sidoksia tukeva kansalaisyhteiskunta järjestöineen ja yhteisöineen toimii siten koetun hyvinvoinnin tukijoina. Kyse on samalla hyvinvointivaltion mahdollistamasta aktiivisuudesta, sillä toimiva hyvinvointijärjestelmä tukee aineellisten tekijöiden ohella mm. yksilön luottamusta tulevaisuuteen ja ihmisten välistä luottamusta (Ervasti & Saari 2011). Sen sijaan ihmisten välisen taloudellisen epätasa-arvon on osoitettu Richard Wilkinsonin ja Kate Pickettin tutkimuksissa (ks. 2009b) heikentävän laajasti hyvinvointia: menetykset ihmisten hyvinvoinnissa näkyvät mm. elinajanodotteessa, terveydessä, mielenterveydessä, rikollisuudessa ja sosiaalisessa luottamuksessa. Kyse on epätasa-arvon lisäksi myös absoluuttisista maiden vaurauden eroista (ks. Hiilamo & Kangas 2012). Molemmat tekijät liittyvät Suomen ja Venäjän eroihin. Luoteis-Venäjäl-

lä havaittu materialistinen painotus myös ylimmillä hyvinvoinnin tasoilla (ks. tarkemmin artikkeli 4) konkretisoi epätasa-arvon kielteisten vaikutusten heijastumisen köyhistä kaikkiin hyvinvointiluokkiin (ks. Wilkinson & Pickett 2009a). Kyse on pohjimmiltaan yhteiskuntaa koossa pitävän ja luottamusta ylläpitävän sosiaalisen integraation antamasta tuesta nuorten hyvinvoinnille. Kyseistä ilmiötä voidaan lähestyä niin sosiaalisten verkostojen, luottamuksen, kansalaisyhteiskunnan toiminnan kuin sosiaalisen pääoman näkökulmista (ks. esim. Fukuyama 1995; Putnam 2000; Durkheim 1968).

Asevelvollisuus ja sosiaalinen integraatio

Nuoret aikuiset elävät vaihetta, jossa lapsuuteen ja nuoruuteen liittyvä socialisaatio vaihtuu erilaisiin aikuistumista koskeviin siirtymiin. Keskeisinä yhteiskuntaan integroivina tekijöinä ja tavoitteina toimivat työ ja opiskelu (ks. Myrskylä 2011). Erityistä tarvetta on kiinnittää huomiota nuorten miesten integraatioon, sillä heidän koulutuksellisen asemansa, syrjäytymisriskinsä ja työllisyystilanteensa kehitys on ollut naisia kielteisempi (Myrskylä 2012, Kaukonen 2009, NMT 2009). Asevelvollisuus muodostaa tältä osin merkittävän mahdollisuuden, sillä kaikkiin nuoriin miehiin kohdistuvana palvelusvelvollisuus on tärkeä osa terveiden nuorten sosiaalista integraatiota. Aikaisemman tutkimuksen perusteella varusmiespalveluksen aikana tapahtuu aikuistumista, missä on todennäköisesti kyse ikävaiheen ohella palveluksen merkityksestä psykososiaaliselle kehitykselle (Leskinen ym. 2012).

Tässä hankkeessa asevelvollisuuden merkitystä sosiaalisessa integraatiossa tarkasteltiin kolmesta näkökulmasta: 1) siviili- ja varusmiespalvelukseen valikoitumisen 2) harrastussuuntautumisen ja palvelusmuotojen välisen yhteyden sekä 3) kotiutumiseen liittyvän luottavaisuuden näkökulmista. Asevelvollisuus ei tämän tutkimuksen perusteella toimi vain palvelusaikana sosiaalisena integroijana. Varusmiespalveluksen korkea osallistumisaste on riippuvainen muiden yhteiskunnallisten kenttien tuottamasta nuorten integraatiosta. Varusmiespalvelus saa merkittävää tukea nuorten vapaa-aikaan liittyvästä sosiaalisesta integraatiosta sekä uskontoon ja työhön liittyvästä järjestelmäintegraatiosta. Heikkoutena on varusmiespalveluksen integraatio korkea-asteeseen, joka tukee osin siviilipalvelusta. Koska korkeasti koulutetut voivat toimia trendinluojina asevelvollisuuden tulevaisuudelle, varusmiespalveluksen yhteensopivuutta koulutusjärjestelmän kanssa pitäisi vahvistaa. Tämä voidaan tehdä esimerkiksi parantamalla pääsykokeisiin valmistautumisen mahdollisuuksia palvelusaikana, nuoren osaamisen hyödyntämistä palveluksessa ja palveluksessa saadun kokemuksen tunnustamista opinnoissa (ks. myös Virtanen 2011). Siviilipalvelus kytkeytyy korkea-asteen tutkinnon suorittamisen lisäksi palveluksen lykkäämiseen, taiteelliseen suuntautumiseen ja kannabiksen käyttöön. (Artikkelit 9 ja 12)

Varusmiespalveluksen kansainvälisesti korkea osallistumisaste saa tukea perinteisestä suomalaisuudesta koskevista kollektiivista käsityksistä. Mikäli yleisen asevelvollisuuden kaltainen kaikkia nuoria miehiä koskeva palvelus halutaan säilyttää, se edellyttää jatkossakin muiden yhteiskunnallisten toimijoiden kuten koulutuksen,

työelämän, kansalaisyhteiskunnan ja perheiden tukea järjestelmälle ja sen arvoille. Varusmiespalveluksessa on lisäksi kyse suomalaisuutta koskevista arvoista, johon liittyy maanpuolustusta koskeva suomalainen yhteiskuntauskonto. Maanpuolustuksen vahvaa sidosta suomalaisuuteen on tukenut esimerkiksi sotakokemukset, historialliset jännitteet ja käsitykset varusmiespalveluksen suhteesta miehisyyteen (ks. tarkemmin artikkeli 9).

Varusmiespalveluksen erityisasema, sen kollektiivisuus ja ryhmäsidonnaisuus sekä varusmiespalveluksen keskeyttämisen rooli siviilipalvelukseen valikoitumisessa korostavat siviilipalveluksen suorittajien varusmiehistä poikkeavia piirteitä. Kollektiivisesta suomalaisuuden mallista etääntyminen toimii sekä siviilipalveluksen vahvuutena että haasteena, sillä myönteisen näkökulman lisäksi siviilipalveluksen suorittajiin liittyy enemmän sosiaalisen integraation ja järjestelmäintegraation haasteita. Erityisesti varusmiespalveluksen keskeyttämisen kautta siviilipalvelukseen tulleiden integraation tukemiseen olisi kiinnitettävä huomiota. Samalla kun siviilipalvelusmiesten työhön integraatio on varusmiehiä heikompia, palvelusmuodon etuna on, että työelämään ohjaus on luonteva osa siviilipalvelusta. Työpalveluspaikan hakeminen tulee säilyttää palvelusvelvollisten vastuulla (vrt. SP 2011). Ongelmia työpalveluspaikan saamisessa tulee edelleen hyödyntää ja kehittää työhön hakeutumista koskevan ohjauksen ja tuen antamiseen. (Artikkelit 9 ja 12)

Tulokset korostavat tarvetta arvioida yleisen asevelvollisuuden merkitystä maanpuolustuksen lisäksi sosiaalisen integraation ja järjestelmäintegraation näkökulmista. Yleisen asevelvollisuuden säilymiselle haasteen muodostavat yhteiskunnallisen ja uskonnollisen moniarvoisuuden kasvu. Maanpuolustukseen liittyviä hyvää kansalaisuutta koskevia odotuksia on kyetty yhteiskunnan moniarvoistumisesta huolimatta ylläpitämään säilyttämällä yleinen asevelvollisuusjärjestelmä. Kansainvälisesti poikkeuksellisen korkeana säilynyt osallistumisaste tukee siten käsitystä mahdollisuudesta tuottaa myös yhteiskunnallisten instituutioiden ja kokemusten kautta sosiaalista koheesiota. Mikäli yleisen asevelvollisuuden purkamista harkitaan, ratkaisussa tulee ottaa huomioon järjestelmän merkitys nuorten aikuisten integraation ja suomalaisuutta koskevien käsitysten tukijana. (Artikkelit 9 ja 12)

Siviili- ja varusmiespalvelusryhmien eroja tarkasteltiin myös harrastussuuntautumisen näkökulmasta. Tarkastelun kohteena olivat harrastussuuntautumisen erot palvelusmotivaatioryhmissä (suoraan siviilipalvelukseen tulevien, varusmiespalveluksen kautta siviilipalvelukseen tulevien, miehistönä varusmiespalveluksen suorittavien ja johtajakoulutukseen pyrkivien välillä). Tulosten perusteella myös erilaiset harrastusympäristöt tukevat joko siviili- tai varusmiespalvelukseen päätymistä. Palvelusryhmien välistä valikoitumista ennustaa parhaiten tekninen suuntautuminen sekä musiikillisen ja tietoteknisen suuntautumisen puuttuminen. Lisäksi urheilullisella harrastuneisuudella ja urheilujärjestöjen toimintaan osallistumisella on merkitystä palvelussuuntautumiseen valikoitumisessa. Teknisesti harrastuneiden nuorten osalta asevelvollisten valikoituminen siviili- ja varusmiespalveluksen välillä näyttää myönteiseltä mutta tietoteknisesti suuntautuneiden kohdalla tilanne on kaksijakoisempi. Varusmiespalveluksessa tulisikin hyödyntää tie-

toteknisesti suuntautuneiden nuorten osaamista entistä laajemmin ja lisätä tähän liittyvän palveluksen arvostusta työelämässä. Varusmiespalveluksen aikana hankittujen teknisten alojen taitojen hyödyntäminen osana ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opintoja on ollut harvinaista (Virtanen 2011). Yksi mahdollisuus varusmiespalveluksen houkuttelevuuden lisäämiseen on palvelusajan harrastusmahdollisuuksien monipuolistaminen nykyisistä varusmiestoimikuntien järjestämistä liikuntapainotteisista harrastuksista. (Artikkeli 11)

Nuorten syrjäytymisriski kasvaa erilaisissa siirtymävaiheissa kuten peruskoulusta toiselle asteelle, toiselta asteelta korkea-asteelle ja koulutuksesta työhön siirryttäessä (ks. Myrskylä 2011; TP 2011, 12). Tässä hankkeessa asiaa tarkasteltiin varusmiespalveluksesta kotiutumisen näkökulmasta. Varusmiespalvelus sijoittuu tyypillisesti nuoren elämän taitekohtaan, jossa siirrytään toiselta asteelta korkea-asteelle tai työhön (Määttä 2007). Palveluksen aikana noin neljällä kymmenestä tapahtuu ammatin valinnassa edistymistä (emt). Varusmiespalveluksen kotiutumisen jälkeiseen tulevaisuuteen liittyvää luottavaisuutta selitettiin tässä tutkimuksessa eri elämänalueiden osallisuudella. Tällöin tavoitteena oli ymmärtää, mitä nuoren osallisuuteen liittyviä tekijöitä tukemalla kotiutumista voidaan parhaiten helpottaa. (Artikkeli 10)

Nuorten osallisuutta tarkasteltiin työn, opiskelun, järjestötoiminnan, uskonnon ja sosiaalisten suhteiden näkökulmista. Lisäksi otettiin huomioon urasuunnitelmien selkiytyneisyys ja palveluskokemus sekä palvelusta edeltävät tulot ja aiemmin koettu työttömyys. Tulokset osoittivat tulevaisuuden suunnitelmien selkeyden merkityksen tulevaisuutta koskevan epävarmuuden poistajana. Lisäksi tulokset korostavat varusmiehen omien tavoitteiden mukaisten opiskelu- ja työpaikan merkitystä kotiutumisen epävarmuuden poistajana. Sen sijaan aiemmin koetulla työttömyydellä ja palveluksen jälkeisen suunnitelman puuttumisella oli kielteinen vaikutus luottavaisuuteen. Sosiaaliset verkostot, uskonnollisen organisaation jäsenyys ja järjestötoimintaan osallistuminen lisäsivät palveluksen jälkeistä luottavaisuutta. Eri elämänalueiden merkitys palveluksen jälkeiselle tulevaisuudelle korostaa kotiutumiseen liittyvän ohjauksen työtä ja opiskelua laajempaa tarvetta. (ks. tarkemmin artikkeli 10).

Asevelvollisuus muodostaa keskeisen mahdollisuuden vaikuttaa nuorten miesten sosiaaliseen osallisuuteen. Siviilipalveluksen kohdalla työpalvelus toimii itsessään työhön hakeutumisen ja siihen integroitumisen välineenä. Koulutusjakson sisältöjä tulee kehittää tukemaan työhön ja opiskeluun integraatiota. Tätä tarvetta korostaa erityisesti varusmiespalveluksen keskeyttäneiden korkea osuus siviilipalveluksen suorittajissa. Kyseisessä ryhmässä on tarvetta myös yksilölliselle tuelle. Koulutusjakson sisällöt tulisi liittää työhön, opiskeluun ja muun sosiaalisen osallisuuden vahvistamisen lisäksi päihteiden käyttöön. Osa tuesta ja ohjauksesta tulee toteuttaa eri toimijoiden moniammatillisen yhteistyön avulla (ks. Nuorisopoliittiset johtopäätökset) Varusmiespalvelukseen kohdistuvasta valikoitumisesta eli keskeyttäneiden osuudesta huolimatta myös varusmiehet hyötyisivät vastaavasta sosiaaliseen osallisuuteen liittyvästä ohjauksesta. (Artikkelit 9, 10, 11 ja 12)

Nuorten aikuisten terveys

Nuorten terveyserot ilmaantuvat aikuisuuden kynnyksellä (Kestilä 2008). Siksi nuoruus ja varhainen aikuisikä ovat tärkeitä elämänvaiheita myöhemmän aikuisiän terveyden kehittymisen, terveyspalvelujen käytön ja terveyttä edistävien käyttäytymismuotojen kannalta. Tämän hetkiset kansanterveysongelmat, kuten lihavuus, koskevat myös nuoria aikuisia. Niiden esiintyvyys on lisääntynyt, minkä vuoksi terveystietämisen muutoksiin tähtäävien interventioiden tarve on nykyään suurempi kuin ehkä koskaan ennen (Salmela ym. 2010).

Nuorten aikuisten terveystietämisen ja siihen vaikuttaminen

Terveystietämisen osalta nuorten aikuisten elämänvaiheen merkitystä korostaa se, että tällöin vakiintuvat useat tulevan terveyden kannalta keskeiset ympäristön ja käyttäytymisen piirteet (Koskinen ym. 2005). Nuorten aikuisten terveys ja toimintakyky vaikuttavat heidän koko elämäänsä, joka alleviivaa nuorten aikuisten terveystietämisen tutkimuksen tärkeyttä. Tätä korostavat myös havainnot terveystietämisen muutoksen vaikeudesta (Poskiparta 2002), jonka vuoksi haitallisen käyttäytymisen varhainen ehkäisy on tärkeää.

Terveystietämisen suhteen nuoret jakautuivat kahteen ryhmään: terveydestä välinpitämättömiin ja huolehtijoihin. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat nuoret aikuiset tukevat terveyttään ruokavaliolla, vuorokausirytmillä ja liikunnalla melko vähän. Tämän ryhmän nuoret suhtautuvat omaan terveyteensä välinpitämättömästi. Heidän osuus koko otoksessa on 27,4 prosenttia. Tämä osuus vastaa melko tarkalleen Suomessa terveytensä huonoksi kokevien määrää vuosien 1995-1997 World Values Surveyssä, joka oli 28 prosenttia (Kallio 2006). Toiseen ryhmään kuuluvat huolehtivat terveydestään huomattavasti ensimmäistä ryhmää enemmän, sillä he tukevat omaa terveyttään melko paljon ruokavaliolla, vuorokausirytmillä ja liikunnalla. Tähän ryhmään kuuluvien terveydestään huolehtivien osuus aineistossa on 72,6 prosenttia, joten valtaosa nuorista aikuisista huolehtii terveydestään. (artikkeli 14)

Tutkimusten perusteella keskeiset ongelmat elintapaohjauksessa liittyvät potilaiden muutoshaluttomuuteen ja elintapaohjauksen perinteisiin työtapoihin (Jallinoja 2007, 246). Valtaosalla potilaita heidän ongelmansa liittyivät puutteelliseen kykyyn toimia tavoitteidensa mukaisesti. Lisäksi havaittiin, että tiedon puute oli hyvin harvoin este hoidolle. Tämä liittyy siihen, että elintapaohjauksessa hoitotyöntekijöiden on havaittu suosivan työtappaa, jossa hoitohenkilökunta kontrolloi ja ohjaa hoitotilannetta tiedon jakamisella ja suostuttelulla. Pelkkä tiedon jakamiseen pohjautuva elintapaohjaus ei ole tehokasta vaikka se onkin yksi osa elintapaohjausta (Norris ym. 2001). Elintapaohjauksen ongelmien vuoksi on tarpeen tutkia terveystietämiseen vaikuttavia osatekijöitä ja pyrkiä valitsemaan niistä keskeiset osatekijät, joihin liittyvien terveystietämisen osatekijöiden tulisi toimia elintapaohjauksen kohteena eli tekijöinä. Akuutista tarpeesta huolimatta

aikaisemmissa tutkimuksissa on vähän tarkasteltu terveyskäyttäytymisen osatekijöiden vaikuttavuutta terveyskäyttäytymisen muutokseen vaikka vaikuttavuus on keskeinen perusta tehokkaalle elintapaohjaukselle.

Terveyskäyttäytymiseltään välinpitämättömät nuoret aikuiset muodostavat terveydenedistämisen merkittävän kohderyhmän, johon kohdistetut interventiot voivat auttaa ehkäisemään myöhempää sairastuvuutta. Tutkimuksemme perusteella nuorten aikuisten välinpitämättömien ryhmää kuvasi heikko uskomus omiin kykyihin, tyytymättömyys vapaa-aikaan ja vanhempien luottamuksen puute, rahan arvostaminen sekä välinpitämättömyys omaan ulkonäköön ja johtavan aseman saavuttamiseen. Taustamuuttujista riskitekijöitä välinpitämättömyydelle olivat ammatillinen koulutus, nuori ikä sekä mies-sukupuoli. (artikkeli 14)

Tutkimuksemme yhtenä tavoitteena oli tarkastella edellä luetelluista riskitekijöistä vaikuttavia terveyskäyttäytymisen osatekijöitä, joita voitaisiin hyödyntää välinpitämättömien terveyskäyttäytymisen elintapaohjauksessa. Yksittäisten osatekijöiden vaikuttavuus oli alhainen, mikä kuvasti välinpitämättömien terveyskäyttäytymisen muutoksen vaikeutta ja toisaalta tarvetta tukea samanaikaisesti useita osatekijöitä. Tulostemme perusteella yksittäiset osatekijät eivät tuota tehokasta lopputulosta elintapaohjauksessa vaan terveyskäyttäytymiselle täytyisi ohjauksessa antaa laajempi merkitys, joka koskisi useita osatekijöitä. Yksittäisistä osatekijöistä suurin vaikuttavuus sisältyi tyytyväisyyteen omaan terveyteen, tulevaisuuteen ja vapaa-aikaan sekä ulkonäön arvostamiseen. Näistä tulevaisuuden uskon merkitys liittyy uskomuksiin omista kyvyistä. Vapaa-ajan merkitys liittyy siihen, että haasteellinen, esimerkiksi vaativa liikunta vapaa-ajalla tuottaa sosiaalisen ympäristön voimavaroja. Nämä voivarat liittyvät sosiaalisen ympäristön normeihin, jotka tukevat nuorta välttämään terveydelle haitallista käyttäytymistä, kuten päihteiden käyttöä, tupakointia ja epäterveellisiä ruokailutottumuksia. Tähän liittyy myös sosiaaliin tavoitteisiin liittyvä ulkonäön arvostaminen. Sosiaalisessa ympäristössä nuoren ei tarvitse käyttää niin paljon itsesääteilyä haitallisen terveystyönteilyn välttämiseen kuin seurassa, jossa sosiaaliset normit suosivat haitallista käyttäytymistä. (artikkeli 14)

Voidaanko nuorten aikuisten terveyseroja poistaa? Terveyskäyttäytymisen kehä ammatillisesti koulutettujen työssäkäyvien ja työttömien nuorten aikuisten ryhmässä

Sosioekonomisilla terveyseroilla tarkoitetaan sellaisia terveydentilan, sairastuvuuden ja kuolleisuuden eroja, jotka liittyvät ihmisten epätasa-arvoiseen asemaan yhteiskunnassa (koulutus, ammattiasema, tulot). Sosioekonomista asemaa määrittävät tekijät voidaan jakaa aineellisiin voimavaroihin, kuten tulot, omaisuus, asuminen, aineellisten voimavarojen hankkimisen välineisiin, esimerkiksi koulutus, ammatti, työmarkkina-asema, ja arvostukseen sekä vaikuttamismahdollisuuksiin liittyvät voivarat (Marmot 2005, Martelin ym. 2005). Yleisesti on havaittu, että mitä korkeampia ovat ihmisen koulutusaste, ammattiasema ja tulotaso, sitä ter-

veempiä ja toimintakykyisempiä he ovat, alhaisempi heidän kuolleisuutensa on ja terveellisemmät heidän elintapansa keskimäärin ovat (Lynch ym. 1997, Laaksonen 2005). Sosioekonomisia eroja terveydessä ja terveyskäyttäytymisessä on jo nuorilla aikuisilla (Martelin ym. 2005, Viner ym. 2012), mitkä suurenevät ja ennakoivat jyrkkiä sosioekonomisia terveyseroja myöhemmällä aikuisiällä (esim. Koskinen ym. 2005). Tutkimustuloksien perusteella enintään perusasteen koulutuksen suorittaneet ovat huonoimmassa asemassa monien elinolojen, terveyskäyttäytymisen sekä terveyden ja toimintakyvyn osoittimien valossa (Koskinen ym. 2005).

Voi hyvin nuori -hankkeessa tutkimme työttömien ja työssäkäyvien nuorten aikuisten sosioekonomisia terveyseroja terveyskäyttäytymiseen keskittyvällä rakenneyhtälömallilla. Malli pohjautui kolmeen oletukseen nuorten aikuisten terveyskäyttäytymisen kehästä. Lähestyimme sosioekonomisten terveyserojen tutkimuskenttää näkökulmasta, jossa keskitämme huomiota yksilön pystyvyyteen. Oletimme terveyskäyttäytymisen kehän rakentuvan nuoren aikuisen pystyvyydestä, terveyskäyttäytymisestä, elintavoista ja subjektiivisesta tyytyväisyydestä terveyteen sekä näiden keskinäisistä suhteista. Tavoitteenamme oli syventää tietämystä siitä, millainen rooli pystyvyydellä on tässä oletetussa terveyskäyttäytymisen kehässä. Uskomme lähestymistapamme valottavan yksilön pystyvyyden osuutta sosioekonomisten terveyserojen syntymisessä, minkä oletamme tuottavan tietoa siitä, miksi nuorten työttömien terveyskäyttäytyminen on työssäkäyviä alhaisempaa. Tätä tietoa voidaan hyödyntää terveyserojen kaventamiseen tähtäävissä preventioissa ja interventioissa. (artikkeli 15)

Aineellisten resurssien, terveyskäyttäytymisen ja valikoitumisen lisäksi sosioekonomisten terveyserojen syyt liittyvät vahvasti myös nuoren pystyvyyteen. Tässä tutkimuksessa pystyvyys oli yhteydessä terveyskäyttäytymiseen työssäkäyvien ryhmässä, jossa nuoren aikuisen korkea pystyvyys yhdistyi hänen pyrkimyksiinsä tukea terveyttä terveyskäyttäytymisellä ja terveellisillä elintavoilla. Työttömillä nuorilla aikuisilla pystyvyys ja terveyskäyttäytyminen olivat selvästi alempia kuin työssäkäyvillä. Tämän perusteella yksi avain työttömien nuoren terveyskäyttäytymisen lisäämiseksi liittyy pystyvyyden parantamiseen. Työttömyys voi johtua nuoren mielestä epäonnistumisista, jotka heijastuvat hänen pystyvyyteen laskien minäkuvaa ja heikentäen itsetuntoa. (artikkeli 15)

Koska terveyskäyttäytymisen kehä muodostui vain työssäkäyvien nuorten ryhmässä, on sosioekonomisten terveyserojen kaventaminen ongelmallista. Työttömien ryhmässä kuitenkin edellytykset terveyserojen poistamiselle on pienet, koska ryhmä on ominaisuuksiltaan satunnainen eikä riippuvuussuhteita pystyvyyden, terveyskäyttäytymisen ja elintapojen sekä terveystyytyväisyyden välillä syntynyt. Siksi tulostemme perusteella tehokkain interventio sosioekonomisten terveyserojen poistamiseksi ja nuoren terveyden parantamiseksi näyttäisikin olevan työttömän nuoren aikuisen työllistäminen. Siten havainnot tukevat aiemman tutkimuksen johtopäätöksiä, joissa nuorten kouluttautumisen edistäminen ja työllistyminen ovat nähty tehokkaimpia interventioina sosiaalisten terveyserojen poistamiseksi (Viner ym. 2012).

Havaintomme nostavat esiin ajatuksen siitä, että sosioekonomisia terveyseroja ei ehkä koskaan voitane täysin poistaa, jos nuoren pystyvyys säilyy alhaisena. Siksi tulokset herättävät myös kysymyksen siitä, onko sosioekonomisten terveyserojen kaventamisen toimenpiteitä etsitty osin väärästä paikasta. Tuloksemme perusteella terveyseroja ei kavenneta terveyskäyttäytymiseen liittyvällä tiedolla tai pelkästään koulu- ja opiskelupaikalla vaan terveyskäyttäytymisen taustalla vaikuttavan pystyvyyden parantamisella. Siksi koulutus tai työpaikan lisäksi työtön nuori tarvitsee tukea pystyvyytensä kehittämiseksi. Lisäksi ongelmallinen elämäntilanne korostaa muiden asioiden merkitystä elämässä, jolloin oma terveys ei ole työttömällä nuorella ensisijainen huolenpidon kohde. Terveys vaikuttaa kuitenkin työllistymiseen, joten sen merkitystä työllistymisessä työttömälle nuorelle tulisi korostaa. (artikkeli 15)

Johtopäätöksiä ja suosituksia:

- 1) Nuorten aikuisten kokemusta omasta hyvinvoinnistaan tulee hyödyntää nykyistä tietoisemmin hyvinvointityössä. Kokemuksen huomioon ottamisella vahvistetaan nuorten sitoutumista sosiaali-, työvoima- ja nuorisotyössä asetettuihin tavoitteisiin. Samalla varmistetaan, ettei nuoria koskevassa hyvinvointipolitiikassa liiaksi korostu nuorille vieraat institutionaaliset lähtökohdat. Keinoina ovat...
  - a. elämäntyytyväisyysmittariston käyttö yhtenä osana (objektiivisten tekijöiden ohella) nuorten aikuisten syrjäytymisriskin ja tuen tarpeen tunnistamista,
  - b. pettymyksiä purkamisen suoriutumisen ja sosiaalisten suhteiden osalta erityisesti niillä nuorilla, joilla tyytymättömyys koskee useimpia elämänalueita.
  - c. toimenpiteiden suuntaaminen tukemaan pahoinvoivia nuoria siten, että ne jäsentävät nuoren elämää työ- ja opiskelupaikan taivoin tulevaisuudenuskoa lisäten.

- 2) Nuorten syrjäytymisen tunnistamisessa on korostettava työn ja opiskelupaikan puuttumisen rinnalla nuorten kokemusta, mikä auttaa puuttumaan varhaisessa vaiheessa ongelmiin.
  - a. Keskeinen tavoite on yksinäisyyden vähentäminen puuttamalla sosiaalisten suhteiden ulkopuolelle jäämiseen esimerkiksi oppilaitoksissa, harrastuksissa ja työssä.
  - b. Nuorten yksinäisyyden vähentämiseksi on käynnistettävä keskeisiä nuorten toimintaympäristöjä kuten kouluja, oppilaitoksia ja asevelvollisuusvaihetta koskeva kampanja.
  - c. Toisella asteella pakollinen sosiaalisen vastuun kurssi, jossa tutustutaan vapaaehtoistyöhön ja opitaan hyvinvoinnin ylläpitämisen yhteisvastuullisuutta.

- 3) Nuorten yhteiskuntatakuuta ja nuorille taattavien toimintapaikkojen merkitystä on tarkasteltava aikaisempaa enemmän yksilön motivaation näkökulmasta.
  - a. Yhteiskuntatakuussa on pyrittävä toimintapaikkojen sovittamiseen nuoren yksilöllisiin tavoitteisiin.
  - b. Omaehtoisesti marginalisoituvien nuorten kohdalla motivointi edellyttää erityistä tukea ja ohjausta.
  - c. Motivoinnin merkitystä syrjäytymisen ehkäisyssä on korostettava enemmän alemmissa koulutusryhmissä kuin korkeakoulutetuissa.

- 4) Varusmiespalveluksesta kotiutumisen sujuvuus ja siihen liittyvän syrjäytymisriskin minimointi sekä varusmiespalveluksen houkuttelevuuden ylläpitäminen edellyttävät, että
  - a. varusmiespalvelusajan mahdollisuuksia opiskeluun ja pääsykokeisiin valmentautumiseen vahvistetaan
  - b. opintoihin ja työhön suuntautumiseen liittyvää ohjausta lisätään,
  - c. nuorten yksilölliset tavoitteet, ml. harrastussuuntautuminen, huomioidaan mahdollisuuksien mukaan myös palvelustehtäviin valikoinnissa,
  - d. tietoteknisen osaamisen huomioon ottamista palvelustehtävissä ja palveluksen hyväksi lukemista alan opinnoissa lisätään.

- 5) Sekä siviili- että varusmiesten palvelusaika tulee nähdä mahdollisuutena tukea nuorten miesten sosiaalista integraatiota.
  - a. Palveluksen integroivaa vaikutusta vahvistetaan lisäämällä palvelusajan koulutukseen työhön ja opiskeluun ohjaavia sisältöjä. Palveluksen jälkeiseen työ- ja opiskelupaikkaan ohjaamisessa tuetaan nuoren omien tavoitteiden löytämistä.
  - b. Sosiaalisen osallisuuden tukeminen palvelusaikana tulee ymmärtää lisäksi sosiaalisten verkostojen ja nuoren omien intressien mukaisen yhteisöllisen osallistumisen toteutumisenä.
  - c. Syrjäytymisen ehkäisyssä tulee kiinnittää huomiota erityisesti tulevaisuudesta epävarmoihin varusmiehiin ja varusmiespalveluksen keskeyttämisen kautta siviilipalvelukseen tulleisiin.

- 6) Vertailu Suomen ja Venäjän välillä paljastaa hyvinvointiyhteiskunnan ja kilpailuyhteiskunnan eroavaisuudet hyvinvoinnin rakentumisessa. Tuloksiin vaikuttavat mm. erot elintasossa, ihmisten välisessä tasavertaisuudessa, institutionaalisissa lähtökohdissa sekä kulttuurissa ja historiallisissa kokemuksissa. Tulosten perusteella voidaan kuitenkin korostaa...
  - a. taloudellisen tasavertaisuuden merkitystä nuorten aikuisten koe-tun hyvinvoinnin tukijana.

- b. tarvetta ylläpitää riittävä materiaallinen elintaso heikoimmin pärjäävillä ja tukea yleisesti ei-materiaalisia tekijöitä. Materialistinen kilpailukulttuuri yhdessä elintasovajeiden ja taloudellisen epätasavaruuden kanssa heikentää nuorten aikuisten koettua hyvinvointia.
  - c. Ei-materiaalisten tekijöiden kannalta keskeistä on hyvinvointijärjestelmän, sosiaaliseen tasa-arvoon perustuvan luottamuksen ja siihen liittyvän kulttuurin tukeminen. Kyseiset tekijät näkyvät käytännössä sosiaalisina sidoksina ja yhteisöllisyytenä.
- 7) Terveyskäyttäytymisen edistämiseksi olisi tarpeellista tukeutua laaja-alaisesti osatekijöihin, jotka kohdistuvat vapaa-aikaan sekä nuorten tulevaisuuden suunnitteluun ja sen rakentamiseen. Nämä tekijät olivat terveydestään välinpitämättömien ryhmässä kaikista vaikuttavimpia.
- a. Yksittäisiin osatekijöihin keskittyminen terveyskäyttäytymisen interventioissa on tulostemme perusteella tehotonta. Siksi elintapaohjauksen olisi oltava laaja-alaista.
- 8) Tuloksemme perusteella terveystavoitteita ei kavenneta terveyskäyttäytymiseen liittyvällä tiedolla tai pelkästään koulu- ja opiskelupaikalla vaan terveyskäyttäytymisen taustalla vaikuttavan pystyvyyden parantamisella. Koulutus tai työpaikan lisäksi työtön nuori tarvitsee tukea pystyvyytensä kehittämiseksi.

Yhteistyöorganisaatioiden kehittäminen

Valdemar Kallunki, Sari Engelhardt, Eeva-Liisa Frilander-Paavilainen, Marja-Lee-
na Kauronen, Tuomo Paakkonen, Juhani Pekkola & Ari Vesanen

Maahanmuuttajien kotoutumisen tukeminen yhteistyössä Kotkan kaupungin kanssa

Vastuuopettaja: Eeva-Liisa Frilander-Paavilainen

Tausta

Kotkassa maahanmuuttajien osuus (4,4 %) on korkein Kymenlaakson alueen kunnista ja myös maan keskiarvoa (2,9 %) korkeampi (Maahanmuuton vuosikatsaus 2009). Maahanmuuttajien sopeutumisen merkitys alueen tulevaisuudelle on suurempi kuin väestöosuus, sillä maahanmuuttajissa on nuoria enemmän kuin valtaväestössä (Kuhlman-Keskinen & Peevo 2012). Kotkalaiselle maahanmuutolle tunnusomaista on kansallisuuksien suuri määrä, runsas avioliittomuutto sekä viime vuosina vilkastunut inkerinsuomalaisten paluumuutto. (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007 - 2012) Suurimman vieraskielisen ryhmän Kotkassa muodostavat venäjänkieliset (1705 henkeä). Seuraavaksi suurimmat vieraskieliset ryhmät ovat viron-, somalian-, albanian-, turkin-, englannin-, arabian-, kurdin-, burman- ja kiinankieliset ryhmät. (Väestörekisterikeskus 2009.)

Kotkan kaupungin suuntaamat palvelut eivät pääpiirteissään poikkea maahanmuuttajanuorten osalta valtaväestöön kuuluvien ikätovereiden palveluista. Koulutuspalveluissa tarjotaan valmentavaa koulutusta ja aikuislukiossa toimii maahanmuuttajaryhmä. Lisäksi maahanmuuttajanuorilla on peruskoulussa oma kuraattorinsa. (Tolonen-Lindberg 2012.) Työvoimapalveluissa nuorten maahanmuuttajien työllistymistä edistetään samoilla työvoimapolitiikan aktiivitoimenpiteillä kuin suomalaistenkin. Erityisenä kohderyhmänä ovat työmarkkinatukena maksettavan kotoutumistuen piirissä olevat maahanmuuttajat. Heille järjestetään ensisijassa valmentavana työvoimakoulutuksena suomalaisen työelämään perehdyttävää maahanmuuttajakoulutusta sekä kielikoulutusta niille työttömille maahanmuuttajille, joilla puutteellinen suomen kielen taito estää työllistymistä. (Nio & Sardar 2011, 19.)

Voi Hyvin nuori -hankkeessa työskenneltiin inkeriläisten, burmalaisten, venäläisten ja Sotekin eri kansallisuuksista koostuvan ryhmän kanssa. Tavoitteena oli tukea erilaisilla interventioilla maahanmuuttajanuoren integraatiota ja kotoutumista yhteiskuntaan. Kokonaistavoitteena oli tutkia maahan muuttavien nuorten sopeutumista yhteiskuntaan työllisyyden, koulutuksen, sosiaalisen elämän, perhetaustan ja poikkeavan käyttäytymisen osalta sekä kehittää heille sopivaa toimintamallia sopeutumisen edistämiseksi. Hankkeen maahanmuuttajakohderyhmät edustavat erilaisia lähtökohtia. Inkerinsuomalaiset ovat kulttuurisesti läheisin vähemmistö. Kyseisessä ryhmässä oleskeluluvan saamiseksi on oltava suomalaiset sukujuuret tai muuten läheinen yhteys Suomeen entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin olevilla henkilöillä (Kotkan kaupungin maahanmuuttovirasto 2011). Etelä-Kymenlaaksoon on vuosien 1999- 2006 välisenä aikana muuttanut 132 inkerinsuomalaista paluumuuttajaa. Paluumuuttojonossa on n. 9400, joista varsinaisia hakijoita on

3000 - 4000 henkilöä, loput ovat perheenjäseniä. (Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007 - 2012, 16.) Paluumuutto ja sukujuurien muodostama kulttuurinen läheisyys helpottavat jossakin määrin inkerinsuomalaisten edellytyksiä kotoutumiseen verrattuna kahteen kohteena olleeseen ryhmään. Venäläiset edustavat suurinta kotkalaista maahanmuuttajaryhmää. Burmalaisien määrä Kotkassa on vähäinen (noin 100) verrattuna venäläisiin. Venäläisten lähtökohdat lähtömaan kulttuurisen ja fyysisen läheisyyden sekä ryhmän koon vuoksi eroavat selvästi burmalaisista, jotka muodostivat hankkeen kulttuurisesti etäisimmän maahanmuuttajaryhmän.

Lähestymistapa ja menetelmät

Maahanmuuttajanuorten kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan kehitettiin lähtökohtana Leiningerin transkulttuurisen auringonnousumalli (ks. tarkemmin opinnäytetyöt). Lisäksi venäläisten sopeutumisprosessia tarkasteltiin kriisiprosessin eri vaiheiden mukaisesti. Transkulttuurinen näkökulma keskittyy eri kulttuurien ja alakulttuurien vertailevaan tutkimiseen ja analysointiin erityisesti käyttäytymisen ja terveyttä sekä sairautta koskevien arvojen, uskomusten ja käyttäytymismallien osalta. Päämääränä on muodostaa tietoperusta eri kulttuureille ominaisten ja kaikille kulttuureille yhteisten käytäntöjen tuottamiseksi. (vrt. Marriner-Tomey 1994, 413.) Hoitotyöstä lähtöisin olevaa lähestymistapaa kulttuuriin eroavuuksiin sovellettiin maahanmuuttajien kotoutumisen tukemiseen.

Toimintatutkimuksen toiminnallisen osion lähtökohtana olivat aiemmat tutkimukset kotoutumiseen vaikuttavista tekijöistä ja niiden tukemisesta. Useissa tutkimuksissa korostetaan maahanmuuttajien oman aktiivisuuden lisäksi paikallisten asukkaiden yhteistyötä, vapaa-aikatoiminnan merkitystä sekä paikallisen kulttuurin tuntemusta sopeutumiseen vaikuttavina keskeisinä tekijöinä (ks. Kawani 2010, 63 - 65). Edellytyksinä maahanmuuttajanuoren tarpeita vastaavan avun saamiselle on yhteisen kielen löytäminen. Haaste tältä kannalta on, että maahanmuuttajanuorilla on usein puutteita suomenkielen taidoissa. Monet maahanmuuttajat ovat saattaneet asua vuosiakin Suomessa, mutta eivät osaa juuri lainkaan kieltä. (Wathen 2007, 35.) Maahanmuuttajien työllistymistä edistää suomen kielen taito, Suomessa hankittu koulutus ja laaja sosiaalinen verkosto (Väänänen ym. 2009, 97). Tämän vuoksi maahanmuuttajien, viranomaisten ja oppilaitosten välillä tarvitaan yhä tiiviimpää yhteistyötä (Wathen 2007, 68).

Hankkeen yhteistyö toimintatutkimuksellisessa osiossa kulttuuritoimen kanssa perustui kulttuurisen sopeutumisen merkittävyyteen kotoutumisessa ja kulttuurin yleiseen merkitykseen hyvinvoinnille. Taide ja kulttuuri vahvistavat ihmisen itsetuntoa ja itseluottamusta, edistävät fyysistä ja psyykkistä terveyttä sekä lisäävät myös työmarkkinoilla vaadittavia taitoja ja sosiaalista pääomaa. Tältä kannalta sivuun voivat jäädä maahanmuuttajanuoret, jotka eivät löydä vieraassa kulttuurissa kantaväestön kulttuuritarjontaa eivätkä maahanmuuttajien erillistapahtumia (Saukkonen 2010, 43). Tämä voi osaltaan vaikuttaa mielenterveysongelmiin, stres-

sikokemuksiin, ahdistuneisuuteen, ylikuormittumiseen ja syrjäytymiseen (Väänänen ym. 2009, 97 - 103).

Kotkan kaupungin maahanmuuttoviranomaisten kanssa sovittiin kehittämistoimia inkeriläisten, burmalaisten ja venäläisten maahanmuuttajaryhmien kanssa. Hankkeessa mukana olevan Sotekin Nyt-projektissa työskenneltiin myös työttömien maahanmuuttajanuorten kanssa. Eri kohderyhmien työskentelyssä sovellettiin hieman toistaan poikkeavia menetelmiä. Inkerinsuomalaisten kohdalla kyse oli kotoutumista tukevasta toimintatutkimuksesta, jossa toiminnallinen osuus suunniteltiin toteuttavaksi kulttuuritoimen kanssa kesällä 2011. Tavoitteena oli rekrytoida maahanmuuttajanuoria Lasten meripäiville ja Lasten kulttuurileirille. Nykytilannetta kartoitettiin nuorille lähetetyn kyselyn, maahanmuuttajia koskevaan lainsäädännön, inkerinsuomalaisten historian, kirjallisuuden sekä eri yhteistyötahojen haastattelujen avulla. Tarkoituksena oli rekrytoida nuoria vapaaehtoistyöhön Lasten Meripäiville sekä Lasten kulttuurileirille. Kaikille inkeriläisille kohdennetulla kyselyllä (25 kpl) kartoitettiin alkutietoja, jotta toimintaa voitaisiin kehittää heidän tarpeistaan lähtöisin toiminnallisesti. Sopivimmaksi yhteistyökumppaniksi osoittautui MINFO -keskus, jonka toiminta perustuu ESR -rahoitukseen Kaakkois-Suomessa. Hankkeen tarkoituksena oli maahanmuuttajien alkuvaiheen ohjauksen ja neuvonnan kehittäminen.

Kymenlaakson ammattikorkeakoulun opiskelijat tekivät tähän osaprojektiin neljä opinnäytetyötä.

Inkeriläisten kanssa työskentelyn tavoitteet olivat seuraavat: 1) tutustuttaa maahanmuuttajanuoret kotkalaisiin harrastus- ja koulutus- ja työelämämahdollisuuksiin Minfo-keskuksen kanssa, 2) keskustella ja antaa tietoa terveydestä, terveyden edistämisestä sekä päihteistä, 3) luoda inkeriläisten ja suomalaisten nuorten välille kontakteja Lasten Meripäivien suunnittelu- ja toteutusprosessissa sekä 4) luoda mahdollisuus ja motivoida nuoria työllistymään Lasten Meripäiville 18.7 -2.8.2011 ja/tai LAKU-leirille 6.6 -29.7.2011 viikoksi tai useammaksi.

Burmalaisten kohdalla kyse oli myös toimintatutkimuksesta, jonka toiminnallinen osuus liittyi Lasten meripäiviin. Lisäksi nuorten tilannetta tarkasteltiin auringonousumallin pohjalta teemahaastatteluin. Tavoitteena oli tarkastella ja edistää 16 - 29 -vuotiaiden burmalaisten maahanmuuttajanuorten kotoutumista. Kehittäminen toteutettiin toimintatutkimuksen metodein, havainnoimalla ja haastattelemalla. Toimintatutkimusprosessin alussa tehtiin alkukartoitus haastattelemalla 9 burmalaista nuorta, jotka olivat iältään 16 - 28- vuotiaita. Haastatteluteemat olivat sosiaaliset tekijät, kulttuuri, koulutus, Suomi kotimaana, arki ja elämäntavat. Tavoitteet olivat seuraavat: 1) saada selville burmalaisten omia ajatuksia kotoutumisesta ja Suomesta, 2) lisätä burmalaisten nuorten osallisuutta ja vuorovaikutusta suomalaisten nuorten kanssa, 3) lisätä itseluottamusta suomen kielen puhumisessa ja suomalaisiin lähestymisessä, 4) luoda inkeriläisten ja suomalaisten nuorten välille kontakteja Lasten Meripäivien suunnittelu- ja toteutusprosessissa sekä 5) luoda mahdollisuus työllistyä Lasten Meripäiville.

Venäläisten maahanmuuttajien kohdalla kyse oli entografisesta lähestymistavasta, johon sisältyi myös toimintatutkimuksellinen osuus. Venäläisen maahanmuuttajan sopeutumista ja siihen vaikuttavia tekijöitä haluttiin kuvata etnografisella tutkimusotteella keräämällä haastateltavia lumipallomenetelmällä. Haastatteluja oli kahdeksan eri kertaa ja niihin osallistui yhteensä 12 venäläistä maahanmuuttajaa. Haastateltavat olivat joko työskentelemässä Suomessa tai he olivat avioituneet suomalaisen miehen kanssa. Litteroitu aineisto analysoitiin sisällönanalyysillä. Tar kastelun tutkimuskysymykset olivat seuraavat: 1) Miten venäläisen maahanmuuttajan sopeutuminen etenee?, 2) Minkälaisia kokemuksia venäläisellä maahanmuuttajalla on sopeutumisesta Suomeen? 3) Mitkä tekijät vaikuttavat venäläisen maahanmuuttajan kotoutumiseen?

Sotekin NYT-projektissa oli sekaryhmä maahanmuuttajia käsittäen pääasiassa myanmarilaisia, venäläisiä. Maahanmuuttajanuorten sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan lähestyttiin terveyttä edistävän päihdeteeman kautta toimintatutkimuksen keinoin. Päihteiden käyttö on merkittävä seikka nuorten syrjäytymisessä. Toimintatutkimuksella pyrittiin saamaan selville yhteistyökumppanin terveystotumukset ja asettamaan muutostavoitteet. Toiminta ja käytänteiden muutos perustuu paljolti osallistujien yhteisiin pohdiskeluihin ja tasavertaisiin vuoropuheluihin, joissa eri osapuolten kanssa keskustellen pyritään etsimään käytännön ongelmiin ratkaisuja (Syrjälä ym. 1996, 34). Maahanmuuttajanuoria haastateltiin, havainnointiin ja järjestettiin yhteisöllisiä teematapahtumia. Tavoitteena oli: 1) Esitellä nuorille päihteiden vaikutusta ihmisen hyvinvointiin, 2) Ohjata nuoria itse pohtimaan omaa olotilaansa ennaltaehkäisevästä ja terveydellisestä näkökulmasta.

Tulokset ja johtopäätökset

Burmalaisten kotoutumisen edistäminen onnistui, koska he halusivat osallistua suunniteltuihin toimenpiteisiin, joiden avulla pääsee suomalaisten nuorten kanssa yhteistyöhön. Haastatteluisia ilmenneet suurimmat kehityskohdat olivat suomalaisten kontaktien vähyys ja se, että burmalaisten suomen kielen puhuminen vapaa-ajalla oli todella vähäistä. Näihin liittyvä huono itsetunto lisäsi erkanemista suomalaisista ihmisistä. Kaksi kuudesta burmalaisista halusi työskennellä kaksi viikkoa kesällä 2011 Lasten Meripäivillä. Näin burmalaiset olivat vapaaehtoisuudessa suomalaisten nuorten kanssa rakentamassa Lasten Meripäiviä ja tekemässä yhteistyötä suomalaisten työntekijöiden kanssa. Kahden viikon aikana käytettiin havainnointia tiedonkeruumenetelmänä, jotta saatiin selville burmalaisten aktiivisuus ja vuorovaikutus suomalaisten kanssa. Kahden viikon aikana burmalaisen itsetunto kohosi ja oma-aloitteisuus lisääntyi. Kommunikointi muiden työntekijöiden kanssa kasvoi huomattavasti. Burmalaiset osoittivat mielenkiintoa tulla Lasten kulttuurikeskukselle töihin ja he saivat itselleen palkallisen työpaikan myös seuraavana kesänä Lasten Meripäivien suunnittelussa ja toteutuksessa. Työskentelely Lasten Meripäivillä lisäsi heidän kohdallaan tuntuvasti suomalaisia kontakteja. Siitä huolimatta, että burmalaiset olivat tyytyväisiä elämäänsä, he halusivat osal-

listua suunniteltuihin toimenpiteisiin, joiden avulla pääsee suomalaisten nuorten kanssa yhteistyöhön.

Venäläisten maahanmuuttoon liittyvää prosessia kuvataan tehdyssä selvityksessä myönteiseksi. Sopeutuminen on edennyt pääsääntöisesti hyvin ja kaikki olivat tyytyväisiä tekemäänsä ratkaisuun muuttaa Suomeen. Muutto aiheutti heille kuitenkin kriisiin liittyvän prosessin, jossa heidän tuli etsiä uudenlaista identiteettiä ja rakentaa sitä omien kotoutumista koskevien tavoitteidensa pohjalta itse. Suurin osa haastateltavista piti omien juurten säilyttämistä tärkeänä, mutta kaikille oli tärkeää oman kulttuurin luominen sekä vallitsevan ympäristön että oman perheensä toiveiden ja tarpeiden mukaisesti. Venäläisen maahanmuuttajan sopeutumista kannatteli Suomeen tulon vapaaehtoisuus ja mahdollisuus palata omaan kulttuuriin. Siinä venäläinen teki arviointia suomalaisen ja venäläisen kulttuurin tuomien tapojen ja tottumusten välillä. Merkittävää on se, että venäläisten nuorten korostama vastuu valinnoistaan. Keskeisimpiä sopeutumiseen ja kotoutumiseen vaikuttavia tekijöitä olivat kielen oppiminen ja mahdollisuus tehdä työtä. Kun nämä asiat ovat kunnossa, niin maahanmuuttajan on helppo elää sekä omaa henkilökohtaista elämäänsä Suomessa että integroitua suomalaiseen yhteiskuntaan. Venäläisten maahanmuuttajien ongelmana oli muista maahanmuuttajaryhmistä poikkeavasti ammatillisen statuksen aleneminen, koska hyvälläkin koulutustaustalla on vaikeuksia saada työtä.

Tuloksissa yllättävää oli, että kulttuurisesti läheisin ryhmä eli inkeriläiset osoittautuivat kotouttamistoimenpiteiden osalta haastavammiksi. Inkeriläisten nuorten aktivoinnissa ja integraatiossa suomalaisten nuorten kanssa epäonnistuttiin siitä huolimatta, että kehittäjillä oli erilaisin keinoin 77 kontaktia nuoriin. Yksikään inkeriläinen nuori ei halunnut osallistua Lasten Meripäivien suunnittelu- ja toteutusryhmään. Tämä johtui heidän mukaansa siitä, että heillä oli kaikkea riittävästi ja he olivat tyytyväisiä elämäänsä. Kyselyssä kuusi kolmestatoista inkeriläisestä nuoresta halusi olla aktiivisesti mukana seurakuntansa toiminnassa. Haluttomuus kotouttamistoimenpiteisiin saattoi liittyä inkerinsuomalaisilla siihen, että nuoret kokivat kotoutumisen tuen sekä suomen kielen taitonsa riittäviksi, taloudellisen tilanteensa hyväksi ja olivat tyytyväisiä sosiaaliseen verkostoonsa. Lähes kaikki nuoret kertoivat vastauksissaan olevansa aktiivisia hakeutumisessa työ- ja opiskeluelämään. Arviointikyselyssä hankkeen lopussa tiedusteltiin, mikä oli esteenä nuoren osallistumiselle. Vastauksissa tärkeimmiksi syiksi nousivat kaverit sekä heikko kielitaito. Kyselystä saadun tiedon perusteella oli ristiriitaista, että kuitenkin kolmestatoista vastaajasta ainoastaan yksi koki suomenkielen taitonsa heikoksi. Erot saatavat johtua vastaustilanteista tai siitä että kielitaitoa käytettiin perusteena haluttomuudelle osallistua.

Nyt-projektissa eri kulttuureista tulevat työttömät maahanmuuttajanuoret olivat yleisesti kiinnostuneita ja sitoutuneita osallistumaan erilaisiin projekteihin. He viihtyivät Suomessa, olivat kiinnostuneita suomalaisesta yhteiskunnasta ja kulttuurista, ilmaisivat halunsa kotoutua tänne ja tutustua kantaväestöön. Heillä oli ystäviä ja perheet, mutta ei yhtään suomalaista kaveria. Syrjäytyminen ei näkynyt näissä nuorissa. Syrjäytymisriskiä vähensi läheisyys perheeseen ja NYT - projek-

tin myötä tullut mahdollisuus päästä mukaan työelämään työharjoittelun muodossa. Nuoret olivat kiinnostuneita opiskelu ja työmahdollisuuksista, ja heillä oli myös omat tulevaisuuden suunnitelmansa. He kaikki viihtyivät Suomessa ja kielitaidon kehittyttyä ja mukaan työelämään päästyään uskoivat tutustuvansa myös kantäväestöön. Tämän ryhmän kohdalla ei esiintynyt maahanmuuttajille yleisiä mielenterveysongelmia, stressiä, ahdistuneisuutta, ylikuormittumista ja syrjäytymistä. Sosiaaliset verkostot, joita maahanmuuttajanuoret loivat NYT-projektin kautta, ovat heille varmasti hyödyksi tulevaisuudessa. Merkittävää oli se, että nuoret olivat edelleen kiinnostuneita omasta kulttuurisesta alkuperästään, mutta olivat myös halukkaita vuorovaikutukseen suomalaisen yhteiskunnan eri tahojen kanssa. Vieraantumisen johtuu yleensä siitä, että maahanmuuttajanuorella on vain vähän kiinnostusta oman kulttuurinsa ylläpitämiseen ja vuorovaikutussuhteisiin suomalaisten kanssa. (vrt. Berry & Sabatier 2010, 191 - 207.) Tietoa päihteistä esiteltiin maahanmuuttajanuorille, mikä oikoi myös asiaa koskevia väärinkäsityksiä. Erot lähtömaan ja Suomen alkoholikulttuureissa aiheuttivat ihmettelyä. Nuoret suhtautuivat alkoholin käyttöön hyvin kielteisesti (ks. myös Honkasalo 2001, 60 - 61). Opinnäytetyöprosessin tuotoksina jäi Sotek-säätiölle lyhytelokuva nuoren päihteiden käytöstä, PowerPoint – esitys päihteistä ja esite nuorille.

Erilaisen statuksen omaavilla maahanmuuttajilla on erilaisia näkemyksiä oman hyvinvointinsa tilasta Suomessa. Inkeriläiset ja burmalaiset nuoret kokivat kotoutuneensa ja sopeutuneensa hyvin siitä huolimatta, että taustalla on kiinnittymistä ja hakeutumista oman viiteryhmän piiriin.

Inkeriläisten nuorten tukeutuminen omaan lähipiiriinsä oli vieläkin voimakkaampaa kuin burmalaisilla. Molemmat ryhmät olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä elämäänsä. Merkillä pantavaa on se, että taloudelliset tuet eivät kannusta lisääntyvään aktiivisuuteen ja yritteliäisyyteen. Venäläiset maahanmuuttajat kamppailivat oman identiteettinsä kanssa. Heidän osallistumisestaan oman viiteryhmänsä ulkopuolelle tulisi tukea nykyistä aktiivisemmin, jolloin he voisivat nähdä itsensä laajemmin suomalaisen yhteiskunnan jäsenenä. Ammatillinen status on tärkeitä omalle identiteetille, mikä tulisi ottaa huomioon maahanmuuttajien koulutusjärjestelmien kehittämisessä. Seuraavassa hankkeen tulosten perusteella kehittämissuhteita maahanmuuttotyöhön:

Suosituksia jatkotoimenpiteiksi maahanmuuttajatyössä:

1. Kehitetään maahanmuuttajanuorten integroitumista tukevia vastikkeellisia työmuotoja tavoitteena tukea itsearvostusta tekemisen, harjoittelun ja onnistumisen kautta. Lisätään nuorten maahanmuuttajien oman aktiivisuuden varaan liittyviä toimenpiteitä.
2. Kytetään kolmas sektori (urheiluseurat, seurakunnat, Punainen Risti, kulttuurijärjestöt) maahanmuuttajanuoria tukeviin toimenpiteisiin nykyistä aktiivisemmin.

3. Edistetään maahanmuuttajanuorten psyykkistä hyvinvointia ja positiivista yhteisöllisyyttä perustamalla luottamuksellisia keskusteluryhmiä.
4. Varmistetaan, että nuoren kanssa toimiva yhteyshenkilö tukee kontakteja suomalaisiin nuoriin. Kartoitetaan maahanmuuttajanuorten tarpeita aktiivisesti, jotta sopeutumista edistävät toimet perustuvat nuorten tarpeisiin.
5. Hyödynnetään tiiviisti ja aktiivisesti kotouttamiseen liittyviä kieliopintoja nuoren verkostoitumisessa kotkalaiseen työelämään.
6. Toteutetaan seurantatutkimus, jotta saadaan tietoa Lasten Meripäiväprojektin laajemmasta vaikuttavuudesta ja burmalaisten elämästä.
7. Kehitetään toimintaa siten, että maahanmuuttajille osoitettu taloudellinen tuki kannustaa sosiaaliseen integraatioon valtaväestön kanssa.

Aiheen opinnäytetyöt:

Anne Metsälä & Hanna Olli: Inkerinsuomalaisten paluumuuttajien sopeutumisen edistäminen Kotkassa. Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011121318255>

Juuli Herranen: Burmalaisten maahanmuuttajien kotoutumisen edistäminen. Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011111414545>

Paula Burakoff-Heinonen: Venäläisen maahanmuuttajan hyvin toimivan sopeutumisprosessin mallintaminen. Theseus: <https://publications.theseus.fi/handle/10024/39343>

Maija Anttolainen: Nuorten alkoholin käyttö ja syrjäytyminen. ”Ennaltaehkäisevä päihde- ja syrjäytymisvalistus maahanmuuttajanuorille”. Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011120517262>

Elinkaarimalli maahanmuuttajatyön kustannusten arvioinnissa

Hankevastuu: Valdemar Kallunki ja Juhani Pekkola

Toteuttajat: Reija Kuhlman-Keskinen, Hanna Peevo

Hankkeessa toteutettiin Kotkan kaupungin käyttöön laskentatyökalu, jolla voidaan arvioida 13-17-vuotiaiden maahanmuuttajanuorten eri palvelutyyppeiden ja määrien kulutuksen vaikutusta Kotkan kaupungille aiheutuviin kustannuksiin. Meneelmällisenä alustana oli Helsingin yliopiston Palmenian Vaikuttava elinkaarimalli. Kotkan kaupungin käyttöön toteutettu työkalu auttaa arvioimaan ennaltaehkäisevän työn kustannuksia verrattuna toteutuneesta syrjäytyneestä aiheutuviin kustannuksiin. Mallin toteutuksen yhteydessä arvioitiin myös toimihenkilöiden haastatteluin erilaisten toimenpiteiden tarpeellisuutta. Toteutuksesta on julkaistu erillinen raportti (Kuhlman-Keskinen & Peevo 2012).

Raportin mukaan seuraaviin ryhmiin tulee Kotkassa kiinnittää erityistä huomiota:

1. maahanmuuttajanuoret, jotka ovat ylittäneet oppivelvollisuusiän, mutta jotka eivät ole jatkokoulutuskelpoisia.
2. maahanmuuttajaperheiden vanhemmat, jotka tarvitsevat enemmän tietoa suomalaisesta opetus- ja harrastuskulttuurista. Vanhemmille tarvitaan vertaistukea kasvattaa lapset suomalaisessa kulttuurissa unohtamatta lähtömaan kulttuuria.
3. venäläisperäiset nuoret, jotka ovat tulleet perheen muuton myötä myöhäisessä murrosiässä usein vastoin omaa tahtoaan Suomeen.

Raportin (Kuhlman-Keskinen & Peevo 2012) johtopäätöksiä oli seuraavien painopisteiden korostaminen:

1. Kielen ja kulttuurisensitiivisten asioiden merkitys maahanmuuttajatyön kriittisenä osaamisena.
2. Ennaltaehkäisevien palveluiden tarjonnan lisääminen ja monipuolistaminen.
3. Kielen opetukseen panostaminen (suomi ja oma äidinkieli)
4. Ammatillisen koulutuksen hakuvaiheessa enemmän huomiota kielellisiin ja muihin opiskelunvalmiuksiin, opintojen etenemisen seuraamista lisättävä ja hidastuneisiin tai keskeytyshän alaisiin opintoihin on kehitettävä erilaisia tukimuotoja
5. Lukioihin lisättävä valmentavaa opetusta
6. Monipuolisten vapaa-ajan palveluiden kehittäminen yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa

Aiheen erillinen raportti:

Kuhlman-Keskinen, Reija & Peevo, Hanna (2012). Kotkan kaupunki – maahanmuuttajanuorten palvelut. Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia, Helsingin yliopisto.

Joustava perusopetus – koulupudokkaiden aktivointi Kotkan perusopetuksessa

Vastuuopettaja: Eeva-Liisa Frilander-Paavilainen

Tausta

Joustava perusopetus (JOPO®) on moniammatillinen vuonna 2006 alkanut toimintamalli, johon liittyvää opetusta voi kunta järjestää 7-9 vuosiluokkien yhteydessä (Perusopetuslaki 2 luku 5§). Toimintamallin tavoitteena on vähentää perusopetuksen keskeyttämistä ja ehkäistä syrjäytymistä tukemalla niitä nuoria, jotka ovat vaarassa jäädä ilman perusopetuksen päästötodistusta. Joustavan perusopetuksen luokkia oli vuonna 2009 noin 100. (Numminen & Ouakrim-Soivi 2009:10.) Moniammatilliseen yhteistyön osallistuvat opettajan lisäksi nuoriso-, sosiaali- ja terveystoimi sekä ammatilliset oppilaitokset, lukiot ja mahdolliset nuorten työpaikat. Opetus järjestetään perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan ja tapahtuu pienryhmämuotoisesti koulussa ja muissa oppimisympäristöissä. (Perusopetusasetus 9a§.)

Kotkan joustavan perusopetuksen järjestämistapa on sisältänyt joitakin valtakunnallisesta mallista poikkeavia piirteitä, jotka ovat paikallisten viranomaisten mukaan osoittautuneet toimiviksi keinoiksi ehkäistä kevyillä ratkaisuilla nuorten huostaanottoa ja syrjäytymistä. Voi hyvin nuori –hankkeen erääksi tavoitteeksi tuli siten Kotkan toiminnan mallintaminen. Mitkä viranomaistoimintaan ja joustavan perusopetusryhmän työntekijän pedagogisiin käytänteisiin liittyvät tekijät mahdollistavat nuorten lisääntyvää integraatiota ja syrjäytymisen ehkäisemistä? Lähtökohtana olivat erot valtakunnalliseen malliin verrattuna, kuten sosiaalityön merkittävämpi rooli Kotkan toimintamallissa. Kotkassa opetusryhmään on otettu myös nuoria, joilla on voinut olla perusopetuksen päästötodistuksen saamatta jäämisen lisäksi selkeä riski joutua huostaan otetuksi tai koulukotiin. Ammatillisen osaamisen näkökulmasta tarkasteltiin myös prosessissa käytettyjä pedagogisia käytänteitä. Joustavaan perusopetukseen osallistuneita haastateltiin ja havainnointiin koulun arjessa. Haastattelun avulla arvioitiin esimerkiksi erityisopetukseen osallistuneiden elämäntilannetta ja havainnoimalla erilaisia tilanteita, joissa nuorten ryhmädynamiikkaan liittyvät tekijät mahdollistavat lisääntyvää integraatiota ja syrjäytymisen ehkäisemistä. Vanhemmille suunnatun kyselynavulla saatiin tietoa siitä, millaisena koulunkäynti ja nuoren elämäntilanne näyttäytyvät vanhempien näkökulmasta. Samalla saatiin tietoa yhteisöllisyyden ja vuorovaikutuksen elementeistä perusopetuksessa. Edellä kuvatun empiirisen tiedon avulla selvitettiin joustavan perusopetusryhmän tuloksellisuuden kulmakivet.

Lähestymistapa ja menetelmät

Työmarkkinoiden osaamisvaatimusten kasvun myötä koulutuksesta on tullut keskeinen keino ennaltaehkäistä nuorten syrjäytymistä (Myrskylä 2011). Suomessa lukuvuonna 2008/2009 keväällä 9-luokkalaisia oli 65 687. Heistä 39 oli laiminlyönyt täysin oppivelvollisuutensa ja 150 oli ohittanut jo oppivelvollisuusiän, eivätkä saaneet perusasteen päästötodistusta. Vaikka ilman perusasteen tutkintoa jäävien osuus on pieni, merkittävä osa kokee jonkinasteisia vaikeuksia opiskelussaan jo perusasteella: vuonna 2010 8- ja 9 luokkalaisille nuorille tehdyssä kouluterveyskyselyssä 37 % Kymenlaaksoalaisista nuorista tunsivat vaikeuksia kokeisiin valmistautumisessa, ja 41 % oli sitä mieltä, että koulutyöhön liittyvä työmäärä on liian suuri (Kouluterveys 2010). Peruskoulusta saadut kokemukset luovat pohjan ammatillisille jatko-opinnoille. Erityinen haaste koskee niitä nuoria, joilla on vaikeuksia suorittaa loppuun peruskoulua. Heidän syrjäytymisriskinsä on korkea, sillä mahdollisten sosiaalisten tekijöiden lisäksi jo ammatillisen tutkinnon puuttuminen muodostaa merkittävän syrjäytymisriskin (Myrskylä 2012).

Joustavan perusopetuksen kohderyhmän tukemisessa korostuu moniammatillisuus, sillä kyseisillä nuorilla ei useimmiten ole vain oppimisen vaikeuksia vaan myös monitahoisia nuoren sosiaaliseen tilanteeseen ja taustaan liittyviä ongelmia. Moniammatillisuus tukee mahdollisuuksia ottaa huomioon nuoren yksilöllinen tilanne. Samalla taustaoletuksena on, että sosiaalitoimen merkittävä rooli Kotkan mallissa vaikuttaa osaltaan toimintatapoihin ja mahdollisuuteen ottaa huomioon myös huostaanoton riskin piirissä olevia nuoria. Kiinnostuksen kohteena on siten joustavan perusopetuksen organisoinnin vaikutus toimintaan ja syrjäytymisen ehkäisyyn.

Hallinnollinen näkökulma viranomaistoiminnasta, verkostoista, organisaatioista ja niiden toimintatavoista joustavassa perusopetuksessa kerättiin haastattelemalla eri viranomaisia. Joustavan perusopetusryhmän tuloksellisuuden kulmakiviä ja niihin liittyen pedagogisen toiminnan menetelmiä tutkittiin etnografisesti haastattelujen ja osallistuvan luokkahavainnoinnin avulla. Joustavaan perusopetuksen oppilaita haastateltiin ja havainnoitiin koulun arjen tasolla ja kuvattiin ja arvioitiin erityisopetukseen osallistuneiden elämäntilanteita. Mallin toimivuutta/toimimattomuutta tarkasteltiin myös vanhempien näkökulmasta: Miltä oman nuoren koulunkäynti näyttää vanhempien näkökulmasta eli miten vanhemmat ovat kokeneet joustavan perusopetuksen? Mielenkiinto kohdistuu myös siihen, mitä vaikutuksia koulunkäynnillä on ollut kotielämään.

Alustavat tulokset

Vanhemmille suunnatussa kyselyssä kävi ilmi, että joustavaan perusopetukseen siirtymisen yleisimpiä syitä olivat luvattomat poissaolot koulusta, keskittymisvaikeudet ja nuoren yleinen levottomuus. Kyselyn perusteella nuoret integroituvat hyvin yhteiskuntaan, koska suurin osa jatkoi peruskoulun jälkeen opintojaan am-

matillisessa oppilaitoksessa. Vanhemmat kokivat Joustavan perusopetuksen ryhmän ja koulun myönteisenä, koska ongelmat olivat vähentyneet ja nuorten motivaatio koulunkäyntiä kohtaan oli kohonnut. Elämä kotona oli rauhoittunut, koska ongelmat olivat vähentyneet. Myös luvattomat poissaolot koulusta olivat vähentyneet. Motivaatio-ongelmat sekä oppimisvaikeudet olivat myös vähentyneet. Avoi miin kysymyksen vastanneet vanhemmat olivat hyvin kiitollisia Topparoikka koululle ja toivoivat tällaisten mahdollisuuksien kehittämistä laajemminkin.

Keskeneräisten hallinnollista näkökulmaa ja tuloksellisuutta käsittelevien töiden osalta tiedetään, että joustavan perusopetuksen syntyyn ja toteutukseen Kotkassa ovat vaikuttaneet paikalliset tarpeet ehkäistä koulupudokkuutta ja nuorten syrjäytymistä. Taustalla oli myös tarve antaa mahdollisimman kokonaisvaltaista opetusta, tukea vaikeuksissa olevien nuorten perheitä sekä hyödyntää holistista moniammatillista osaamista. Sosiaalitoimen nuorisoryhmä alkoi kehittää joustavan perusopetuksen ryhmää, joka toimisi heidän omissa tiloissaan yhteistyössä Keskuskoulun kanssa. Tarkoituksena oli tuoda ongelmat lähelle niin, että niihin voitaisiin puuttua heti. Yhteistyötä alettiin kehitellä kokeiluna opetustoimen kanssa. Vetovastuu oli pääsääntöisesti sosiaalitoimen nuorisoryhmän Kari Lindbergillä, joka yhteistyössä keskuskoulun rehtorin ja kuraattorin kanssa loi ryhmän, jossa oppilaan oma sosiaalityöntekijä toimi opettajan työparina. Resursseista sovittiin opetustoimen johtajan Eija Vulkon kanssa.

Opetushallituksen käynnistäessä JOPO hanketta haettiin mukaan hankkeeseen. Toiminta oli tällöin jo valmiina. Nuorisotoimi otettiin yhteistyöhön mukaan mahdollistamaan tilat toiselle JOPO-ryhmälle, joka toimii opetustoimen johdolla. Moniammatillista yhteistyötä toteutetaan ohjausryhmän kokouksissa. Ohjausryhmässä kaikki moniammatillisen ryhmän jäsenet voivat tuoda esille ideoitaan toiminnan kehittämiseen. Ohjausryhmän kokouksilla ratkotaan myös mahdollisia ongelmatilanteita hyvässä yhteishengessä keskustelemalla, koska osaamista ja kokemusta on monelta eri alalta. Ohjausryhmän kokous jossa itse kävin, eteni hyvässä hengessä keskustellen ja jokaisen mielipide otettiin huomioon ratkaisuja tehdessä. Pienempien ongelmien ratkaisu hoituu puhelimitse tai sähköpostilla osapuolten kesken. Moniammatillinen yhteistyö on kaikkien mielestä toiminut hyvin alusta alkaen. JOPO-toiminnan hallinnollisista näkökulmista ilmestyy myöhemmin opinnäytetyö.

Ammatillisen osaamisen näkökulmasta selvitettiin myös prosessissa käytettyjä pedagogisia käytänteitä. Ennako-oletuksena on ollut, että kyseisen ryhmän toiminta on onnistunutta. Ennako-oletus perustuu joustavaa perusopetusta toteuttavan henkilöstön sekä heidän kanssaan toimivien sidosryhmien näkemykseen toiminnasta ja sen onnistumisesta. Opetuksen toteuttaminen perusopetuksessa lähtee alustavien tulosten mukaan opiskelijan tarpeista, mikä tukee toiminnan tuloksellisuutta. Toiminnan pedagogisista käytänteistä ilmestyy myöhemmin opinnäytetyö, jossa käsitellään oppimisprosessin ja myönteisen motivaation onnistumisen kulkumakiviä, nuorten elämäntilannetta, ryhmän toiminnan havainnointia ja toiminnan tuloksellisuuden perusteita.

Johtopäätökset ja toimenpidesuositukset

1. Koska nuoren perhetausta, suhde vanhempiin sekä vanhempien elämäntilanne vaikuttavat merkittävästi nuoren tilanteeseen, on eri organisaatioiden ja perheen väliseen vuorovaikutukseen, yhteistyöhön ja palveluketjun jatkuvuuteen kehitettävä monimuotoisia keinoja. Kehitetään moniammatillista yhteistyötä Kotkassa esim. kouluorganisaation, psykiatrisen poliklinikan ja A-klinikan nuorten palvelujen kanssa.
2. Kehitetään myös jatkossa uusia keinoja lähestyä nuorten vanhempia ja tukea heidän osallistumistaan nuoren verkostoon.

Opinnäytteet:

Katja Hakala & Sanna Halonen: **Miltä koulunkäynti näyttää vanhempien näkökulmasta?**

Kyselytutkimus vanhemmille.

Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201202092061>

Kaksi myöhemmin valmistuvaa opinnäytetyötä

Rikosseuraamusalan ja sosiaalityön yhteistyö

Vastuuopettaja: Tuomo Paakkonen

Tausta

Vuoden 2011 alusta voimaan astui laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä (633/2010). Uusi laki korvasi yli 60 vuotta vanhan ja osittain alkupe-
räisessä muodossa olleen lain nuorista rikoksen tekijöistä (262/1940). Erityisesti
nuoren rikoksentekijän henkilötutkintaa ja ehdollisen vapauden valmistelua kos-
kevat säännökset olivat vanhentuneet ja puutteelliset (HE 229/2009). Lakimuu-
tos muutti merkittävästi sosiaalityön ja rikosseuraamusalan yhteistyön lähtökoh-
tia. Uudessa laissa säädettiin seuraamusselvityksen laatimisesta, joka koskee 15-20
-vuotiasta rikoksesta epäiltyä nuorta silloin kun odotettavissa oleva rikos on an-
karampi kuin sakko. Seuraamusselvityksen tavoitteena on arvioida, miten seura-
muksen valinnalla voidaan tukea nuoren sosiaalista tilannetta ja siten ehkäistä ri-
koksen uusintariskiä (HE 229/200). Kyseinen lähtökohta liittyi keskeisesti Voi hy-
vin nuori –hankkeen tavoitteisiin, minkä vuoksi uuden lain tuomien muutosten
arviointi ja uusien yhteistyökäytäntöjen tukeminen otettiin hankkeen rikosseuraa-
musosuutta koskeviksi tavoitteeksi. Lain uudistamisen keskeinen tavoite on rikok-
sesta epäillyn nuoren asiaa käsittelevien viranomaisten selkeä toimivallan jako ja
nuoren oikeusaseman turvaaminen. Nuorten rikosasioiden käsittely tarjoaa uusia
ammattillisia haasteita sosiaalitoimen viranhaltijoille. Eduskunnan lakivaliokunta
korostikin mietinnössään tarvetta järjestää rikosseuraamusviranomaisille ja kun-
tien sosiaaliviranomaisille yhteistä koulutusta (LaVM 6/2010).

Rikosseuraamusalan osahankkeessa tarkasteltiin nuorisorikollisuuden muutosta
Kymenlaaksossa ja sitä, miten eri viranomaistahojen yhteistyötä tulisi tällä alueel-
la kehittää. Tavoitteena on aikaansaada hyviä yhteistoimintamalleja, jotka tukevat
tarkoituksenmukaista seuraamustyötä ja samalla ehkäisevät nuorisorikollisuutta.
Kymenlaakson ammattikorkeakoulun opiskelijat tekivät aiheesta kolme opinnäy-
tetyötä. Lisäksi aiheesta kirjoitettiin lakimuutoksen seurauksia käsittelevä artikkel-
li Haaste-lehteen (Paakkonen & Lindberg 2011).

Lähestymistapa ja menetelmät

Tarkastelun kohteena osaprojektissa oli erityisesti nuoriin rikoksentekijöihin koh-
distuva rikosseuraamustyö erityisesti rikosseuraamuslaitoksen sekä sosiaalitoimen
välisenä yhteistyönä. Tällä alueella keskeisin lähtökohta oli lainsäädäntömuutos,
jonka myötä alaikäisten rikosseuraamustyö on siirtynyt rikosseuraamusalan am-
mattilaisten tehtäväksi seuraamusselvitysten, oikeusedustusten ja valvontatoimin-
nan muodossa. Sosiaalitoimen tehtävänä on tukea tätä työtä antamalla nuoren ti-

lanteesta informaatiota. Lainsäädäntömuutos edellyttää toimivaa yhteistyötä näiden kahden viranomaistahon välillä. (HE 229/200) Aihetta koskevien opinnäytetöiden tutkimuskysymykset koskivat rikosseuraamuslaitoksen ja sosiaalitoimen välistä yhteistyötä ja sen toimivuutta sekä ennen että jälkeen lakimuutoksen ja yhteistyön kehittämistarpeita. Yhteistyötä tarkasteltiin molempien organisaatioiden näkökulmasta. Lisäksi hankkeessa tehtiin nuorisorikollisuuden muutoksia vuosina 1993-2010 Kymenlaaksossa käsitelty opinnäytetyö. Työn viitekehyksessä kuvataan nuorten rikoskäyttäytymisen piirteitä, taustatekijöitä ja tähän liittyviä seuraamuksia nuorten rikollisuudesta ja nuorisorikosoikeudesta tehtyjen tutkimusten valossa.

Aineistoina käytettiin tilastokeskuksen nuorisorikollisuutta koskevia tietokantoja sekä poliisin ja sosiaalitoimen työntekijöihin kohdennettuja teemahaastatteluja. Tietokannat sisältävät aineistoa 15–20 -vuotiaista henkilöistä, jotka ovat lainsäädännön mukaan nuoria rikoksentekejiä. Analyysimenetelminä olivat rikosnimikkeiden mukaisesti rakennetut aikasarjat, jotka rakennettiin tilastokeskuksen tietokannoista erilaisten muuttujavalintojen mukaisesti. Teemahaastatteluaineistoa, joka täydentää aikasarjoja kenttätyötä tekevien poliisin ja sosiaalialan ammattilaisten arvioilla, analysoitiin sisällönanalyysiä hyödyntäen. Lisäksi aineistonkeruumenetelminä käytettiin teemahaastatteluja, joissa haastateltiin rikosseuraamuslaitoksen ja sosiaalitoimen työntekijöitä ja aineisto analysoitiin käyttäen sisällönanalyysiä.

Tulokset

Tulosten mukaan lakimuutos nähdään onnistuneena erityisesti siltä osin, että se mahdollistaa nuorten rikosasioiden asiantuntevan käsittelyn ja nuorten tasa-arvoisen kohtelun kotikunnasta riippumatta. Rikosseuraamuslaitoksen ammattilaiset ovat rikollisuuteen liittyvien asioiden erityisasiantuntijoita, jotka osaavat arvioida nuoren käyttäytymistä ja asenteita sekä sitä, mitkä seuraamukset ohjaavat nuorta tehokkaimmin pois rikollisesta käyttäytymisestä. Sosiaalitoimen työskentely näissä kysymyksissä on aikaisemmin ollut vaihtelevaa asuinkunnasta riippuen. Työskentely on ollut yhtäällä hyvin tasokasta ja toisaalla ylikuormittuneen lastensuojelun muun kiireen keskellä tehtyä työtä. Yhdyskuntaseuraamustoimiston vastatessa kaikkien kuntien lausunnoista ovat nuoret rikosseuraamustyön asiakkaina entistä tasa-arvoisempia.

Sosiaalitoimen edustajat kokivat viranomaisyhteistyön sujuneen hyvin vanhan lain aikana. Nuorten rikosseuraamustyö keskitettiin Kotkan sosiaalitoimessa yhteen yksikköön 1990 -luvun alkupuolella, mikä takasi hyvän yhteistyön sosiaalitoimen, sovittelutoiminnan, käräjäoikeuden ja kriminaalihuoltolaitoksen välillä. Vanhan lain aikana ongelmia aiheutti se, että työntekijät vaihtuivat eri tahoilla, mikä aiheutti katkoksia yhteistyöhön. Tiedonkulku oli ajoittain heikkoa ja jopa tiedon katkoksia ilmeni. Sosiaalitoimi ei aina ehtinyt reagoida yhteistyöpyyntöihin riittävän nopeasti. Aikaisemman lain toimintamalleja ja uuden lain haasteita on arvioitu laajemmin Haaste-lehden artikkelissa (Paakkonen & Lindberg 2011).

Lakimuutoksen toimeenpanon keskeinen ongelma oli heikko tiedottaminen. Sosiaalitoimi sai tiedon lakiuudistuksesta sattumalta ja uudistus oli jo siinä vaihees-

sa edennyt pitkälle. Muutoksesta ei myöskään tarjottu riittävästi koulutusta, joka olisi selkiinnyttänyt sitä, miten viranomaisyhteistyötä olisi pitänyt lähteä kehittämään lain astuttua voimaan.

Koska koulutus oli puutteellista, jäi paikallisen yhteistoimintamallin kehittäminen eri viranomaistahojen omalle vastuulle. Tämän mallin kehittäminen viivästyi siten, että edellytykset toteuttaa uusia yhteistyökäytäntöjä olivat vuoden 2011 alussa puutteelliset.

Tutkimustuloksissa ei vielä ilmene runsasta kokemusta lain soveltamisesta. Haastateltavat toivat esille myönteisenä asiana sen, että eri viranomaistahojen toiminnalle asetetaan uudessa laissa tiukat aikarajat, joiden puitteissa tutkinta- ja selvitystoimia on vietävä eteenpäin. Tiukat aikarajat aiheuttivat tosin myös epätaroituksenmukaista työskentelyä, sillä nuoren rikosasioiden selvittelyn odotettiin käynnistyvän rikosseuraamuslaitoksen taholla, vaikka esitutkintatoimenpiteitä ei edes ollut aloitettu. Koska poliisiin ilmoitus menee syyttäjälle, joutuu syyttäjä arvioimaan seuraamusselvityspyynnön tarpeen sillä perusteella, että nuori on kirjattu poliisiin tietojärjestelmään. Syyttäjä joutuu tekemään arvion ilmoituksen perusteella, vaikka poliisin esitutkintatyö ei olisikaan edennyt kovin pitkälle. Tämä luo riskin, että palveluprosessin edetessä ryhdytään tekemään seuraamusselvitystä, vaikka myöhemmin osoittautuisikin, että se olisi ollut tarpeetonta. Prosessi käynnistyy syyttäjän pyynnöstä ja se saattaa katketa myöhemmin, jos esitutkinta osoittaa, että rikosepäily on ollut aiheeton.

Lainsäädäntömuutos on tuonut tullessaan huolen siitä, miten nuoren ja hänen perheensä tukeminen ja auttaminen onnistuu prosessissa, joka on irrotettu sosiaalitoimen vetovastuusta. Tutkimuksessa haastateltavat ammattilaiset olivat epävarmoja sen suhteen, johtaako rikosasioiden oikeudellinen käsittely myös tarvittaviin lastensuojelun tukitoimiin, koska sosiaalitoimen tehtävänä on tarjota tietoa lähinnä oikeudellisen prosessin tarpeita varten. Haasteena on myös yhteistyön toimivuus. Kuntien sosiaalitoimen tavat organisoida työskentelyä nuorten rikoksenteekijöiden kanssa ovat vaihtelevia, minkä vuoksi valtakunnalliset mallit eivät välttämättä sovellu paikalliseen sosiaalitoimen ja yhdyskuntaseuraamustoimiston väliseen yhteistyöhön. Tarvitaan kuntakohtaisia yhteistyömalleja, joissa voidaan hyödyntää osaaminen niissä kunnissa, joissa halutaan panostaa nuoriin rikoksenteekijöihin lastensuojelutyöhön. Rikosseuraamuslaitoksen ja sosiaalitoimen haasteena on yhdistää osaamisensa siten, että perheiden lastensuojeluasiakkuus käynnistyy yhdyskuntaseuraamustoimiston palveluohjauksen ja lastensuojeluilmoituskäytäntöjen ansiosta. Lopputuloksena olisi perheille mahdollisimman monipuolisesti kohdentuva moniammatillinen apu.

Sosiaalitoimen virkailijat kokivat henkilötutkinnasta luopumisen hyvän työvälineen menetyksenä. Henkilötutkinta oli tehokas väline sitouttaa sellaisia henkilöitä sosiaalityöhön, joilla ei ollut luontaista kiinnostusta asiakkuuteen lastensuojelussa. Lain valmistelu ja täytäntöönpano oli ollut sosiaalityöntekijöiden mielestä puutteellista. Tämä seikka toi mukanaan sen hyödyn, että yhteistyökäytäntöjen paikallinen kehittäminen oli ohjannut viranomaisia tarkastelemaan yhdessä sitä, millai-

silla työkäytännöillä nuorten rikosasioita tulisi jatkossa selvittää. Käytännön tarpeet olivat saaneet kehittämään yhteistyötä ja johtaneet rakentavaan ammatilliseen keskusteluun ja kehittämistyöhön. Pakko aikaansai hyviä kehittämistuloksia.

Rikollisuuden muutosta koskevan opinnäytetyön mukaan nuorten varkausrikokset ja huumausainerikokset ovat vähentyneet tasaisesti kuvattuna ajanjaksona. Nuorten rikollisuus on pääsääntöisesti vähenemässä, vaikka yksittäisten vuosien kohdalla saattaakin olla havaittavissa hetkellistä rikosmäärien kasvua. Alan kenttätöntekijät Kotkassa ovat myös tehneet havainnon, että rikoksia tehdään entistä vähemmän suurissa ryhmissä ns. jengikäyttäytymisenä.

Aineisto tuo esille rikosnimikkeitä, jotka ovat yleistymässä. Tällaisia ovat netin kautta tapahtuvat kunnianloukkaukseen liittyvät rikokset. Myönteisessä rikoskehityksessä on havaittavissa myös huolestuttavia piirteitä. Tällainen piirre ovat rikosilastoissa esille tulevat nuorten seksuaalirikokset, jotka ovat yleistyneet aivan viime vuosina. Tämä rikollisuus on 2000-luvulla yleisempää kuin 1990-luvulla, joskin tapausten määrä ei ole suuri. Rikosten luonteen vuoksi asiasta olisi syytä käydä keskustelua alan ammattilaispiireissä. Opinnäytetyön aineisto ei anna tietoa siitä, mistä tämän rikollisuuden yleistymisen johtuu.

Johtopäätökset ja toimenpidesuositukset

Yleisenä johtopäätöksenä voidaan todeta, että nuoret ovat entistä lainkuuliaisempaa väkeä, mikä antaa hyvän lähtökohdan rikosseuraamusalan työn kehittämiseksi. Mikäli kehittämistyössä löydetään tehokkaita uusia keinoja ohjata nuorten rikoskäyttäytymistä viranomaisyhteistyönä, voidaan jo nyt vallalla olevaa myönteistä kehitystä tukea entisestään. Nuorisorikollisuutta koskevat tutkimustulokset ovat yhteneväisiä niiden tulosten kanssa, jotka tutkija Janne Kivivuori (2010) on saanut tutkiessaan nuorisorikollisuuden valtakunnallista kehitystä. Tuloksista voidaan tehdä se johtopäätös, että Kymenlaakso on pysynyt mukana myönteisessä valtakunnallisessa yleiskehityksessä.

Nuorisoseuraamustyö on läpikäynyt nopean muutosprosessin, jonka jäljiltä palveluiden kehittäminen vaatii vielä huomiota. Lakimuutos on tuonut uutta ammatillista otetta palveluihin, koska seuraamusprosessin ohjausvastuu on nyt rikosseuraamustieteen erityisasiantuntijoilla. Sosiaalitoimi on jäänyt jossain määrin sivusta katsojaksi tässä prosessissa, koska sosiaalitoimen tehtävänä on ennen kaikkea tietojen luovuttaminen yhdyskuntaseuraamustoimistolle seuraamusselvitystyötä varten. Sosiaalitoimi ei tee enää henkilötutkintoja, minkä johdosta heillä ei ole tehokasta työkalua, jolla asiakkaat voitaisiin sitouttaa sosiaalityön piiriin. Jos nuori rikosentekijä ei ole aiemmin ollut sosiaalitoimen asiakas ei hänestä ole mitään taustatietoa lastensuojelussa. Seuraamusselvitystyön eteneminen rikosseuraamustieteen alalla pitää sisällään sen riskin, että nuori ei saa tällaisessa tapauksessa lastensuojelun tukea vaikka hän sitä tarvitsisi. Kiireinen aikataulu rikostutkinnan ja syyttäjän työskentelyn taholla leimaa nuorisoseuraamustyötä ja se voi joissakin

tapauksissa johtaa tarpeettomiin seuraamusselvityksiin. Työn tiukat oikeudelliset reunaehdot sopivat huonosti sosiaalityön maailmaan.

Turhien seuraamusselvityspyyntöjen ehkäisy tarvitsee vielä erityistä huomiota. Kyseinen turhien toimenpiteiden riski korostaa tutkinnanjohtajan ja syyttäjän välisen nopean yhteistyön tarvetta. Uuden lain soveltaminen edellyttää, että poliisille turvataan resurssit suorittaa nuorten rikoksiin liittyvät esitutkintatehtävät ripeästi. Lisäksi on linjattava, missä laajuudessa ja missä muodossa sosiaalitoimi tietoja antaa Rikosseuraamuslaitokselle. On selvitettävä, missä määrin kuntien asiakirjatietoja suodatetaan tiedonantotilanteissa, koska suodattamattoman asiakirjamateriaalin määrä voi olla suuri ja sellaisen tiedon välittäminen hidastaa selvitysprosesseja. Tietojen pyytämistavalla on myös merkitystä. Väljästi muotoillut tietopyynnöt johtavat laajaan materiaaliin, jonka seassa on turhaa informaatiota. Tarkennettujen tietopyyntöjen seurauksena tiedon karsimistehtävä jää sosiaalitoimelle, mikä on haaste ison työkuorman alla työskenteleville sosiaalityöntekijöille.

Tutkimustulokset antavat aihetta seuraaviin toimenpidesuosituksiin, joilla voidaan kehittää nuorten rikoksentehtävien palveluiden laatua ja asiakaslähtöisyyttä:

Suosituks:

1. Rikosseuraamuslaitoksen tulee kehittää yhdessä kuntien sosiaalitoimien kanssa kuntakohtaiset, toimivat yhteistyökäytännöt, jotka takaavat kaikille nuorille rikoksentehtävillä tasavertaiset palvelut ja pääsyn tarvittaessa lastensuojelun tuen piiriin.
2. Poliisin ja syyttäjän resurssien turvaaminen nuorten rikoksiin liittyvien esitutkintatehtävien suorittamiseksi.
3. Lainsäädännön osalta olisi edellisen lisäksi arvioitava sitä, etteivät seuraamusselvitystyön tiukat aikarajat johda tarpeettomiin seuraamusselvityksiin.
4. Sosiaalitoimen rikosseuraamusvirastolle luovuttamien tietojen tuottaminen ja rajaaminen edellyttävät nykyistä selkeämpiä linjauksia.

Aiheen artikkelit:

Paakkonen, T. & Lindberg, K. (2011). Nuorten rikosasioiden käsittely uudistuu. Haaste 2/2011.

Opinnäytetyöt:

Liisa Nihtilä & Taru Manninen: Nuorisoriikollisuus ja sen muutokset Kymenlaakson alueella. Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011112114942>

Verna Sydänmaanlakka: Nuorten rikosseuraamustyön muutokset Kotkan sosiaalitoimessa. Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201205107472>

Erja Salminen: Yhdyskuntaseuraamustoimiston ja sosiaalitoimen välinen yhteistyö nuoren seuraamusselvityksen yhteydessä.

Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201205259977>

Mielenterveyden tukeminen toisen asteen oppilaitoksissa

Vastuuopettaja: Eeva-Liisa Frilander-Paavilainen

Tausta

Ihmisen elämänkaareissa mielenterveyshäiriöiden ilmaantuvuus on suurimmillaan nuoruusiässä ja nuorena aikuisuudessa. Paha olo näkyy nuorissa masentuneisuutena, mikä on lisääntynyt. Huolestuttavaa ilmiössä on se, että masentuneisuutta oirehtivista tytöistä 47 % ja pojista 44 % ei osannut arvioida omaa avuntarvettaan. (Merimaa 2008, 24.) Psykosomaattisten oireiden osuus on kasvanut huomattavasti 1990-luvun puolivälistä. Kouluterveyskyselyn (2011) mukaan ammatillisissa oppilaitoksissa koki vähintään kahta päivittäistä oiretta 19 % vastaajista. Niska- tai hartiakivut ja väsymys olivat yleisimpiä päivittäisiä oireita. Niska- tai hartiakivuita kärsi 15 % vastaajista ja väsymyksestä 14 %. Päänsärkyä lähes päivittäin koki 8 % vastaajista. (Kouluterveyskysely 2011.) Mitä useampia edellä mainituista päivittäisistä oireista nuori kokee, sitä useammin hänellä on myös masentuneisuutta, mutta varsin harvoin hakeudutaan terveydenhuollon palvelujen pariin (Luopa ym. 2008.) Tämän seurauksena suuri osa mielenterveyshäiriöistä jää tunnistamatta, mikä on suuri haaste palvelujärjestelmälle (Kansallinen mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009 – 2015).

Opiskeluterveydenhuollon palveluissa on ammatillisissa oppilaitoksissa kehittämistarpeita verrattuna lukioihin. Kyseistä tarvetta korostaa se, että ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelijoilla on paljon oireilua ja riskikäyttäytymistä, joka ennakoii huonoa terveyttä aikuisena. Terveystiedon opetuksen ja terveyden edistämistyön kehittämiseksi on kasvava tarve. (Valtioneuvosto 2007.) Tässä osahankkeessa tavoitteena oli ammatillisessa koulutuksessa ja lukiossa olevien nuorten hyvinvoinnin lisääminen, terveydentilan paraneminen ja kuluttavaan elämänvaiheeseen liittyvien oireiden ja sairauksien varhainen tunnistaminen, puuttuminen ja vähentäminen. Opiskelijoiden tukemiseen tähdättiin keräämällä tutkimuksellista tietoa lukiosta oppimisympäristönä ja ammatillista opistoa käyvien opiskelijoiden terveydestä ja hyvinvoinnista. Tietoa käytettiin varhaisen puuttumisen mahdollistavien interventiovälineiden kehittämiseen. Osahankkeen yhteistyökumppaneina olivat Ekamin ja paikallisen lukion lisäksi Kakspy.

Tavoitteina olivat 1) Riskikäyttäytymisen varhaisen puuttumisen käytänteiden kehittäminen siten, että madalletaan luokanvalvojien ja oppilashuoltotyöryhmän kykyä puuttua nuoren ongelmiin huolen herättyä. 2) Kehittää opiskelevan nuoren elämäntilanteen hallintaan sähköinen toimintamalli, joka tukee ennaltaehkäisevää ja varhaista puuttumista nuoren pahoinvointiin. 3) Kehittää uudenlaista tapaa käsitellä päihdeteemaa. 4) Selvittää lukion toimintakulttuurin vaikutusta ongelmien esiintuomiseen ja matalan kynnyksen yhteydenottoon. 5) Selvittää lukion välittämisen ilmapiiriä merkitystä varhaisessa välittämisessä. Hankkeen tavoitteet tu-

kevat kansallisia tavoitteita, joissa todetaan, että pitkäjänteisellä mielenterveyden edistämisellä ja ehkäisevällä mielenterveys- ja päihdetyön kehittämisen avulla on mahdollisuus vastata kasvaviin mielenterveys- ja päihdeongelmiin. Myös hankkeessa mielenterveyden edistämiseksi pyritään vaikuttamaan mielenterveyttä määrittäviin tekijöihin ja ehkäisemään mielenterveyshäiriöitä ja itsemurhia. (vrt. Kansallinen mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009 – 2015).

Lähestymistapa ja menetelmät

Mielialaoireita ovat usein erilaiset tuntemukset, kuten kiusatuksi tuleminen tuntemus tai masennuksen kokemus. On huomattava, että nämä eivät ole diagnooseja, vaan nuoren omia kokemuksia. Kun nuori sanoo olevansa masentunut, se ei tarkoita välttämättä, että hän täyttäisi edes lievän masennuksen kriteerit, vaan hänellä saattaa olla esimerkiksi tunne erilaisuudesta. Apaattisuus kuvaa ennako-oireina ilmeneviä tahtolämän muutoksia tyypillisimmin. Opiskeluun liittyvät ongelmat tai opiskelun keskeytys voivat johtaa passiivisuuteen ja apaattisuuteen. Opiskelu on väylä työelämään ja keskeinen tapa pysyä aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä. (Kiviniemi 2008, 74 - 75.) Mielenterveysongelmien ilmaantuvuus nuoruusiässä ja opiskelun keskeytyminen ikävaiheessa korostavatkin tarvetta tunnistaa mahdolliset mielenterveysongelmat toisen asteen opintojen aikana. Tarvittavan tuen lisäksi varhainen tunnistaminen voi auttaa ehkäisemään opinnoille aiheutuvia ongelmia ja siitä aiheutuvaa syrjäytymistä.

Masentuneisuuden fyysisinä muutoksina esiintyy uni- ja syömishäiriöitä. Unihäiriöt mainitaan yleisesti lähes kaikkiin mielenterveyden ongelmiin liittyvänä oireena. Nuorilla on uni- tai nukahtamisvaikeuksien ohella tyypillistä myös liika nukkuminen. Vuorokausirytmistä voi häiriintyä pahoin ja nukkuminen ajoittuu niin, että se kestää jopa iltapäivään. (Ibid.) Syömishäiriöisten nuorten persoonallisuuden piirteitä ovat laihuushäiriöissä joustamattomuus, perfektionismi ja pakonomaisuus sekä ahmimishäiriöissä impulsiivisuus. Syömishäiriöiden taustatekijöinä kuvataan perheen ristiriitoja, joustamattomuutta ja huonoa kontaktia vanhempiin (Ruuska & Rantanen 2007, 4528 – 4531).

Psykiatrisessa hoidossa olleilla nuorilla aikuisilla oli taustalla traumaattisia tapahtumia, joilla oli kokemuksellinen yhteys psyykkiseen sairastumiseen. Näitä asioita olivat vanhemman kuolema, psyykinen sairastuminen tai vanhemman väkivalta. Vanhemman masennus voi tyypillisesti johtaa epäjohtamukseen kasvatukseen tai empatian puutteeseen, ylimitoitettuihin kurinpitotoimiin ja kaltoin kohteluun. Lapsuusympäristön psykososiaaliset ja taloudelliset vaikeudet olivat riskitekijöitä. (Kiviniemi 2008, 69 – 74; Kestilä ym. 2007, 3979 – 3986.) Voimakas yhteys oireilun ja perhetaustan osalta löytyi isän mielenterveysongelmista (Kestilä ym. 2007, 3983). Geneettinen perimä on yhteydessä ympäristöön, ja ne yhdessä ja erikseen muokkaavat nuoren mielenterveyttä. Nuorilla on usein samanlaista oireilua kuin vanhemmillaan. (Fröjd ym. 2007, 1250.) Päihdehäiriöiden taustalta löytyy biologisia yhteiskunnallisia riskitekijöitä. Vahvimpia yksilötason päihdehäiriöiden ennustajia ovat lähisukulaisten päihdehäiriöt (Latvala 2011, 79 – 88).

Teoreettista tietoa kerättiin systemaattisella kirjallisuuskatsauksella. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden sähköinen matalan kynnyksen sivusto kehitettiin toimintatutkimuksellisesti haastattelujen, havainnoinnin, sisällönanalyysin ja tuotteen kehittämisprosessin vaiheita noudattaen. Luokanvalvojien käyttöön kehitettiin myös toimintatutkimuksen keinoin Huolen kansio, joka auttaa tunnistamaan mielenterveyden häiriöitä. Opiskelijoiden kokemuksia tuesta ja sen saatavuudesta haastavissa elämäntilanteissa kerättiin haastattelujen avulla, jotka analysoitiin sisällönanalyysillä. Abituriienttien mielipiteitä lukiosta oppimisympäristönä tarkasteltiin ainekirjoituksena (67 kpl) kirjoitettujen dokumenttien sisällönanalyysin avulla. Lukion ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden käsityksiä lukiosta oppimisympäristönä tutkittiin kyselyllä.

Tulokset

Kehitettyjen henkisen pahoinvoinnin varhaisen puuttumisen sähköisen mallin (opiskelijat) sekä kansion (oppilashuoltotyöryhmälle ja luokanvalvojalle) tavoitteena on tukea opiskelevan nuoren elämänhallintaa siten, että nuoren pahoinvointia pystytään ennaltaehkäisemään ja ongelmiin pystytään puuttumaan ajoissa. Erittäin kiinnostuksen kohteena oli tunnistaa mielenterveysongelmien ennakkooireita nuorilla sekä luoda tältä pohjalta ennaltaehkäisyn toimintamalli. Mallia työstettiin yhteistyössä Etelä-Kymenlaakson Ammattiopiston ja Kotkan kaupungin Karhulan lukion kanssa. Edellä mainittujen tahojen rooli oli toimia käytännön kenttänä teoreettisen tiedon ja empirian kautta luotavan toimintamallin kehittämisessä. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun opiskelijat tekivät tähän osaprojektiin seitsemän opinnäytetyötä.

Kirjallisuuskatsauksen perusteella voidaan todeta, että nuoren perhetausta, suhde vanhempiin, vanhempien sairaudet ja päihdetausta sekä kasvatusmenetelmien tuntemus määrittävät merkittävällä tavalla nuoren käyttäytymistä ja riskiä sairastua psyykkisesti. Nuoren taustassa merkittäviä asioita ovat myös kiusaaminen, oppimisvaikeudet ja kielellinen kyvykkyys. Mielenterveyden ennakkooireiden ja häiriökäyttäytymisen tunnistaminen on tärkeää varhaisvaiheessa, ja siihen tarvitaan moniammatillista asiantuntemusta. Oireet ovat hyvin monimuotoisia ja henkilökohtaisia. Samanlainen häiriökäyttäytyminen voi toisella nuorella johtaa psykoosiin ja toisella taas ei. Nuorten leimaamista ja luokittelua on syytä välttää. Aikuisen on hyvä tarkastella omaa huolestumistaan nuoren käytöksestä. Jos huoli on tuntuva tai suuri, on haettava lisäresursseja. Nuorten kanssa toimittaessa kynnyksen on oltava matala, ja apua on saatava nopeasti silloin, kun sitä tarvitaan. Kirjallisuuskatsauksen perusteella syntyi teoreettinen tausta matalan kynnyksen huolen tunnistamiseksi. Lisäksi mielenterveyden riskikäyttäytymisen ja stressin varhaiseen tunnistamiseen rakennettiin teoreettinen huolen käsittekartta, jonka pohjana on Arnkilin ja Erikssonin huolen vyöhykkeet.

Opiskelijoiden haastattelujen perusteella haastavissa elämäntilanteissa saatu tuki EKAMI:ssa on osittain hyvää, mutta siinä on myös parantamisen varaa. Erityisesti

kaivattiin ensimmäistä aikaa esim. kuraattorille tai terveydenhoitajalle mahdollisimman pian avun tarpeen ilmettyä. Opiskelijat toivoivat ymmärtäväistä vastaanottoa ja joustoa opiskeluissa haastavissa elämäntilanteissa, sekä sitä, että käsitte-lyyn otetut asiat hoidetaan loppuun asti.

Toimintatutkimuksellisella prosessilla kirjallisuuskatsauksen, opiskelevien nuorten haastattelujen, ja havainnoinnin perusteella kehitettiin EKAMI:n opiskelijoiden käyttöön ongelmatilanteiden yhteydenottomalli toimivaltaisiin viranomaisiin, kuten koulukuraattoriin, kouluterveydenhuoltoon tai muuhun terveydenhuoltohenkilökuntaan. Tuloksena syntyi ryhmänohjaajien kansioon toimintamalli siitä, kuinka opettaja (ryhmänohjaaja) tunnistaa opiskelijassa tapahtuvia muutoksia, jotka voivat johtua mielenterveyden ongelmista tai niiden ennako-oireista ja miten reagoida asiaan. Kuvaus on prosessikaaviomuodossa.

Nuorten kyky havainnoida itsessään ja kaveripiirissään mielenterveyden ongelmia on passiivinen. Siksi on tärkeää saada nuoret itse keskustelemaan myös mielenterveyshäiriöistä. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoille laadittiin opinnäytetyönä sähköinen terveysportaali. Portaalin avulla nuori voi havaita itsessään muutoksia, joiden vuoksi olisi tarpeen ottaa yhteyttä ammattiauttajaan, sekä apua tarjoavat tahot yhteystietoineen. Myös nuorten kanssa työskentelevät aikuiset saavat halutesaan lisätietoa oppaan kautta. Ammatillisessa koulutuksessa järjestetään keväisin Action-day - päivät, joiden yhteyteen Kymenlaakson ammattikorkeakoulun opiskelijat järjestivät osana opinnäytetyötään toiminnallisen pisteen teemalla ”Päih-teet ammatillista koulua käyvän elämässä”. Opinnäytetyössä osallistuttiin toimintaviikon suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Tuloksena jäi EKAMI:n toimijoille päihde-opetusmateriaali sekä kokonaissuunnitelma päihdetapahtuman järjestämiseen.

Lukion ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoille suunnatussa kyselyssä ilmeni, että suurin osa opiskelijoista voi hyvin, vaikka opiskelu-uupumuksesta oli kärsinyt yli puolet ja niska-hartaseudun kipuja oli kokenut suurin osa. Lukiolaiset kokivat olonsa lukiossa pääsääntöisesti turvalliseksi. Oppilaat saivat apua opettajalta ongelmatilanteissa hyvin. Noin puolet vastaajista koki oppitunneilla saavansa opiskelurauhan. Oppilaat viihtyivät luokkayhteisössä ja siellä vallitsi hyvä työilmapiiri. Kouluterveydenhuollon palveluihin oppilaat kokivat pääsevänsä tarvittaessa, vaikkakin kouluterveydenhoitajan vastaanottoaikoja kaivattiin lisää. Näistä palveluis- ta oli saatu myös riittävästi infoa. Oppilaat kaipasivat lisää vaikutusmahdollisuut- ta tuntien työtapoihin, avoimempaa vuoropuhelua oppitunneille, lisää tietokoneita vapaaseen käyttöön sekä säädettäviä työtuoleja ja pulpetteja. Oppilaiden mielestä koulun fyysinen miljöö kaipaa viihtyisämpää ilmettä. Opettajien antamat tehtävät koettiin useimmiten haasteellisiksi. Uupumista opiskeluaikana oli kokenut noin puolet vastaajista, mutta siihen ei ollut haettu tai tarvittu ulkopuolista apua. Välit- tämisen ilmapiiri oli hyvä, koska luokkayhteisössä koki viihtyvänsä suurin osa lu- kiolaisista ja heillä oli koulussa kavereita. Kiusaamista ei ollut juuri kukaan koke- nut. Oppilaat kokivat tulevansa hyväksytyksi, eikä syrjintää koulussa ollut koke- nut kuin pieni osa vastaajista. Yksinäisyyttä lukiossa koki vain muutama vastaaja.

Abiturienttien ainekirjoituksien perusteella henkistä hyvinvointia tukevat tekijät ja vähemmän tukevat tekijät voitiin jakaa sosiaalisiin, fyysisiin ja tunneperäisiin tekijöihin. Tärkein tuki opiskelijoille olivat kaverit, perhe ja koulun henkilökunta, lukion erilaiset käytänteet ja onnistumisen tunteet. Merkittävimmät ei-tukevat tekijät olivat opettajat, liiallinen työmäärä sekä epäonnistumiset opinnoissa. Osa nuorista ehdotti parannuksena asiaan työmäärän tasaista hajauttamista kurssin ajalle, jolloin työmäärä ei tuntuisi liian raskaalta. Opettajiin kohdistui luonnollisesti myös toiveita. Opettajien tulisi olla päteviä, hyvää esimerkkiä antavia, kannustavia, huumorintajuisia, kaverillisia ja heiltä tulisi saada neuvoa riittävästi. Lukiossa tulisi ottaa paremmin huomioon oppilaiden erilaisuus, eikä jättää oppilaita yksin. Toivottiin oppilaiden tasavertaisuuden kehittämistä. Oppilaat haluaisivat opettajien olevan joustavampia ja asettuvan useammin opiskelijan asemaan. Parannusehdotuksena myös abiturienttien mielestä terveydenhoitajan tulisi olla päivittäin tavoitavissa. Abiturientit kuvasivat koulun sisätiloja epämiellyttäväksi ja huonokuntoisiksi, johon he kaipaavat uudistuksia.

Johtopäätökset ja toimenpidesuosituks

Nuorten elämäntilanne on tänä päivänä monien erilaisten asioiden ristiaallokossa. Nuorten itsenäistymisprosessi varhentuu ja perherakenteet moninaistuvat. Koulutusjärjestelmä on herännyt ottamaan laajempaa vastuuta nuorten sitouttamiseksi koulutusprosessiin, nuorten terveyden ylläpitämiseen ja opiskelun keskeyttämisen ennaltaehkäisyyn. Siksi hankkeessa työstettiin koulutusjärjestelmän käyttöön välineitä puuttua mahdollisimman varhain nuorten pahoinvointiin. Seuraavassa matalan kynnyksen välineiden käytön suosituksia ammatillisessa koulutuksessa Kotkassa:

1. Lisätään varhaisen puuttumisen koulutusta henkilökunnalle.
2. Järjestetään koulutustilaisuus ryhmänohjaajille matalan kynnyksen toimintamallista ja malli otetaan systemaattisesti käyttöön EKAMI:n kaikissa yksiköissä. Käyttöä seurataan vuosittaisella arvioinnilla.
3. Suunnitellaan kouluorganisaatioihin matalan kynnyksen teemaviikko, jolloin käsitellään eri tavoin mielenterveyden varhaisen tunnistamisen merkkejä.
4. Terveystiedon opettajat ohjaavat opiskelijoita matalan kynnyksen linkkien käytössä ja ottavat asia esille omilla terveystietotunneillaan.
5. ”Matalan kynnyksen opas” kytketään oppilaitoksen oppilashuoltosuunnitelmaan, jolloin siitä informoidaan koko henkilökunnalle ja tieto oppaasta löytyy vuosittain opiskelijoille jaettavasta vuosikalenterista.

Lukio oppimisympäristönä:

1. Suunnitellaan lukiolaisten työmäärä ottaen huomioon opiskelijoiden näkökulmia ajan käytön suhteen.
2. Lisätään vuorovaikutteista pedagogiikkaa mielekkyyden ja ymmärtävän oppimisen kehittämiseksi.
3. Kehitetään terveydenhoitajan toimenkuvaa ryhmätoiminnalliseen suuntaan kohtaamaan resurssien rajoissa useampia opiskelijoita.
4. Kiinnitetään lukion fyysiseen oppimisympäristöön viihtyvyyden lisäämiseksi.
5. Matalan kynnyksen työkalut otetaan käyttöön Kotkan lukioissa.

Aiheen opinnäytetyöt:

Arto Ojala: **Nuorten mielenterveydellisten ennakko-oireiden ja riskikäyttäytymisen varhainen tunnistaminen – systemaattinen kirjallisuuskatsaus.**

Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011120717393>

Anna Kaunisto ja Hanna Arholahti: **Kun huoli herää...Varhaisen puuttumisen malli Ekamissa opiskelevan nuoren mielen hyvin voinnin edistämiseksi.**

Theseus: <https://publications.theseus.fi/handle/10024/39011>

Kirsi Juhola ja Marika Männik: **Voi hyvin nuori -itseohjautuva opas nuoren pahoinvoinnin havaitsemiseksi.** Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201201281691>

Miia Mattila ja Katarina Lax: **Päihteet ammatillista koulua käyvän elämässä.**

Theseus: <https://publications.theseus.fi/handle/10024/39000>

Satu Lalu ja Nora Suvivuo: **Abiturienttien näkemyksiä henkistä hyvinvointia tukevista ja ei-tukevista tekijöistä lukion oppimisympäristössä.** Theseus: <https://publications.theseus.fi/handle/10024/39194>

Titta Tammela ja Kirsi Suurhasko: **Lukion oppimisympäristö ja toimintakulttuuri nuoren lukiolaisen kokemana.** Kysely oppilaille. Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201202252507>

Mervi Toivanen: Nuoria aikuisia koskevat raskauden keskeytyksen välittömät, ehdollistavat ja taustasyyt. Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011100713609>

Päivi Toikka ja Aino Hirvikoski: Nuorten raskauksien tukeminen ja raskauden keskeytysten vähentäminen identiteettiä tukemalla. Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201205107474>

Työelämään valtaistaminen työvoiman palvelukeskus Väylässä

Vastuupettaja: Marja-Leena Kauronen

Tausta

Nuorisotyöttömyys on noussut Kaakkois-Suomessa merkittävästi vuoden 2008 jälkeen. Alle 25-vuotiaita työnhakijoita oli marraskuussa 2011 työttömänä 2257 henkeä. Nuorten työttömyyden kasvu painottuu Kymenlaaksossa Kotkan-Haminan seudulle. Työttömyyden muuttuminen nuorten keskuudessa pitkäaikaistyöttömydeksi merkitsee nuoren kohdalla vaikeuksia integroitua työmarkkinoille ja edellyttää monenlaisia työvoimaviranomaisten toimenpiteitä.

Tässä osaprojektissa käsitellään pitkäaikaistyöttömien nuorten integraatiota ja sen tukemista työvoimakeskus Väylässä Haminassa. Osaprojektiin sisältyy seitsemän opinnäytetyötä, jotka keskittyvät nuoren kehitystehtävien toteutumiseen, voimaantumiseen ja sosiaalisiin verkostoihin. Lisäksi tarkastellaan työvoimapalvelujen prosesseja yhteiskuntaan integroitumisen tukemisessa. Osaprojektissa haluttiin selvittää nuoren koulutukseen ja työllistymiseen liittyvien kehitystehtävien toteutumista, nuorten sosiaalisia verkostoja niiden tukemisessa sekä nuorten arjen hallintaa. Lisäksi tarkasteltiin työvoimapalvelujen käyttämiä menetelmiä nuorten ohjaamisessa työllistymiseen. Tutkimustehtävät liittyivät nuoren itsenäistymistä, itsetuntoa ja hyvinvointia tukevien tekijöiden selvittämiseen ja nuoren työllistymistä tukevien prosessien ja menetelmien kuvaamiseen työvoimapalvelu Väylässä.

Lähestymistapa ja menetelmät

Nuoren kehitystehtävien toteutuminen on edellytys niiden valmiuksien kehittymiseksi, joita nuori tarvitsee työelämään siirtyessään. Nuoruusikään liitetään identiteetin ja roolien hajaannuksen sekä läheisyyden ja eristäytymisen kriisit. Oman identiteetin luominen mahdollistaa nuorelle samastumisen valitsemaansa ammatti-identiteettiin. Epäonnistuessaan nuori saattaa ylisamastua ystäväpiiriinsä ihanoinnin kohteisiin, jolloin nuoren oma identiteetti saattaa jäädä heikoksi. (Erikson 1982.) Havighurst (1982) liittyy varhaisaikuisuuteen ammatin hankkimisen ja työssä käynnin aloittamisen kehitystehtävät, jotka vievät aikaa usean vuoden. Nämä kehitystehtävät ovat nuorelle vaativia, koska hänen täytyy luoda strategia niiden toteuttamiseksi. Vaativuutta lisää mahdollinen sosiaalisen tuen puute päätöksenteossa. Varhaisaikuisuuden kehitystehtäviin Havighurst sisällyttää myös kodsita ja rahataloudesta huolehtimisen.

Nykynuoret suhtautuvat työhön eri tavoin kuin aiemmat sukupolvet. Työn sisällön merkitys korostuu, mikä korostaa työn mielekkyyden vaatimusta. Työ on muuttunut myös entistä enemmän ihmisten elämää jakavaksi asiaksi. Normaalisissa elämässä kiinni olemisen kannalta työ on välttämätöntä. (Lund 2006.) Nuoren työt-

tömän hyvinvointia, voimavaroja ja jaksamista voidaan tarkastella voimaantumisteorian kautta. Voimaantuminen määritellään yksilön sisäiseksi prosessiksi, jossa sisäinen voimantunne vapauttaa yksilön voimavaroja. Voimaantunut yksilö heijastaa myönteisyyttä, jonka taustalla on luottamuksen tunne ja arvostuksen kokeminen. Voimaantumiseen vaikuttavat toiset ihmiset, olosuhteet ja sosiaaliset rakenteet. Yksilön voimaantumista voidaan tukea mahdollisuuksien antamisella, vahvistavalla vuorovaikutuksella ja elämänuskolla. (Siitonen 1999.) Voimaantumisprosessia säätelevät yksilön päämäärät, uskomukset omista kyvyistään toteuttaa tavoitteensa sekä kontekstiin liittyvät uskomukset ja tunteet (Räsänen 2006).

Tutkimuskysymyksiin pyrittiin löytämään vastaukset laadullisia menetelmiä käyttäen. Opinnäytetöissä käytettiin strukturoitua kyselyä, teemahaastattelua ja haavainnointia. Valokuvausmenetelmän kehittämiseen käytettiin myös päiväkirjaa sekä kyselyä. Nuoria oli hyvin vaikea tavoittaa ja saada suostumaan haastatteluihin. Sovittuihin tapaamisiin ei useinkaan tultu. Haastatteluihin saatiin parhaiten nuoria samalla kertaa kun he asioivat Väylässä.

Tulokset: palveluohjaus ja menetelmät

Voimaannuttava palveluohjaus

Nuorten palvelut koostuivat suurimmaksi osaksi henkilökohtaisesta ohjauksesta sekä koulutukseen ja työllistymiseen liittyvistä käytännön järjestelyistä. Nuoret näkivät positiivisena, että työvoima- että sosiaalipalvelut oli mahdollisuus saada samasta paikasta. Henkilökohtaista palvelua arvostettiin sen mahdollistaman yksilöllisen palvelun vuoksi. Työntekijät näkivät palvelussa tärkeänä toimivan vuorovaikutuksen nuoren kanssa, minkä syntyminen vaatii aikaa ja useita tapaamiskertoja.

Nuoret kokivat, että heidän työllistymiseen liittyvät huolensa otettiin palvelussa todesta. Heidän koulutukseen ja työhön liittyvään kiinnostukseensa vastattiin vahvistamalla sitä ja pyrkimällä löytämään keinoja työllistymiseen. Nuoret saivat kannustusta omien kouluttautumiseen ja työnhakuun liittyvien vahvuksiensa kehittämässä ja heidän onnistumisensa siinä huomioitiin. Nuoret kokivat kaikki Väylän tarjoamat palvelut itsetuntoa ja itseluottamusta tukeviksi riippumatta palvelun sisällöstä.

Henkilöstö tuki myös nuoren hallinnan tunteen rakentumista usealla eri tavalla. Nuoret kokivat, että henkilöstö vahvisti heidän luottamustaan tulevaisuuteen ja kannusti aktivointisuunnitelman tekemiseen. Henkilöstö lujitti nuorten uskoa siihen, että omat ponnistelut vaikuttavat elämään. Ohjaukseen sisältyvä tulevaisuuden pohtiminen ja tavoitteiden asettaminen aktivoi nuorta suunnitelmallisuuteen. Nuorille oli selvinnyt, mitä heiltä itseltään vaaditaan tulevaisuuden rakentamiseksi ja he tiedostivat tarvitsevansa määrätietoista ohjausta siihen. Aktivointitoimen-

piteet auttoivat nuoria myös päivärytmin palautumisessa normaaliksi ja sosiaalisten taitojen parantamisessa.

Henkilöstön mielestä palvelua voitaisiin kehittää valintojen tekemisen ja palveluverkossa toimimisen suuntaan. Nuoren oppimisvaikeuksien, mielenterveys- ja päihdeongelmien tunnistaminen ja niihin puuttuminen varhaisessa vaiheessa edistäisi paljon nuoren tulevaisuuden suunnittelua. Kuitenkin tällä hetkellä työntekijät näkivät lainsäädännöllisiä esteitä oikea-aikaisten ja räätälöityjen toimenpiteiden tarjoamisessa nuorelle.

Nuoren osallisuus palvelutilanteessa

Tutkimustulokset perustuvat asiakastapaamistilanteiden havainnoiteihin. Osassa tilanteita paikalla oli kaksi tai yksi työntekijää. Havainnoitavista 17 – 25 – vuotiaista asiakkaista 6 oli miehiä ja 2 naisia. Puolet nuorista oli palvelutilanteessa kehoikielen perusteella varautuneita. Osa heistä vältteli katsekontaktia, oli pelokkaan oloisia tai piti kasvojaan hupun suojassa. Työntekijät puolestaan kohtasivat asiakkaan kehonkielen mukaan avoimesti ja heidän käyttämänsä äänensävyt olivat pehmeitä ja kannustavia. Vain kahdessa tilanteessa oli havaittavissa työntekijän kiireisyyttä ja tapaaminen vaikutti kireältä. Havaintojen perusteella suurelle osalle nuorista oli muodostunut toimiva vuorovaikutussuhde yhteen työntekijään, etenkin pitemmissä asiakassuhteissa nuori tukeutui tuttuun työntekijään. Lähes kaikissa tilanteissa työntekijä aloitti keskustelun ja valitsi ensimmäiseksi käsiteltävän aiheen. Havainnoinnin perusteella työntekijällä oli jo ennen nuoren saapumista valmiiksi suunniteltu aktivointitoimenpide. Vain yhdessä tapaamisessa nuori toi oman mielipiteensä oma-aloitteisesti esiin tapaamisen alussa, jolloin se otettiin ensimmäiseksi käsittelyyn. Toisaalta, asiakkaiden omaa näkemystä ei kysytty tapaamisten alussa. Havainnoinnin perusteella työntekijät tekevät paljon ennakkotyötä asiakkaita varten, mutta herää kysymys, sitoutuvatko asiakkaat aina työntekijän suunnitelmiin. Nuoren osallistaminen ei toteudu kahden ohjaajan palvelutilanteessa voimasuhteiden epätasapainon vuoksi.

Suostuttelu palveluohjauksessa

Sekä nuorten itsensä että työntekijöiden mielestä tärkein osallistumiseen ja liikkeelle lähtemiseen tekijä on nuoren oma motivaatio. Usein nuoren motivaatio koulutukseen ja työllistymiseen oli kuitenkin alhainen. Työntekijöiden mielestä nuoren motivoiminen elämän muutokseen on vaativaa työtä, minkä vuoksi palveluohjauksessa käytetään suostuttelua (McGuire 2001). Suostuttelun tarkoituksena on saada nuori ilman pakottamista aktivoitumaan työllisyyttä tukeviin toimenpiteisiin, muuttamaan asenteitaan ja toimintatapaansa vähitellen. Tutkimuksessa haastateltiin työntekijöitä suostuttelun käytöstä ja nuoria suostutteluun suhtautumisesta. Suostuttelutilanteessa nuoren oma motivaatio ei ole riittävän korkealla tasolla, mutta nuoren aktivointitoimenpiteistä saaman kokemuksen katsotaan palautetiedon kautta vaikuttavan tämän toimintatapaan ja sitä kautta motivaatioon.

Ohjaustapaamisessa nuoren kanssa keskusteltiin tämän elämäntilanteesta ja siihen liittyvästä muutostarpeesta. Tilanteeseen sopivia keinoja ja aktivointitoimintoja etsittiin yhdessä nuoren kanssa. Toimenpiteiden sisältö sinänsä ei työntekijöiden mielestä näyttänyt olevan aina ratkaisevinta. Nuorten taholta toimenpiteitä pidettiin tärkeänä vaihtoehtona passiiviselle kotona olemiselle, vaikka myös rahakorvaus houkutti osallistumaan erilaisiin toimintoihin. Toimenpiteitä valittaessa nuoret pitivät tärkeänä sitä, että työntekijä tuntee heidät henkilökohtaisesti ja osaa sen perusteella esittää sopivia aktiviteetteja. Nuoret odottivat palvelussa suostuttelea ja pitivät lievää painostusta sopivana keinona. Osallistumisen suunnitteluun, painostuksen päätöksentekoon ja aktivointitoimenpiteet nuoret kokivat positiivisina asioina. Ilman niitä nuoret eivät kertomansa mukaan olisi edenneet koulutuksessa ja työllistymisessä. Suuri osa nuorista olikin havainnut oman asenteensa ohjauksen myötä muuttuneen positiivisemmaksi suhteessa työhön, tulevaisuuteen tai omaan itseensä.

Nuorten haastatteluissa tuli esiin, että palvelutilanteessa nuori saattaa olla hakeviinaan töitä tarkoituksena vain selvitä tapaamisesta kunnialla, jolloin heiltä puuttuu halu osallistua aktivointitoimenpiteisiin. Työntekijöiden mielestä suostuttelu sopi suurimmalle osalle nuorista, mutta joidenkin nuorien olisi työntekijöiden mielestä hyvä antaa välillä olla ilman tekemistä, kypsyä ja odottaa sopivampaa aikaa koulutuksen ja työelämään siirtymisen suunnittelulle.

Voimaannuttava valokuvausmenetelmä

Voimaannuttavaa valokuvausmenetelmää on aiemmin käytetty nuorten tyttöjen kehitystehtävien toteutumisen tukemisessa. Tässä tutkimuksessa menetelmää käytettiin Kotkan - Haminan seudun koulutuskuntayhtymän, Rannikkopajojen pajatoiminnassa nuorten elämäntilanteen vahvistamisessa. Tavoitteena oli selvittää osallistuvien nuorten kokemuksia valokuvausmenetelmästä ja kuvaamisen voimaannuttamisen kokemuksista sekä kehittää uusi työmenetelmä pajatoimintaan.

Valokuvausprosessiin osallistui kolmetoista vapaaehtoista pajanuorta. Kaksi kuukautta kestävä prosessi sisälsi neljä kuvauskertaa, aloitustapaamisen ja kuvien katselutilaisuuden kahdessa eri ryhmässä. Valokuvausprosessin lopputapahtumaksi järjestettiin kaikille avoin valokuvausnäyttely. Tutkimuksen lähestymistapa oli sekä laadullinen että kyselyyn perustuva. Tutkimuksen kyselytulos osoitti, että suurin osa nuorista piti voimaannuttavaa valokuvausprosessia hyvänä menetelmänä. Nuorten minäkuva vahvistui onnistumisen kokemusten ja kasvavan itsetunnon kautta, itseluottamus kasvoi itsensä arvostamisen ja itseensä luottamisen välityksellä. Vastuun ottaminen tehtävistä ja ratkaisujen tekeminen kuvaustilanteissa liäsivät vastuuta nuoressa. Nuori sai käyttää myös omia taitojaan kuvausretkillä ja kuvaustilanteissa, mikä kehitti nuoren itsesäätelyä ja vahvisti minäkuva.

Nuoret olivat toiminnassaan päämäärätietoisia ja ottivat vastuuta itsestään sekä muista ryhmän jäsenistä valokuvausretkillä. Nuorten näkemys itsestä muuttui valokuvien avulla, he tekivät matkan itseensä ja löysivät sisäisen voimansa. Yhteinen

henki, arvot sekä yhteinen tapa toimia löydettiin yhdessä valokuvausretkien aikana. Nuoret kokivat onnistumisia ja heidän itseluottamuksensa kehittyi toiminnan kautta. Nuoret uskalsivat heittäytyä ja ylittää rajojaan kuvauksissa. Ohjaajan ja nuorten kokemukset sekä valokuvat todentavat, että nuoret tunsivat voimaantumisen kokemuksia. Kokeilun perusteella voidaan todeta, että voimaannuttavaa valokuvausprosessia voidaan käyttää uutena innovatiivisena menetelmänä nuorten työpajatoiminnassa.

Pienluototus nuoren pystyvyyttä tukevana menetelmänä

Nuorten aikuisten talousvaikeuksien syntyyn vaikuttavat monet eri tekijät. Monilla syynä oli työttömyys, opiskelu, eläkkeellä olemisesta johtuvat pienet tulot tai itsestä riippumattomat syyt. Joidenkin talousvaikeuksiin syynä oli oma ajattelemattomuus talousasioiden hoitamisessa.

Pienluototuksen saaminen vaikutti nuorten aikuisten elämään merkittävästi. Suurin vaikutus tuli luottotietojen palautumisen tai pelastamisen kautta. Myös talousasioista aiheutuvaa stressiä pienluototus helpotti ja itsetunto kohosi, kun asiat hoiuivat kuntoon. Pienluototuksen yhteydessä nuori aikuinen vastuutetaan lainan takaisinmaksuun ja hänen kanssaan käydään läpi sekä taloudellinen tilanne että myös mahdolliset muut hankaluudet hänen elämässään. Nuoren aikuisen pystyvyyden tunne lisääntyy, kun taloustilanne on hallinnassa ja hän oppii, että vastuun ottaminen on ainoa tie elämässä eteenpäin. Myös kokemus siitä, että apua saa tarvitessaan, auttaa jatkossa hakemaan apua ajoissa.

Tulokset: Työttömien nuorten näkökulma

Nuorten itsenäistyminen ja itsetunnon vahvistuminen

Nuoren itsetunnon vahvistumiseen liittyy keskeisesti onnistuminen elämän eri alueilla. Tutkimuksessa selvitettiin onnistumisen eri alueiden merkitystä nuorten keskuudessa strukturoidun haastattelun avulla. Kaikkein tärkeimpänä nuoret pitivät psyykkistä hyvinvointia. Lähes yhtä tärkeänä nuoret pitivät onnistumista sosiaalisissa suhteissa, arjen hallinnassa ja työelämässä pärjäämisessä. Onnistumista terveyden ja fyysisen kunnon hoitamisessa ja rahan käytön hallinnassa pidettiin melkein yhtä tärkeänä. Sen sijaan alkoholin käytön hallinnassa ja tupakoinnin vähentämisessä onnistumista nuoret eivät pitäneet niin tärkeänä.

Nuoren itsenäistymistä edistää muuttaminen omaan asuntoon, jolloin vanhemmat eivät enää vaikuta arkielämään tai nuoren päätöksiin. Vanhempien kiinteä läheisyys ja liiallinen puuttuminen nuoren elämään koettiin itsenäistymistä estävänä tekijänä. Työntekijät olivat samaa mieltä kuin nuoret, mutta toisaalta he näkivät myös tilanteita, jolloin vanhemmilla ei ollut voimavaroja tai taitoja tukea nuorta tämän itsenäistymisessä.

Haastattelujen perusteella työttömät nuoret kokivat, että Väylän henkilöstö tuki heidän itsetuntonsa vahvistumista. Henkilöstö oli hyvin kiinnostunut nuorista ja heidän ajatuksistaan, arvosti nuorta omana itsenään ja kunnioitti tätä palvelutilanteessa. Henkilöstö kysyi nuoren mielipiteitä työnhakuun liittyvissä asioissa. Nuoret kokivat, että näitä mielipiteitä myös arvostettiin aktivointisuunnitelmaa tehtäessä.

Työntekijät näkivät, että työttömien nuorten itsenäistyminen ja etenkin työllistymistä koskevan kehitystehtävän toteutuminen on siirtynyt lähelle kolmenkymmenen vuoden ikää, minkä seurauksena nuoruus on pitkittynyt. Tässä siirtymässä osa nuorista tarvitsee erityisen paljon tukea ja neuvontaa. Voimavarojen vähyys näkyi nuorena ponnistelua vaativien haasteiden välttämisenä ja puolesta tekemisen odotuksena. Pitkän tähtäimen suunnitelmien puute ja näköalattomuus kuvasivat nuoren puutteellisia kykyjä selviytyä työllistymiseen liittyvästä kehitystehtävästä.

Nuorten arjen hallinta

Työttömät nuoret arvostivat ystäväpiiriä ja sen kanssa vietettyä yhteistä aikaa. Ystäväpiirin tapaaminen viikoittain koettiin hyvin tärkeäksi. Tapaamisiin sisältyi paljon keskustelua yhteisistä kiinnostuksen kohteista. Nuoria yhdisti yhteisesti koettut asiat, kuten tietokonepelaaminen, musiikki, lapset, lukeminen ja ajankohtaiset aiheet mediassa. Asiantuntijat näkivät yhteisen vapaa-ajan vieton toisaalta myös ”hengailuna”, jossa vapaa-aika korostuu ammatin hankintaa ja työllistymistä tärkeämpänä asiana. Rahataloudesta huolehtiminen nähtiin nuorten joukossa osana itsenäisyyttä. Nuoret halusivat olla mieluummin työssä ja ansaita itse kuin hakea toimeentulotukea. Toimeentulotuen hakeminen koettiin nöyryyttäväksi. Rahan käytön malli, jossa pakolliset menot ovat etusijalla, opittiin omilta vanhemmilta, nähtiin velvollisuutena ja perheen etuna.

Työntekijöiden mielestä nuoret jakaantuvat rahan käytössä kolmeen eri ryhmään: sääntilliset, satunnaisesti laskuistaan huolehtivat ja piittaamattomat. Satunnaisesti huolehtivilta laskut jäävät toiselle sijalle, kun rahaa oli vähän, kun taas piittaamattomat eivät välttämättä edes avaa laskujaan. Osalta nuorista puuttuu konkreettiset taidot laskujen maksamiseen. Huono rahatalouden hallinta aiheuttaa nuorille häpeää, johon on vaikea hakea apua tai ohjausta. Kynnys asioiden hoitoon on osalle nuorista korkea ja virastoissa asiointi koetaan hankalana. Myös nuorten itsensä mielestä asiointi netin kautta tai puhelimitse on helpompaa.

Nuoret joutuvat lainaamaan rahaa jokapäiväisiin tarpeisiin, kuten ruokaostoksiin. Nuoret kokivat kavereilta, vanhemmilta ja isovanhemmilta lainaamisen parempana vaihtoehtona pikalainoihin verrattuna. Vanhemmilta lainaamisen katsottiin vievän päätäntävällän rahan käytöstä, kun taas Isovanhemmilta lainatessa ei käyttöä jouduttu perustelemaan. Pikalainoihin nähtiin liittyvän riskejä aiempien ja ystävien kokemusten vuoksi, minkä vuoksi niihin suhtauduttiin kielteisesti. Työntekijöiden mielestä kavereilta lainaaminen on yleistä nuorten keskuudessa. Pikalai-

noja, lainakierteitä ja luottotietojen menetyksiä esiintyy nuorten asiakkaiden joukossa. Lainaamistarvetta syntyy nuorille riittämättömistä tuista johtuen jo joka päiväiseen elämään liittyvien menojen vuoksi.

Kodista huolehtimisen nuoret näkivät yhteiseksi, molempia sukupuolia koskevaksi, joustavuutta edellyttäväksi asiaksi, johon myös molemmat sukupuolet ovat valmiita. Myöskään työssäkäyntiin ei välttämättä heidän mielestään sisälly roolieroja, vaan työssä käyntiä ohjaa työnsaantimahdollisuudet. Työntekijät näkivät nuorilla usein esiintyvän puutteita arjenhallintataidoissa, kuten ruuan valmistamisessa ja kodin siisteydestä huolehtimisessa.

Koulutukseen hakeutuminen ja työllistyminen

Ammattiin valmistuminen nähtiin työttömien nuorten keskuudessa tärkeänä, sillä töiden saaminen ilman ammattitutkintoa oli vaikeaa. Ammatin hankinnassa nuoret korostivat työllistymisnäkymiä ja palkkatuloja, mutta myös työn laadullisia ominaisuuksia. Ammatti, johon oli valmistuttu, ei aina vastannut näitä odotuksia, koska alkuperin haluttuun koulutukseen oli ollut vaikea päästä. Työntekijöiden mielestä nuorten näkemykset omista kyvyistä eivät ole aina realistiset. Nuorten halukkuus ottaa työtä vastaan oli heikkoa silloin, kun siitä saatava palkka oli työttömyyskorvauksen tasoa.

Nuorten työtä koskevat käsitykset muodostuvat paljolti vanhempien arvojen ja mallien perusteella. Nuorten joukosta erottuivat aktiivisten ja passiivisten ryhmät koulutukseen ja työhön hakeutumisessa. Aktiiviset nuoret olivat tulevaisuussuuntauneita ja laativat itse siihen liittyviä suunnitelmia kun taas passiiviset nuoret siirsivät vastuun tulevaisuuden suunnittelustaan kokonaan viranomaisille. Passiivisia nuorilla oli toisaalta runsaasti työllistymisen edelle meneviä mielenkiinnon kohteita ja hetkessä elämistä, mutta myös ajelehtimista, päihteiden käyttöä ja rahankäytön vaikeuksia. Osalla näistä nuorista on puutteelliset tiedot yleensä työelämästä eikä työssäkäynti välity esimerkkinä vanhempien kautta. Omakohtainen kokemus työstä olisi myös tärkeä tulevaisuuden suunnittelun kannalta. Nuoret saattavat kuulua kiinteästi ystäväpiiriin, joka vaikuttaa nuoren toimintaan ohjausta enemmän. Nämä nuoret ottavat heikosti yhteyttä osoitettuihin työ- tai harjoittelupaikkoihin, välttelevät tapaamisten sopimista, mutta sen sijaan suosivat nettiyhteyksiä asioiden hoitamisessa. Toiveikkuus työn saamisesta on vähäistä ja mahdollisia pettymyksiä pyritään välttämään. Koulutukseen ja työhön hakeutumista heikentää myös tottuminen toimeentulolla elämiseen, minkä osa nuorista näkee yhteiskunnan velvollisuutena.

Sosiaalinen tuki ja verkostot

Nuorten sosiaalisia verkostoja koskevat tulokset perustuvat haastatteluihin ja facebook-keskusteluihin nuorten kanssa. Sosiaalisten verkostojen kuvauksista välittyi osallisuus, yhteisöllisyys, luottamus ja sosiaalisen tuen saanti. Kuvauksissa oli pääsääntöisesti havaittavissa laajoja, sekä vahvoja että heikkoja siteitä sisältäviä, mut-

ta myös suppeita verkostoja. Laajasta suvusta huolimatta sen sisältämät siteet saattoivat olla heikkoja. Kaikkien nuorten verkostoissa oli vaikeita suhteita. Luottamus ja läheisyys liittyivät eniten ystäviin ja perheenjäseniin. Kuuntelu- ja keskustelutukea sekä motivointia työnhakuun saatiin lähimmiltä ystäviltä, kun taas perheen jäseniltä saatu tuki oli enemmän konkreettista. Tukea saatiin monilta eri tahoilta, myös viranomaisilta. Verkostot liittyivät myös harrastuksiin, pääasiassa musiikkiin, mutta jonkin verran liikuntaharrastuksiin. Osallistuminen harrastustoimintaan oli vähäistä, se toi nuorelle yhteisöllisyudentunnetta, mutta ei luonut läheisyyttä ja toverillisuutta. Verkoston ylläpitäminen nähtiin tärkeänä. Kuvausten perusteella nuorten verkostot ja niihin sisältyvä sosiaalinen tuki luo mahdollisuuksia yhteiskuntaan integroitumisessa.

Palveluverkoston hahmottaminen ja oikeiden palvelujen löytäminen on nuorelle vaikeaa. Toisaalta virastojen yhteinen tietoverkko ohjaa nuoria näennäiseen koulutuksen ja työnhakuun.

Tavoite jokaisen nuoren ammattitutkinnosta on siirtänyt syrjäytymisen uhan ammattiin valmistumisen jälkeen niille nuorille, joilta puuttuu useita työelämän edellyttämiä valmiuksia. Työn merkitys on muuttunut. Työ ei enää ole itsestään selvyyttä vaan myös työttömyys on hyväksyttyä. Työtä ei enää haluta tehdä vain rahan ansaitsemiseksi, vaan se on myös sisällöllisesti tärkeää nuorille.

Johtopäätökset huomioon otettavaksi palvelujen jatkokehittämisessä:

1. Henkilökohtainen palveluohjaus on tärkeää etenkin passiivisille nuorille huolimatta nettipalveluista. Tavoitteen asettelua kehittävien ohjausmenetelmien käyttö olisi suositeltavaa, sisältäen sekä lyhyen että pitkän tähtäimen tavoitteiden laadintaa.
2. Nuoren osallisuutta lisääviä menetelmiä tulisi lisätä palvelutilanteessa päämäärätietoisuuden ja tulevaisuusperspektiivin kehittämiseksi.
3. Sosiaalista mediaa kannattaa hyödyntää nuoren palvelujen piiriin saamisessa. Verkostoihin sisältyvää sosiaalista tukea tulisi hyödyntää erityisesti passiivisten nuorten kohdalla ja tilanteissa, joissa nuori ei saa vanhemmilta tukea integroitumiseen.
4. Kuntouttamista koskevissa kilpailuttamisprosesseissa kannattaa huomioida joustavia ratkaisuja sisältävät sopimukset, jotka mahdollistavat nuoren yksilölliset kehittämistarpeet, esimerkiksi arjen hallintaan ja rahankäyttöön liittyvät tukitoimet.
5. Pienluototusmenetelmä tarjoaa nuorelle mahdollisuuden kehittää sekä taloudenhallintaa että itseluottamusta.
6. Nuoren itseluottamuksen kasvua ja itsenäistymistä edistäviä menetelmiä tulisi kehittää edelleen kuntouttamistoimissa. Valokuvausmenetelmä ryhmämenetelmänä on yksi hyvä esimerkki.

Aiheeseen liittyvät opinnäytetyöt:

Jonsson Virpi: **Valokuvausmenetelmän käyttö henkilökohtaisessa valmentamisessa työpajanuorten voimaantumisen.** Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201105025611>

Kylliäinen Susanna: **Työttömien nuorten sosiaaliset verkostot ja sosiaalisen tuen resurssit.** Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201201111231>

Myyryläinen Salla & Anttila Heidi: **Nuorten työttömien koulutukseen ja työllistymiseen vaikuttavat sosiaaliset, taloudelliset ja yhteiskunnalliset tekijät kehitystehtävien valossa.** Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011103114102>

Rouvinen, Maija: **Nuorten aktivoitumista ja työmarkkinoille valmentautumista edistävät tekijät väylän palveluprosessissa.** Theseus: <https://publications.theseus.fi/handle/10024/42148>

Singh Arja: **Työttömän nuoren voimaantumisen kuvaus Haminan kaupungin kuntouttavassa.** Theseus: <https://publications.theseus.fi/handle/10024/43298>

Takala Minna: **Työttömien nuorten itsetuntoa lisäävät tekijät nuorten arvioimana.** Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011110714310>

Virmakoski Elina: **Nuoren aikuisen vastuunottaminen omista talousasioistaan – vastuuttaminen pienluototuksen yhteydessä.** Theseus: <https://publications.theseus.fi/handle/10024/43354>

Liikunnan merkitys syrjäytymisen ehkäisyssä (Sotek-säätiö)

Vastuuopettaja: Eeva-Liisa Frilander-Paavilainen

Tausta

Nuoren syrjäytymiseen johtavat tekijät voivat liittyä työ- tai opiskelupaikan puuttumisen ohella esimerkiksi äidin koulutustaustaan, nuoren tapaan viettää vapaa-aikaa (Alatupa ym. 2007, 14 - 18), koulukiusaamiseen (Luopa ym. 2008, 13), yksinäisyyteen, heikkoihin vuorovaikutustaitoihin ja itsetuntoon (Mäkelä 2010, 42 - 47, 56), liialliseen tietokoneella pelaamiseen (Taskinen 2007, 114) sekä päihteiden käyttöön (Anttila ym. 2010, 45). Syrjäytyneen nuoren tilanteen auttaminen edellyttää siten monipuolista yksilöllisen tilanteen huomioon ottamista. Tästä huolimatta nuoren tilannetta voidaan kohentaa myös yleisillä, kaikkiin kohdistuvilla tukitoimenpiteillä. Tutkimustulokset esimerkiksi osoittavat, että liikunnan puute lisää merkittävästi yli 20 yleisen terveysongelman vaaraa ja nopeuttaa toimintakyvyn heikkenemistä (Niskanen 2009). Liikunnan vähäisyys on myös yhteydessä masennusoireisiin ja masennuksen puhkeamiseen myöhemmällä iällä (Leppämäki 2007).

Liikunnan lisäksi nuorten hyvinvointia voidaan tukea heidän päihteiden käyttöönsä vaikuttamalla, sillä nuorten syrjäytymisriski kasvaa päihteiden käytön lisääntymisessä. Suomalaisnuorten humalajuominen on yleisempää kuin Euroopassa yleensä. Suomessa 15 - 24-vuotiaista naisista kolme ja miehistä kuusi prosenttia juo vähintään kerran viikossa väkeviä alkoholijuomia. Joka viidennellä ammatillisessa koulutuksessa olleella tytöllä ja pojalla on ollut huumekekeiluja, mikä on paljon yleisempää kuin lukiossa (tytöt 9%, pojat 12%). (Anttila ym. 2010, 45.) Suomalaisten nuorten alkoholin kokonaiskulutus on kuitenkin vähentynyt, ja 2000-luvun aikana raittiiden nuorten määrä on lisääntynyt. (Päihdetilastollinen vuosikirja 2010.) Kokonaisuuteen voi vaikuttaa osaltaan se, että maahanmuuttajanuoret suhtautuvat alkoholiin kantäväestöä kielteisemmin (Honkasalo 2011).

Tässä osaprojektissa työttömän, syrjäytymisriskin alla olevan nuoren hyvinvoinnin parantamiseksi toteutettiin nuorten kanssa toiminnallinen, liikuntaan keskittyvä toimintaprosessi. Lisäksi syrjäytymisen ehkäisyyn toiseksi teemaksi valittiin päihteiden käytön ennaltaehkäisy, tietoisuuden lisääminen ja kulttuurisidonnainen keskustelu päihteistä (Terveys 2015 kansanterveysohjelma). Terveys 2015 -kansanterveysohjelma korostaa nuorten terveyden edellytyksinä olevan eri tahojen yhteistyön nuorten koulutuksellisen syrjäytymisen ja huonon terveyden noidankehän murtamiseksi. Tavoitteeksi asetettiin tässä osaprojektissa syrjäytymisuhan alla olevien ja työttömien nuorten hyvinvoinnin, yhteisöllisyyden ja terveellisten elämän tapojen kehittäminen. Osaprojekti toteutettiin yhteistyössä SOTEK-säätiön ja työvoimaviranomaisten kanssa. Kokonaisuuteen sisältyi neljä opinnäytetyötä, joiden tuloksena syntyi nuorten hyvinvoinnin tukemiseen ja liikunnalliseen aktivointiin liittyvää materiaalia Sotek-säätiölle sekä työttömän nuoren työ-

hön valmennusta kuvaava malli. Päihteiden käyttöä koskeva osuus on esitetty luvussa Maahanmuuttajien kotoutumisen tukeminen.

Lähestymistapa ja menetelmät

Osaprojektissa haluttiin selvittää nuorten syrjäytymiseen vaikuttavia riskitekijöitä ja syrjäytyneen nuoren elämäntapoja. Lisäksi selvitettiin Sotek-säätiön Jobbisryhmässä olevien nuorten terveyskunto ja tutkittiin heidän liikuntamotivaatioonsa vaikuttavia tekijöitä. Tavoitteeksi asetettiin, että jokainen työtön nuori löytäisi oman mieleisensä liikuntalajin. Lisäksi tavoitteeksi asetettiin mallintaa työttömän nuoren työllistämispolku. Polun etsimisessä oli monia vaiheita, jotka toteutuivat jokaisen nuoren kohdalla, mutta eri vaiheista ei ollut kattavaa toimintaprosessin kuvausta. Työttömän syrjäytymisuhan alla olevan nuoren hyvinvoinnin tukemisprosessin mallintamisessa pyrittiin löytämään valmennuksen ne elementit, joilla saadaan aikaan terveellisten elämäntapojen lisääntymistä, normaaliin elämänrytmiin palaamista ja työllistymistä.

Kirjallisuuskatsauksen ja sisällön analyysin avulla tarkasteltiin nuorten syrjäytymisen syitä. Teoreettisesti pohdittiin fyysisen kunnon vaikutusta hyvinvointiin, mitattiin työttömien nuorten fyysistä kuntoa ja haastateltiin ryhmässä nuorten käsityksiä liikunnan merkityksestä terveydelle. Menetelminä käytettiin kuntotestauksia, havainnointia sekä teemahaastattelua. Aineistona oli sekä suomalaisia työttömiä nuoria että maahanmuuttajanuoria.

Liikunnallisessa toimintaosuudessa menetelmänä oli toimintatutkimusprosessi, jonka tavoitteena oli saada kohderyhmässä aikaan kehitystä parempaan suuntaan. Perusmenetelminä aineistonkeruulle prosessin aikana olivat kysely, haastattelu ja havainnointi. Työttömien taustoja ja liikuntamotivaatiota kartoitettiin toimintatutkimusprosessissa kyselyllä ja liikuntatoteutusten aikana havainnoitiin toimintaa taltioiden päiväkirjamerkintöjä. Havainnoinnilla perehdyttiin etenkin yksilön käyttäytymiseen, jotta saataisiin laaja kokonaiskuva nuoren kokemuksista ohjatulta liikuntajaksolta. Tätä tietoa käytettiin apuna etsittäessä nuorelle oman kokeilun kautta mieleinen liikuntamuoto. Myös vapaa keskustelu ryhmässä kuului tiedonkeruuseen. Ryhmässä oli aluksi kymmenen 17 - 23 -vuotiasta nuorta aikuista puolet naisia ja miehiä. He kuuluivat Sotek -säätiön Jobbis -ryhmään. Ryhmän koko väheni toiminnan aikana 3-5 nuoreen.

Hankkeessa mallinnettiin työttömän, syrjäytymisuhan alla olevan nuoren työhön valmennus- prosessi toimintatutkimuksellisella otteella. Toimintatutkimuksessa oli kyse tilanteista, joissa opiskelijat toimivat yhdessä Sotek- ja työvoimaviranomaisten kanssa. Toimintatutkimuksessa hyödynnettiin tietoa sosiaalisista käytänteistä työttömän nuoren työhön valmentamisprosessissa ja pyrittiin samalla parantamaan valmennuskäytäntöjä siten, että ne palvelisivat paremmin sekä Sotekia, työvoimaviranomaisia ja työttömiä nuoria.

Tulokset

Tuloksista kävi ilmi, että työttömien nuorien fyysinen kunto oli huono ja he harrastivat melko vähän liikuntaa. Työttömiä nuoria kannustettiin liikkumaan kertomalla heille liikunnan merkityksestä ihmisen terveydelle ja järjestämällä heille tutustumismahdollisuuksia eri liikuntamuotoihin. Yhteisessä keskustelussa huomattiin, että nuoret lähtivät pohtimaan oman liikkumisaktiivisuuden ja terveyden yhteyttä. Nuoret ymmärsivät liikunnan vaikuttavan yleiseen vireyteen ja unen laatuun. Tuotteena valmistui: ”Nuorten hyvinvointiin liikunnan avulla” –kansio ja toimintamalli (argumentit liikunnan hyödyistä, suunnitelma liikuntatapahtumien järjestämisestä + Powerpoint) ja nuorille suunnattu ”Liikunta, terveys ja motivaatio” –esite nuorten kanssa työskentelyyn ja ryhmille jaettavaksi.

Opinnäytetyön tuloksena syntyi Sotek -säätiön työhön valmennusta kuvaava malli, joka on laajuudeltaan 15 sivua ja sisältää kaksi työhön valmennusta kuvaavaa kaaviokuvaa sekä seliteosan. Mallissa esitellään työhön valmennusprosessiin osallistuvat neljä eri tahoja sekä näiden tahojen väliset suhteet. Työvalmentaja ja työhön valmennettava nuori näkyvät mallissa suurempina kuin Työvoimahallinto/Työvoiman palvelukeskus Väylä ja Työnantaja. Kuvauksessa haluttiin korostaa työhön valmennuksen olevan ennen kaikkea valmentajan ja valmennettavan nuoren välistä yhteistyötä. Mallissa kuvataan myös kronologisessa järjestyksessä työhön valmennusprosessin kuutta vaihetta. Vaiheet toimivat reittinä tavoitteiden toteutumiseen. Mallissa on huomioitu myös interventio, jota vaaditaan silloin, kun tavoitteiden saavuttaminen on uhattuna.

”Työttömän nuoren työhön valmennusprosessin mallinnus” -kansio (vaiheet ja sisältö) otetaan Sotekissa työyhteisön käyttöön ja järjestetään koko henkilökunnalle perehdytystilaisuus yhteistyössä työvoimaviranomaisten kanssa. Kansiota voi käyttää päivittäisessä työssä laadun valvonnassa sekä uuden työntekijän kohdalla perehdytyksen apuna.

Johtopäätökset

Työttömillä suomalaisilla nuorilla työttömyyteen johtaneet syyt ovat moninaiset, joiden selvittely on alkutilanteessa tärkeätä. Usein taustalla on kotielämään liittyviä ongelmia, päihteiden käyttöä ja koulunkäyntiin liittyviä ongelmia. Siksi alkukartoituksen jälkeen yhteistoiminnallinen prosessi ja nuoren oikeanlainen ohjaus tuo hyvän lopputuloksen. Seuraavassa ehdotuksia toimenpiteiksi:

Suosituksset:

1. Kehitetään tapoja tukea syrjäytymisriskin kohteena olvien nuorten liikuntaa ja muuta harrastusaktiivisuutta tavoitteena ylläpitää työkyvyn kannalta keskeistä terveyttä ja sosiaalista aktiivisuutta. Tavoite tulee nähdä tässä hankkeessa tehdyn konkreettisen aktivoinnin lisäksi osana nuoriso- ja sosiaalipolitiikkaa.

2. Käytetään aktivoinnissa nykyistä enemmän liikuntaa nuorten yhteisöllisyyttä ja hyvää oloa tuottavana toimintatapana. Suunnitellaan työttömien nuorten palveluprosessin osaksi liikunta tukemaan nuoren itsetunnon kasvua, vahvistamaan motivaatiota sosiaaliseen toimintaan ja omaan vastuuseen.

Aiheeseen liittyvät opinnäytetyöt

Anne Suomalainen ja Outi Suvijärvi: Sotek-säätiön työhönvalmennusprosessin mallintaminen ja kehittäminen : Työttömän nuoren hyvinvoinnin tukeminen. Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011121518546>

Marika Hesselgren: Työttömän nuoren liikuntamotivaatio ja siihen vaikuttavat tekijät. Theseus: <https://publications.theseus.fi/handle/10024/39405>

Riku Venäläinen ja Mari Pulkkinen: Liikunnan merkitys työttömän nuoren hyvinvointiin. Theseus: <https://publications.theseus.fi/handle/10024/39431>

Laura Suvivuo ja Juho Simolin: Syrjäytyneen nuoren elämäntavat ja syrjäytymiseen liittyvät riskitekijät: kirjallisuuskatsaus. Theseus: <https://publications.theseus.fi/handle/10024/40144>

Matalan kynnyksen terveydenhoitomallin kehittäminen Kouvolassa

Vastuuopettaja: Ari Vesanen

Tausta

Kouvolan kaupungin tavoitteena on kehittää terveydenhuollon palvelurakennetta ja järjestää nuorille syrjäytymistä ehkäiseviä matalan kynnyksen palveluja. Kouvolan perusturvapalveluissa halutaan tavoittaa opintonsa keskeyttäneet ja vail-la opiskelupaikkaa olevat, sekä työhön sijoittumattomat nuoret. Tarkoituksena on kehittää terveys- ja sosiaalitoimen välistä yhteistoimintaa ja löytää toimintamalleja, jotta informaation vaihto, toimien suunnittelu ja toteutus toimitivat asiakkaan kannalta joustavammin ja tehokkaammin. Kouvolan osahankkeen tavoitteena oli kehittää hallintokuntien rajat ylittävä matalan kynnyksen toimintamalli, sekä juurruttaa se käytäntöön. Tämä palvelumalli täydentää perusterveydenhuollon palveluja sekä auttaa nuoria omaan elämänhallintaansa liittyvissä asioissa yhdessä nuoris- ja sosiaalitoimen, koulutuksen ja työvoimahallinnon kanssa.

Voi hyvin nuori –projektin tavoitteena oli tukea monialaista yhteistyötä terveydenhuollon ja muiden toimialojen välillä. Tavoite sopi hyvin valtakunnallisiin pyrkimyksiin, sillä vuoden 2011 alussa tuli voimaan nuorisolain muutos (693/2010 ja HE 1/2010 vp), johon kuului kunnallisen nuorten ohjaus- ja palveluverkoston luominen, etsivän työn varhaisen tuen mahdollisuuksien parantaminen salassapitokäytäntöjä muuttamalla sekä monialaisen yhteistyön kehittäminen. Hankkeen omana tavoitteena oli löytää menetelmiä nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn kehittämällä palvelurakennetta ja hyviä käytäntöjä terveydenhuollossa. Tämän toteutumiseksi kehitettiin uutta tehtäväaluetta – terveydenhuollon palveluohjaajaa – joka toimi työttömien, koulun tai varusmiespalvelun keskeyttävien, sekä syrjäytyneiden nuorten parissa. Hän huolehti näiden nuorten terveyspalvelujen tarpeen arvioimisesta ja järjesti heille seurannan, sekä tarvittavan palvelun.

Hankkeen toimintojen toteutus

Hankkeessa toteutuneet keskeiset toiminnot olivat eri hallintokuntien työntekijöiden keskinäinen verkostoituminen ja siihen liittyvä monialainen yhteistyö ja informaation vaihto, sekä terveydenhuollon palveluohjaajan asiakastyö. Asiakkaat ohjautuivat palveluohjaajalle em. hallintokuntien työntekijöiden toimesta. Puolustusvoimien Time Out! Aikalisä –ohjausmallissa palveluohjaaja toimi Kouvolan lähettyhdyshenkilönä.

Verkostoitumista ja nuorten tukemisen kehittämistä koskevan yhteisymmärryksen muodostumista tapahtui koko hankkeen ajan. Tapaamisissa käsiteltiin mm. nuorten kanssa toimivien työntekijöiden toimenkuvia ja haettiin eri toimijoiden

rajapintoja. Myös uuden palvelumallin suhdetta jo olemassa oleviin peruspalveluihin ja niihin ohjautumiseen työstettiin. Erityisen tiiviit yhteydet osahankkeen palveluohjaajalla oli etsivän nuorisotyön ja OTE-Nuorten työpajojen kanssa. Muista toimijoista esim. sosiaalitoimen, TE-keskuksen nuorten palveluiden ja koulutuksen rooli moniammatillisessa yhteistyössä oli keskeinen. Työryhmien tapaamisten tuloksena eri toimijoiden rooli ja yhteistyön mahdollisuudet nuorten tukemiseksi täsmentyivät ja hankkeen palveluohjaajalle ohjautui asiakkaita em. toimijoilta. Nuorisolain muutos v. 2011 toi lisäksi tarpeen tarkentaa etsivän työn ja palveluohjaajan työnjakoa.

Asiakasvastaanottoa toteutettiin lokakuusta 2010 alkaen. Uusia asiakkaita kerätyi vähitellen: toukokuun 2011 loppuun mennessä oli 23 ja vuoden 2011 loppuun mennessä kaikkiaan 38 toteutunutta asiakassuhdetta. Asiakkaat olivat iältään 18-24-vuotiaita ja naisia ja miehiä asiakkaina oli lähes yhtä paljon. Yli puolella asiakkaista oli pelkkä peruskoulutus, tai ammatilliset opinnot olivat keskeytyneet. Alle puolella oli toisen asteen koulutus, mutta heidän eivät olleet sijoittuneet työelämään tai jatko-opintoihin. Asiakkaiden ongelmassa korostuivat mielen-terveyteen ja elämänhallintaan liittyvät asiat. Osa ohjatuista asiakkaista ei saapunut vastaanotolle. Pääosin asiakkaat tulivat etsivän työn, OTE-Nuorten työpajojen ja TE-keskuksen ohjauksesta.

OTE-Nuorten työpajojen kanssa yhteistyöstä sovittiin siten, että VHN - hankkeen terveydenhoitaja piti kaikille 3kk työharjoittelujaksolle tuleville nuorille interven-toivan terveystarkastuksen. Hoitaja teki tarvittaessa mittauksia, kuten verenpaine-mittaus, pituus, paino. Tarvittaessa laitettiin myös lähete perusverikokeisiin. Jokainen asiakas tavattiin 1-3 kertaa. Yhteisistä kotikäynneistä etsivän työn ja yhteisistä asiakastapaamisista sosiaalitoimen kanssa saatiin positiivisia kokemuksia. Asiakkaita ohjattiin edelleen mm. terveystarkastukseen lääkärin vastaanotolle tai työterveyshuoltoon ja osa jatkoi etsivän työn tuen tai erilaisten interventioiden piirissä. Omalla asiakasvastaanotollaan palveluohjaaja eteni nuoren kanssa keskustellen terveydentilan selvittelyyn. Keskustelun pohjaksi otettiin mm. Nuorten Voimavaramittari -kysely ja ADSUME -päihdemittari.

Johtopäätökset ja suositukset

Nuorten kanssa toimivien henkilöiden verkostoituminen oli runsasta ja sai aikaan yhteisen ymmärryksen kehittymistä. Nuorten kanssa tehtävän työn rajapintoja löydettiin ja huomattiin yhteistyömahdollisuuksia. Yhteisillä vastaanotoilla ja kotikäynneillä hyödynnettiin eri ammattiryhmiin kuuluvien osaamista nuoren parhaaksi. Asiakkaiden ohjautuminen palveluohjaajan vastaanotolle alkoi hankkeessa hitaasti. Vaikka verkostoitumisen myötä muodostui yhteistyösuhteita – osa näistä oli hyvin kiinteitä - asiakasmäärä vielä hankkeen loppupuolellakin oli kokonaisuutena pieni suhteessa työ- tai koulutuspaikkaa vaille olevien nuorten määrään. Näistä vaikeuksista kärsivillä nuorilla voi monesti olla myös terveydentilaan liittyviä ongelmia.

Voidaan olettaa, että hankkeen aikana moni kohdejoukkoon kuuluva jäi vaille tässä tarkoitettua asiakassuhdetta. Tähän vaikuttaa kolme tekijää: Palvelujärjestelmän eri toimijat pyrkivät suoraan ohjaamaan erilaista vaikeuksista kärsiviä sinne, missä heidän arvellaan parhaiten saavan apua. Erillistä palveluohjaajaa ei välttämättä osata käyttää. Lisäksi osalla nuorille suunnatuista palveluista on olemassa omat vakiintuneet toimintamuotonsa, joiden piirissä myös terveysongelmista kärsiviä nuoria autetaan. Toiseksi, osa nuorista ei muiden toimijoiden ohjaamanakaan saavu palveluohjaajan vastaanotolle. Näitä nuoria ei välttämättä tavoiteta lainkaan tai heihin ei onnistuta luomaan sellaista suhdetta, että he motivoituisivat keskusteluun palveluohjaajan tai kenenkään muunkaan viranomaisen kanssa. Kolmanneksi, hankkeen aikana ei ehtinyt muodostua palveluohjaajan ”omia” asiakaskuntaa ts. niitä nuoria, jotka hakeutuisivat vastaanotolle ilman jonkin muun toimijan suoraa ohjausta. Näin siitä huolimatta, että palveluohjaaja pyrki tekemään toimintaansa varsin laajasti tunnetuksi. Toisaalta hankkeessa kuitenkin nähtiin palveluohjaajan työn hyödyllisyys niiden nuorten kohdalla, jotka tavoitettiin ja joita pystyttiin tukemaan /ohjaamaan eteenpäin heidän tarvitsemansa palvelun piiriin.

Syrjäytymisuhassa olevien nuorten löytäminen ja tavoittaminen palveluohjaukseen on haasteellista, koska suuri osa tällaisista nuorista ei osallistu mihinkään nuorille suunnattuun toimintaan tai palveluun, vaan he viettävät aikaa kotonaan, kaverien luona tai virtuaalimaailmassa. Erityisesti olisi huomioitava myös hankkeen kohderyhmän todennäköisimmät pääongelmat eli psyykkiset ja/tai sosiaaliset ongelmat.

Etsivällä nuorisotyöllä asiakkuuksia on Kouvolassa vuositasona noin 80, joten heidän keinonsa tavoittaa asiakkaita ovat osoittautuneet tuloksekkaammiksi, joskin kyseessä on yksittäisen työntekijän sijasta työparin pidemmällä ajanjaksolla kehittämät käytännöt. Etsivän nuorisotyön kautta asiakkaita ohjautui myös palveluohjaajalle. Yhtenä vaihtoehtona voitaisiin harkita etsivän nuorisotyön vahvistamista terveysalan työntekijän osallistumisella, jolloin asiakkaan tilanteen arviointi terveysnäkökulmasta mahdollistuisi, ilman että asiakasta tarvitsisi lähettää erillisen palveluohjaajan tai muun henkilön vastaanotolle, tai että yhteisestä tapaamisesta tai kotikäynnistä tarvitsee sopia yksikön ulkopuolisen työntekijän kanssa. Asiakkaan eteenpäin ohjaamisessa on riskinä, että asiakas ei koskaan saavu varatulle ajalle, kuten tämän hankkeen kokemukset myös osoittivat. Toisaalta moniin terveydenhuollon pisteisiin pääsemisessä, erityisesti psykiatrian puolella, on viivettä, jolloin riittävän kompetenssin omaava etsivän nuorisotyön toimija voisi luontevasti seurata asiakkaan tilannetta ja antaa tukea ja apua myös terveystieteissä osana asiakkuutta.

Saatujen kokemusten pohjalta on mahdollista todeta, että tämän kaltaisen uuden mallin kehittyminen vaatii aikaa erityisesti suhteessa muuhun palvelujärjestelmään. Riskinä on, että toiminta koetaan ulkopuoliseksi, eikä sitä osata tai haluta hyödyntää. Myös palvelupisteen fyysinen etäisyys muihin keskeisiin toimijoihin saattaa luoda kuvaa irrallisesta palvelusta. Jalkautuminen eri työpisteisiin sekä niissä olevien nuorten että työntekijöiden keskuuteen on näiden kokemusten

perusteella toimivaa. Tarvittaessa yhteiset vastaanotot, kotikäynnit ja välitön pääsy (ilman aikaviivettä) palveluohjaajan puolelle on toimintaa, jossa erityisesti voidaan vastata kohderyhmän tarpeisiin. Mikäli mallia lähdetään kehittämään edelleen kokeilun pohjalta, huomion arvoista olisi nuorten työpajoilla saadut myönteiset kokemukset. Työpajoilla työskentelevillä nuorilla on elämäntilanteessaan ja kehitysvaiheessaan tarpeensa mm. tuen ja ohjauksen suhteen, eikä työterveyshuolto tai terveyskeskus pysty vastaamaan tämän tyyppisiin tarpeisiin riittävästi. Työpajanuoret hyötyisivät siitä, että palveluja olisi säännöllisesti tarjolla työpajoilla.

Edellä mainittujen seikkojen lisäksi on aiheellista kartoittaa ne nuorille suunnatut palvelut, joissa tarvittava ohjaus ja muu nuoren tarvitsema tuki toteutuu suoraan ko. palvelun toimesta, eikä erillistä palveluohjausta lainkaan tarvita. Palveluohjaajan työssä tarvitaan esilläoloa ja tunnettavuutta, mikä edellyttää yleisesti nuorten tapaamista säännöllisesti heille luontaisissa toimintaympäristöissä – ennen varsinaisten ongelmien tunnistamista. Näin ollen erillisenä toimijana palveluohjaajan kannattaisi luoda kontakteja laajasti mm. peruskouluihin, sekä opiskelijoihin että henkilökuntaan, esim. osana oppilaanohjausta, jo ennakoivassa mielessä. Saattaa olla, että matalan kynnyksen palveluidea toteutuu parhaiten yhteispalvelupisteissä, joissa nuoret asioivat eri syistä, mutta joissa on valmius nopeaan ohjaukseen sellaisiinkin palveluihin, joita nuori ei ensisijaisesti hae, ja joista saatavan tuen mahdollisuus on heille vieras. Tällainen toimintakonteksti antaa myös henkilöstön moniammatillisen osaamisen hyödyntämiselle erillisiä palveluja luontevamman ympäristön.

Aiheeseen liittyvät opinnäytetyöt:

Johanna Weckman ja Tanja Lehtinen: **Matalan kynnyksen palvelumallin kehittäminen Kouvolassa 16-29-vuotiaille.** Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201205188773>

Hanna Keisa ja Hanna Anttila: **Elämän syrjästä kiinni: Tutkimus- ja hankeraporteista koottuja kokemuksia nuorten yhteiskuntaan integroimisesta ja matalan kynnyksen palveluohjauksesta.** Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201202082009>

Matti Kurko: **Matalan kynnyksen palveluohjauksen edellytykset ja kehittämismahdollisuudet.** Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2012092013751>

Jenni Vainonen: **Matalan kynnyksen palveluohjaus asiakasnäkökulmasta.** Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2012060611887>

Varusmiespalvelus, palveluksen keskeyttäminen ja sosiaalinen osallisuus

Vastuuopettaja: Tuomo Paakkonen

Tausta

Yleiseen asevelvollisuuteen perustuvassa järjestelmässä varusmies- ja siviilipalveluksella on myös nuorten hyvinvointiin, sosiaaliseen osallisuuteen sekä työ- ja opiskelu-uraan liittyviä heijastusvaikutuksia. Asevelvollisuuden merkitystä korostaa osaltaan se, että suomalaisista nuorista miehistä palveluksen suorittaa eurooppalaisittain vertailtuna poikkeuksellisen korkea osuus (Siviilipalvelus 2011, 38). Viime vuonna ilmestyneessä raportissa Suomalainen asevelvollisuus (2010) on tavoitteeksi asetettu asevelvollisuuden myönteisten yhteiskunnallisten vaikutusten vahvistaminen. Tältä kannalta keskeistä on varusmiespalveluksen jälkeisen sujuvan työhön ja opiskeluun siirtymisen lisäksi asevelvollisuuden vaikutus nuorten hyvinvointiin mukaan lukien keskeyttäjien tilanteet.

Mikael Salo'n väitöstutkimuksessa (2008) keskeisimpiä selittäjiä varusmiespalvelukseen sopeutumiselle oli sitoutuminen varusmiespalvelukseen sekä sopeutuminen eri tekijöihin kuten sosiaalisiin suhteisiin, fyysiseen rasitukseen, koulutusohjelmaan, käskyvaltasuhteisiin, kotoa poissaoloon ja henkisiin paineisiin (Salo 2008). Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Aikalisä –hankkeella on pyritty tukemaan erityisesti palveluksen keskeyttäneitä nuoria. Tämän osahankkeen painopistealueena oli keskeyttäjien ohella palveluksen suorittavien sosiaalinen osallisuus. THL:n Aikalisä –hankkeen jatkoksi kehitettiin keskeyttäjien Internet-portaalia. Osahankkeessa on tehty seuraavia opinnäytetöitä. Sairaanhoidtajaopiskelijat Outi Salojärvi ja Satu Tiittanen ovat selvittäneet varusmiespalvelun keskeyttäneiden sosiaalisia verkostoja palvelun keskeyttämishetkellä. Sosionomiopiskelija Juho Lampila on tarkastellut varusmiespalvelun suorittajien sosiaalista integraatiota. Sosionomiopiskelija Elina Sakkara on kehittänyt varusmiesten sosiaalikuuraattoripalveluja varten nettiportaalia, joka voisi toimia palveluohjauksen työkaluna sosiaalikuuraattoreiden työskennellessä varusmiespalvelun keskeyttäjien kanssa.

Lähestymistapa ja menetelmät

Sosionomiopiskelija Elina Sakkara ryhtyi kehittämään varusmiespalvelun keskeyttäjien tarpeisiin palveluohjausta tukevaa nettiportaalia, johon liitetään elämäntilannetta kartoittava ja selkiinnyttävä pelillinen sovellutus. Portaalin sisällöllinen rakenne pohjautuu Aikalisä –hankkeeseen, jossa tuetaan tietynlaisen työskentelymallin kautta nuorta tulevaisuudensuunnitelmien teossa ja oman elämäntilanteen selkiinnyttämisessä. Työssä tarkastellaan aikalisähanketta, nettipalvelujen kehitystä ja niiden käyttömahdollisuuksia sekä palveluohjausta. Työn teoriaosassa

on keskeisenä teemana sähköisten palveluiden kehittyminen. Tarkoitus on selvittää, millainen on sisällöllisesti ja toiminnallisesti tarkoituksenmukainen nettiportaali, joka toimisi hyvin työkaluna varusmiespalvelun keskeyttäjien palveluohjaustyössä. Tarkoituksena on kehittää työväline, jota voitaisiin käyttää laajasti erilaisissa nuorille palveluita tuottavissa yksiköissä, esimerkiksi toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa.

Sosiaalisia verkostoja käsittelevässä opinnäytetyössä tutkitaan, millainen sosiaalinen verkosto varusmiehillä on asepalveluksen keskeyttämishetkellä. Tämä pääongelma jakaantuu kahteen alaongelmaan: 1) millaisia voimavaratekijöitä varusmiesten sosiaalisesta verkostosta löytyy ja 2) millaisia voimavaroja kuluttavia tekijöitä sieltä löytyy. Työssä on hyödynnetty sosiaalisen verkoston kuvausta vuorovaikutuksen kenttinä. (Seikkula 1994). Kenttä-teoria on yhdistetty verkostokartta-ajatteluun ja voimaantumisteoriaan siten, että työn mielenkiinnon kohteena on verkostojen tutkiminen voimaantumisen näkökulmasta.

Varusmiespalvelun suorittajien sosiaalista integraatiota käsittelevässä opinnäytetyössä keskeisiä käsitteitä ovat sosiaalinen integraatio, syrjäytyminen, koulutus ja työ sekä niiden merkitys nuorelle ihmiselle. Työn teoriaosa koostuu aineelliseen elämänhallintaan liittyvien näkökulmien jäsentämisestä. Varusmiesten sosiaalista integraatiota tutkitaan työn ja koulutuksen näkökulmasta. Varusmiespalvelun suorittaminen on tärkeä taitekohta nuorten elämässä. Peruskoulutus on siihen mennessä tavallisesti hankittu ja nuoren tulisi suuntautua tämän elämänvaiheen jälkeen joko työelämään tai siihen johtavaan koulutukseen. Työn tutkimuskysymykset liittyvät 1) Palvelusajan vaikutukseen. 2) Nuoren integraatioon työhön ja koulutukseen 3) Työttömyyden vaikutukseen nuoren tulevaisuuden tavoitteisiin ja odotuksiin 4) Nuoren ohjauksen tarpeeseen ja sen luonteeseen.

Aineistonkeruumenetelmänä hyödynnetään teemahaastattelua, jonka analyysimenetelmänä on aineistolähtöinen sisällönanalyysiä. Sosiaalista integraatiota käsittelevässä opinnäytetyössä käytettiin menetelmänä kyselyä, joka kohdennettiin varusmiespalvelun suorittajille ja jonka tuloksia analysoitiin hyödyntäen SPSS-ohjelmaa suoria jakaumia ja ristiintaulukointia hyväksi käyttäen. Aineiston osalta on huomioitava, että se on kerätty ajankohtana, jolloin merkittävä osa varusmiespalvelun keskeyttäneistä ei ollut enää palvelupaikalla kyselyyn vastaamassa. Aineistosta puuttuu täten suurimman syrjäytymisriskin omaavat varusmiehet.

Nettiportaalia kehittävässä opinnäytetyössä sovelletaan produktio-tyyppisen opinnäytetyön menetelmiä, joilla tuetaan kehittämishankkeen käytännön toteuttamista. Kehittämismenetelminä toimii erilaisten sovellutusideoiden tuottaminen ja testaaminen kohdejoukolla. Tämän avulla pyritään tuottamaan mahdollisimman asiakaslähtöinen palvelusovellutus, mikä tarjoaisi nuorille tärkeitä kokemuksellisia ja pelillisiä elementtejä. Sovellutus halutaan rakentaa mahdollisimman hyvin nuorten maailmaan sopivaksi työkaluksi, joka antaa palveluohjauksen ammatillisille, erilaisille kuraattoreille ja sosiaaliohjaajille, oivan lisätyökalun. Palvelun tavoitteena on saada nuori itse tutkimaan omaa elämäntilannettaan ja hahmottaa oman elämänhallinnan polkunsä. Portaalien teknisenä toteuttajina olivat KyAMK:n

Muotoilu ja media –alan opiskelijat ja opettajat sekä Mikkelin ammattikorkeakoulun opiskelijat.

Tulokset

Sosiaalisia verkostoja selvittelevässä opinnäytetyössä kuvattiin sosiaalisen verkoston siten, että kutakin verkoston kenttää (perhe, ystävät jne.) kuvattiin voimaannuttavana ja voimavaroja vievänä seikkana. Perhe osoittautui merkittäväksi lohkoksi verkostossa, mikä onkin ymmärrettävä, kun otetaan huomioon, että varusmiespalvelun keskeyttäjät ovat hiljattain täysikäisyyden saavuttaneita henkilöitä. Suhde omiin vanhempiin ja sisaruksiin on heille tärkeä sosiaalisen tuen lähde. Enemmistö haastateltavista kuvasi tätä suhdetta normaaliksi ja melko hyväksi. Tutkimuksen kohdejoukon suhteet lapsuuden perheeseen olivat kuitenkin konfliktien sävyttämiä. Perheen sisäisten suhteiden koettiin vaikuttavan jaksamiseen jossain määrin kielteisesti. Ristiriidat liittyivät eroihin elämänarvoissa. Tämä konkretisoitui siten, että haastateltavilla sekä heidän vanhemmillaan saattoi olla erilaisia näkemyksiä järkevästä uravalinnoista. Tutkimustuloksissa ilmeni ristiriitoja myös haastateltavien ja heidän sisarustensa kesken. Perheen ymmärretään olevan tärkeä tuen lähde, mutta tämä tuki ei realisoidu varusmiehille parhaalla mahdollisella tavalla. Osa heistä olisi toivonut perheeltä enemmän sellaista tukea, jossa olisi kannustettu nuorta hänen omien päämäärien toteuttamisessa. Ristiriidat olivat jossain määrin yhteydessä varusmiespalvelun keskeyttäjien päihteiden ongelmakäyttöön.

Osa varusmiespalvelun keskeyttäneistä määritteli itsensä oman tiensä kulkijoiksi, joiden elämäntapaa sävyttää kiinnostuksen puute toiminnallisia sosiaalisia kontakteja kohtaan. Heillä ei ole tai on vain vähän työhön tai harrastuksiin liittyviä sosiaalisia suhteita. Useat heistä kuvasivat itseään omissa oloissaan viihtyvinä ihmisinä, jotka eivät kuitenkaan koe itseään yksinäisiksi. Varusmiespalvelus voi olla osalle sen keskeyttäneistä ensimmäinen kerta elämässä, jolloin he joutuvat testamaan kykyään pitkäjänteiseen ja tavoitteelliseen toimintaan ryhmässä.

Sosiaalisen integraation osalta nousi esiin useita seikkoja, jotka kuvaavat varusmiespalvelun myönteisistä vaikutuksista nuoreen ihmiseen. Varusmiespalvelulla on vastaajien mukaan myönteisiä vaikutuksia siviilielämässä toimimisen, itenäistymisen, sosiaalisten taitojen ja kärsivällisyyden kehittymisen kannalta. Tästä kaikesta voitaisiin tehdä se johtopäätös, että nuoria tulisi kannustaa suorittamaan varusmiespalvelu loppuun, koska varusmiespalvelun vaikutukset henkilökohtaisten taitojen ja ominaisuuksien alueella ovat positiivisia. Varusmiespalvelun keskeyttäjiin kohdentuvassa tutkimuksessa tuli esille keskeyttäjien ”yksinäisen suden” identiteetti ja keskeyttäjien taustaan liittyvä sosiaalisuutta kohentavan harrastustoiminnan puuttuminen. Syntyy kehä: niiden, joilla ei ole sosiaalisia taitoja ennen varusmiespalvelua, riski keskeyttää varusmiespalvelu on keskimääräistä suurempi. Samalla he menettävät hyvän mahdollisuuden kehittyä juuri niissä taidoissa, joita armeija olisi heille tarjonnut. Tämä tuottaa syrjäytymisriskin.

Vaikka enemmistöllä varusmiehistä ei olekaan koulutuspaikkaa tai työpaikkaa tiedossa varusmiespalvelun jälkeen, koki tämä enemmistö tulevaisuutensa näköalat varmoiksi. He luottavat tulevaisuuteen, joten tämä usko omiin mahdollisuuksiin on tärkeä elämänhallinnan elementti, joka huolimatta epäselvistä koulutus- ja työnäkymistä voimaannuttaa nuoria. Tulevaisuuteen uskominen antaa voimaa työskennellä omien tavoitteiden eteen. Tämä kuvastaa hyvää sisäistä elämänhallintaa.

Mielenkiintoinen huomio on myös se, että paikkakunnalla, rahatilanteella ja aiemmilla sosiaalisilla verkostoilla ei ole ratkaisevaa vaikutusta työ ja koulutuspaikan valintaan. Kyselyssä ilmeni, että työttömyyden kokemisella ennen varusmiespalvelusta on paljon vaikutusta nuoren tulevaisuuteen. Ne nuoret, jotka eivät olleet työttömänä ennen varusmiespalvelusta, omasivat muita selkeämmät koulutus- ja uratavoitteet. He kokivat useammin tulevaisuutensa varmemmaksi kuin työttömänä ennen varusmiespalvelusta olleet nuoret.

Neljäsosa varusmiespalvelun suorittajista koki ohjauksen sosiaalisen integraation kysymyksissä tarpeelliseksi varusmiespalveluaikana, mikä tulisi ottaa huomioon kehitettäessä tulevaisuudessa puolustusvoimien sosiaalikäyttötoimintaa. Tuloksen kohdalla on huomioitava, että aineistosta ovat poistuneet eniten tukea tarvitsevat varusmiehet, joiden palvelu keskeytyy ensimmäisten viikkojen aikana. Todellinen ohjauksen tarve on suurempi kuin se tarve, mikä tulee esille tämän opinnäytetyön tuloksissa.

Elina Sakkaran opinnäytetyössä tuotetaan Kymenlaakson ammattikorkeakoulun viestinnän koulutusohjelman kanssa yhteistyössä nettiin perustettu portaali ja pelisovellutus. Portaalin teknisen toteutuksen osalta ongelmaksi tuli osahankkeelle varattu vähäinen rahoitus. Tämän vuoksi portaali saatiin toteutettua vain sisällön osalta. Teknisen toteutuksen osalta työ jäi kesken. Keskeisessä asemassa ovat olleet Elin Sakkaran ohella viestinnän opiskelijaryhmä, joka on vastannut portaalin teknisestä kehittämisestä ja joka on tuonut omia ideoitaan portaalin ja pelisovellutuksen visuaaliseen ilmeeseen. Työn loppuvaiheeseen ovat osallistuneet myös Mikkelin ammattikorkeakoulun opiskelijat ja opettajat.

Johtopäätökset ja toimenpidesuosituks

Johtopäätöksenä voidaan varusmiespalvelun keskeyttäjiä sosiaalisia verkostoja selvittelevässä opinnäytetyössä todeta, että sosiaalisten taitojen oppiminen harrastustoiminnassa ja koulussa on tärkeä edellytys varusmiespalveluksen menestyksellisen suorittamisen kannalta. Sosiaalisia taitoja opitaan käytännön toiminnassa. Tämän vuoksi sosiaalisuutta kehittävä harrastustoimintaan tulisi kiinnittää erityistä huomiota kotikasvatuksessa sekä koulu- ja sivistystoimen palveluissa. Koska nämä taidot auttavat menestymään varusmiespalvelussa, ehkäisee nuoren tukeminen näihin taitoihin nuoren syrjäytymistä. Toimenpidesuosituksena esitetään tämän opinnäytetyön perusteella, että sosiaalisten taitojen ja ryhmätyövalmiuksien oppimiseen tulisi perusopetuksessa kiinnittää entistä enemmän huomiota, koska

nämä taidot ovat myöhemmin tärkeitä varusmiespalvelussa ja työelämässä menestymisen kannalta.

Lampilan opinnäytetyön keskeisin tulos on armeijan myönteisten vaikutusten esille tuleminen. Varusmiespalvelun suorittajien omat arviot palvelun hyödyllisyydestä olivat yllättävän positiivisia. Juuri ne yksilön ominaispiirteet, joiden koettiin kehittyneen varusmiespalvelun aikana, ovat tärkeitä yksilön resursseja syrjäytymisen välttämisen kannalta. Varusmiespalvelu on kehittymisen mahdollisuus yksilön kannalta.

Nettiportaalin kehittäminen on osoittanut, että tällaista työkalua tarvitaan palveluohjaustyössä, koska nuoret kokevat perinteisen virastotyyppisen asioinnin tapahtumana, jossa identiteettiään rakentava nuori voi kokea joutuvansa helposti puolustuskannalle. Pelisovellutusten hyödyntäminen portaalin osana voi lisätä palvelun asiakaslähtöisyyttä ja edesauttaa sitä, että nuoren elämäntilanteen selvittely saadaan käyntiin pitkäjänteisenä palveluprosessina. Erilaiset keskeytmiset ovat hyvin yleisiä armeijan lisäksi myös ammatillisen koulutuksen kentällä. Tämä ongelma vaikuttaa nuorten koulutus- ja työurien kestoon ja sitä kautta aikamme yhteen suureen yhteiskunnalliseen kysymykseen: kestävyysvajeeseen. Asian tärkeyden vuoksi projekti esittää seuraavia toimenpidesuosituksia:

Suosituks:

1. Aikalisä-portaalin kehittäminen ja käyttöön ottaminen palveluksen keskeyttäjien ohjauksessa palveluksesta lähdettäessä ja sen jälkeen.
2. Portaalin soveltaminen myös toisen asteen opintojen keskeyttäjien elämäntilanteen tukemiseen ja palveluihin ohjaamiseen.
3. Sähköisen kartoituksen hyödyntäminen asiakaslähtöisyyden edistämiseksi sosiaali-, terveys- ja työvoimapalveluissa.

Opinnäytetyöt:

Outi Salojärvi ja Satu Tiittanen: **Varusmiespalveluksen keskeyttäneiden miesten sosiaalinen verkosto palveluksen keskeyttämishetkellä.** Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011120216921>

Juho Lampila: **Armeijaa suorittavan sosiaalinen integraatio.** Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201205259883>

Elina Sakkara: **Hakotie – Internet-portaali armeijan keskeyttäneille.** Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201205259973>

Juha Setälä: **Varusmiehen osallistuminen harrastus- ja järjestötoimintaan.** Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201203052812>

Siviilipalvelus nuorten työhön integroijana

Vastuuopettaja: Ari Vesanen

Tausta

Siviilipalveluksen kehittämistä pohtineen työryhmän raportissa (Siviilipalvelus 2020) asetetaan tavoitteeksi, että siviilipalvelus olisi vuoteen 2020 mennessä merkittävä julkisen edun mukainen voimavara. Siviilipalveluslain mukaan siviilipalvelukseen kuuluu peruskoulutusjakso, yhteiskunnalle hyödyllinen siviililuonteinen työpalvelu, täydennyspalvelus, ylimääräinen palvelus ja liikekannallepanon aikainen palvelus. Siviilipalveluksen 12 kuukauden palvelusaika koostui tutkimusajan kohtana neljän viikon peruskoulutuksesta ja 11 kuukauden työpalveluksesta. Lapinjärven koulutuskeskuksessa koulutetaan vuosittain noin 1700 siviilipalvelukseen tulevaa nuorta. Työpalvelu suoritetaan lähinnä sosiaali- ja terveydenhuollon, opetus- ja kulttuuritoimen, pelastustoimen, väestösuojelun tai ympäristönsuojelun tehtävissä. Keskeinen osa siviilipalvelus 2020 raportissa asetettua tavoitetta on siviilipalveluksen suorittavien työpalveluksen ja osaamisen hyödyntäminen. Samalla pyrkimyksenä on poistaa siviilipalveluskeskuksessa suoritettava työpalvelus. Lisäksi tavoitteena on, että siviilipalvelus tukisi nuorten terveellisiä elämäntapoja ja liikuntaharrastusta. Samalla työryhmä korosti tarvetta siviilipalvelusta koskevan tutkimustiedon lisäämiseen.

Voi hyvin nuori –hankkeessa tutkimuksellisen tiedon lisääminen liittyy selkeimmin hankkeen tutkimusartikkeleihin. Hankkeessa kerättiin samalla kyselylomakkeella vertaileva kyselyaineisto varus- että siviilipalvelusmiehistä. Tutkimus raportoidaan sosiaalisen integraation ja harrastusten osalta tutkimusartikkeleissa, joten opinnäytetöihin perustuva osahanke raportoidaan päällekkäisyyden välttämiseksi tiiviisti. Osahankeen tarkasteltavina osakokonaisuuksina olivat suuntautuminen työhön ja koulutukseen, vapaa-aika sekä päihteiden käyttö. Lisäksi tutkittiin työpalvelua koulutuskeskukseen suorittamaan jäävien (ns. legioonalaisten) käsityksiä siitä, miten sosiaalistuminen legioonalaisuuteen tapahtuu, ja millaiset seikat ovat tämän valinnan taustalla. Lapinjärvelle koulutuskeskukseen työpalvelua suorittaa tyypillisesti noin 40 miestä.

Lähestymistapa ja menetelmät

Kymenlaakson ammattikorkeakoulun opiskelijat tekivät yhteensä neljä tähän aiheeseen liittyvää opinnäytetöitä. Näistä kolmeen aineisto kerättiin kyselyllä ja yhteen haastatteluilla. Työhön ja koulutukseen suuntautumisen tarkastelun taustana on sosiaalisen integraation käsite sekä työn ja koulutuksen merkitys integraation ja syrjäytymisen näkökulmasta. Tarkasteltavana oli, miten siviilipalveluksen suorittavat integroituvat yhteiskuntaan työn ja opiskelun näkökulmasta. Tätä kysymystä tarkasteltiin tutkimusjoukon koulutus- ja ammatillisten tavoitteiden, työ- ja

opiskelupaikan valintaan vaikuttavien tekijöiden sekä palvelusajan työuraa ja koulutusta koskevien suunnitelmien vaikutusten avulla. Siviilipalveluksen suorittavien harrastusten ja vapaa-ajan tutkimuksessa taustana on sosiaalistuminen yhteiskuntaan vapaa-ajan käytön eri tapojen ja harrastusten kautta. Tarkastelu sisältää myös Internetin ja sosiaalisen median käytön.

Siviilipalveluksen suorittavien päihteiden käyttöä tutkivan opinnäytetyön taustana on terveystyöskäyttöminen osana elintapoja. Tupakoinnilla sekä alkoholin ja huumeaineiden käytöllä on vaikutuksia terveyteen. Tutkimuskohteena oli myös, millaiset tekijät vaikuttavat legioonalaisuus-valintaan ennen siviilipalveluksen alkamista ja peruskoulutusjakson aikana. Työn taustana on sosiaalistuminen ja yhteisöllisyys.

Tutkimusmenetelmänä oli kysely, joka toteutettiin siviilipalveluskeskuksessa viidelle eri peruskoulutusjakson saapumisryhmälle alkuvuodesta 2011. Kyselylomakkeen palautti 461 osallistujaa. Kyselyn toteutus tapahtui peruskoulutusjakson lopulla. Legioonalaisuuteen sosiaalistumista käsittelevässä opinnäytetyössä tutkimusmenetelmä oli viidessä eri ryhmässä suoritettu teemahaastattelu. Haastatellut edustivat kolmea eri saapumiserää ja haastateltuja oli yhteensä 20 henkilöä.

Tulokset

Kysely on raportoitu tiiveimmin tutkimusartikkeleissa, minkä vuoksi tässä raportoidaan vain legioonalaisten sosiaalistumista koskeva opinnäytetyö. Suurin osa haastatelluista oli ennen siviilipalveluksen alkua tietoinen siitä mahdollisuudesta, että työpalvelua voi jäädä suorittamaan koulutuskeskukseen. Osalle legioonaan jääminen oli pikemminkin sattumaa kuin tietoinen valinta. He olivat alkaneet etsiä ulkopuolista työpalveluspaikkaa liian myöhään. He kuitenkin jatkoivat tutkimusajankohtanakin etsimistä. Taloudellisista syistä he halusivat löytää palvelupaikan omalta kotipaikkakunnaltaan. Monet valittivat haastatteluissa, että joissakin työpalveluspaikoissa edellytetään kokemusta tai tiettyä ikää. Pieni osa haastatelluista halusi nimenomaan suorittaa työpalvelun koulutuskeskuksessa. He kokivat tämän vähintään yhtä hyvänä vaihtoehtona kuin ulkopuolisen palvelupaikan. Näissä vastauksissa korostui koulutuskeskus miellyttävänä ympäristönä ja viihtyisenä tai omaa elämää rauhoittavana. Kaikkien vastauksissa korostui koulutusjaksolla muodostuneiden sosiaalisten suhteiden, hyvän yhteishengen ja rennon ilmapiirin merkitys legioonalaisuusvalinnan taustalla. Sosiaalistuminen on pääosin tapahtunut tupakkapaikalla ja keskiviikkoisin hotelli Hanhen baarissa sekä tiistain ja torstain saunavuoroissa. Näissä yhteydessä on myös tutustuttu joihinkin vanhoihin legioonalaisiin.

Haastateltujen mielipiteet vanhoista legioonalaista ovat vastakkaisia. He, joilla oli positiivinen kuva, olivat myös niitä, jotka aikoivat jäädä itsekkin legioonaan koko työpalvelusajaksi. Toisaalta kielteisen käsityksen omaavilla oli tarkoitus päästä mahdollisimman nopeasti muualle suorittamaan työpalvelusta. Kuitenkaan vanhoja legioonalaisia ei tunnettu kovin hyvin. Legioonalaisia pidettiin ylempiarvoisina ja haastatellut uskoivat myös legioonalaisten ajattelevan samoin.

Työpalvelun aikana tapahtuvaa laitostumista oli havaittu vanhoissa legioonalaisissa, ja tylsistymisen pelko mainittiin myös haastatteluissa. Työpalvelun toivottiin olevan palkitsevaa ja olevan hyödyksi tulevaisuudessa työtä ja opiskelupaikkaa haikessa. Samalla koettiin, että työn pitäisi olla hyödyksi myös siviilipalveluskeskukselle ja että heiltä vaadittaisiin enemmän. Sosiaalistuminen yhteisöön alkaa peruskoulutusjaksolla ja voimistuu entisestään legioonaan siirryttäessä. Yhteishenki paranee ja yhteisöllisyyden kokeminen voimistuu. Myös siksi legioonalaiset siirtävät työpaikan etsimistä myöhemmäksi. Ei haluta luopua tutuksi tulleista kaverista. Koulutuskeskuksessa viihdytään ja siellä koetaan päästävän helpommalla ja vähemmän ulkoisen kontrollin alaisena kuin ulkopuolisissa työpaikoissa. Henkilökohtaista syylomaa palvelupaikan etsimiseen ei haluta käyttää, jotta palvelupäivien kulumiseen ei tulisi katkosta. Siviilipalveluskeskuksen päivärytmi tarjoaa tutut ja turvalliset päiväritiinit sekä tekee elämisen mahdollisimman helpoksi ja rennoksi. Haastatellut legioonalaiset ovat siviilipalveluskeskuksessa alkaneet syödä hieman terveellisemmin ja säännöllisemmin kuin ennen palvelukseen saapumistaan. Sen sijaan terveelliset elämäntavat eivät liikunnan osalta ole siirtyneet kaikkiin legioonalaisiin.

Johtopäätökset ja suositukset

Legioonalaisiksi valikoitumisen taustalla on kolme keskeistä tekijää. Vaikka palvelukseen saapuvien tiedossa on, että lyhyen koulutusjakson jälkeen alkaa työpalvelu, ulkopuolista palvelupaikkaa ryhdytään etsimään liian myöhään, joskus vasta peruskoulutusjaksolle saapumisen jälkeen. Mikäli legioonalaisten lukumäärää halutaan vähentää, paras vaikuttamisen mahdollisuus on ennen siviilipalveluksen alkamista. Tällöin siviilipalvelukseen aikovien olisi tärkeää saada mahdollisimman tarkkaa tietoa omalla kotipaikkakunnallaan tai lähiseudulla olevista työpalveluspaikoista. Kun peruskoulutusjakso on alkanut, vailta työpalvelupaikkaa olevat tarvitsevat yhdessä laadittavan henkilökohtaisen suunnitelman haettavista paikoista. Osa saattaa tarvita myös konkreettista apua palvelupaikan valitsemisessa ja hakemisessa. Näin on erityisesti silloin, kun ennen siviilipalvelusta ei koulutus- tai työpaikkaa ole valmiina tai omaa elämää koskevat suunnitelmat ovat vielä selkiintymättömiä.

Peruskoulutusjaksolla syntyvät käsitykset legioonalaisuudesta määrittävät osaltaan sitä, miten houkuttelevana se näyttäytyy. Vastaako työpalvelu koulutuskeskuksessa sen ulkopuolella vallitsevia työelämän sääntöjä vai koetaanko se jollakin tavoin vähemmän velvoittavana ja siten helpompana? Haastatteluissa esiin nostettu vaatavuuden lisääminen saisi aikaan sen, että työpalvelussa olevan kannalta toiminta lähenisi muun työelämän vaatavuutta, jolloin legioonalaisuus ei houkuttele helpoutensa takia ja siirtyminen ulkopuolisiin palvelupaikkoihin ei tuntuisi vaikealta. Sosiaalistuminen voimistuu ajan myötä. Kun ryhmässä syntyy voimakas mehenki ja tiivis yhteisyyden tunne, sen murtaminen on yksittäiselle ryhmän jäsenelle vaikeaa. Tämä ryhmähenki ja muu legioonalaisuuteen liittyvä siirtyy tavoiteltavana perintönä ainakin osalle peruskoulutusjaksolla olevista. Siksi edellä mainituihin toimiin on aiheellista ryhtyä varhaisessa vaiheessa.

Asevelvollisuuden tai siviilipalveluksen suorittaminen ajoittuu yleensä toisen asteen ja työn tai korkea-asteen väliseen aikaan. Siviilipalveluksen työpalvelus on usein ensimmäisiä nuoren työkokemuksia. Palvelus toimii siten nuorten työelämän käytäntöihin ja todellisuuteen integroijana. Samalla kuitenkin työpalvelusta voitaisiin hyödyntää nykyistä selkeämmin tukemaan nuorten koulutus- ja työsuunnitelmia, jolloin palvelus hyödyttäisi paremmin myös työpalveluspaikkoja ja yhteiskuntaa motivoituneiden nuorten kautta. Velvollisen tulisi tällöin osata ennakkoinformaation tai ohjauksen avulla valita työpalveluspaikka, joka tukee nuorten suuntautumista. Keskeistä on palvelusvelvollisille menevän ennakkoinformaation sisällön lisäksi se, että ne nuoret, joilla on vähäinen työkokemus, näkisivät palveluksen mahdollisuutena hankkia omien tavoitteiden kannalta hyödyllistä työkokemusta. Koulutusjakson aikaisen yksilö ja ryhmätason työhön ohjaus voisi tällöin olla oikea-aikainen ja tehokas keino tukea yhteiskunnallisia nuorten sosiaalista osallisuutta lisääviä tavoitteita.

Sekä Suomalainen asevelvollisuus-raportissa (2010) että Siviilipalvelus 2020-raportissa (2011) kiinnitetään huomiota mahdollisuuteen vaikuttaa palvelusaikana nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn. Siviilipalvelus 2020-raportissa ehdotetaan yhtenä vaihtoehtona koulutuksen kehittämiseen liittyen siviilipalveluksen päätteeksi loppukeskusteluja, joissa kartoitetaan palveluksen suorittaneen henkilön jatko-suunnitelmia. Myös puolustusvoimissa on käytössä loppukysely. Näin ollen olisi luontevaa, että tietoa koulutuksista ja välineitä tulevaisuuden suunnitteluun olisi tarjolla palvelusaikana. Myös koulutusorganisaatiot voisivat olla aktiivisessa yhteistyössä puolustusvoimien ja siviilipalveluskeskuksen kanssa käyden esittäytymässä ja markkinoimassa koulutuksiaan palvelustaan suorittaville, jolloin palvelusajan jälkeisen elämän suunnittelua tuettaisiin ja pidettäisiin aktiivisena.

Suosituksukset:

1. Siviilipalveluksen ennakkoinformaation on kehitettävä edelleen siten, että materiaali tukee nuoren omiin tavoitteisiin sopivan työpalveluspaikan hakeamista ajoissa.
2. Koulutusjaksoa on erityisesti työpalveluspaikkaansa etsivien osalta hyödynnettävä ohjaukseen, joka tukee tulevaisuuden tavoitteiden selkiyttämistä ja työpalveluspaikan hyödyntämistä työkokemuksen lähteenä.
3. Mikäli siviilipalveluskeskuksessa suoritettava työpalvelus säilytetään, työtehtävien vaativuutta ja hyödyllisyyttä tulee vahvistaa. Siviilipalveluskeskuksessa suoritettavan työpalveluksen tulee vaativuudeltaan ja rasittavuudeltaan vastata vähintään keskimääräistä työpalveluspaikkaa.
4. Legioonalaisuuteen sosiaalistumista tulee ehkäistä pyrkimällä välttämään asevelvollisuutta, joka tukee heidän asemaansa koulutusjaksolaisia kokeneempina siviilipalveluspaikoina.

Aiheeseen liittyvät artikkelit:

Kallunki, V. Kansallisen kollektiivin jäljillä – Siviili- ja varusmiespalvelus sosiaalisen integraation, järjestelmäintegraation ja yhteiskuntauskonnon näkökulmista.

Lehtonen, O. & Kallunki, V. (2013). Harrastussuuntautuminen palvelussuuntautumisen ennustajana. (Maanpuolustuskorkeakoulun julkaisu)

Kallunki, V. & Lehtonen, O. (2012). Varusmiesten ja siviilipalvelusvelvollisten suuntautuminen työhön ja opiskeluun. Työelämän tutkimuspäivät 2011. Tampereen yliopisto: Tampere.

Opinnäytetyöt:

Marita Forsman: **Siviilipalveluksen suorittavien päihteiden käyttö.** Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011113016429>

Salla-Mari Tuomala ja Sanna Tuominen: **Sivarista legioonlaiseksi.** Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201204224793>

Satu Lavia ja Henni Tihula: **Siviilipalvelusmiesten vapaa-ajan käyttö ja harrastukset.** Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201205036047>

Tiina Sorvo ja Maarit Söderström: **Siviilipalvelusmiesten suuntautuminen työhön ja opiskeluun.** Theseus: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201202021857>

Hankkeen muut osa-alueet ja interventiot

Rannikkopajojen taide- ja mediapajan draamatapahtuma

Rannikkopajojen vastuuhenkilö: Nadja Holopainen

Hankkeesta osallistuneet: Juhani Pekkola ja Valdemar Kallunki

Voi hyvin nuori –hankkeessa järjestettiin nuoria osallistava teatteriesitys hankkeen teemojen pohjalta. Draaman oli tarkoitus herättää ajatuksia ja keskustelua aiheesta tutkimuksen ja hankkeen kohderyhmän keskuudessa. Samalla kohdeyleisölle kerrottaisiin Voi Hyvin Nuori – hankkeesta

Suunnittelu ja eteneminen

Varsinainen draaman suunnittelu alkoi Nuorten hyvinvoinnin kehityspolkuja - Voi hyvin, nuori- hankkeen kehittämisseminaarin jälkeen keväällä 2011. Nadja Holopainen, Taide- ja Mediapajan ohjaaja, osallistui seminaariin ja toi Taide- ja Mediapajan työryhmälle materiaalia seminaarista. Tuolloinen Taide- ja Mediapajan työryhmä koostui seitsemästä nuoresta.

Esityksen suunnittelua laajasta aiheesta oli vaikea aloittaa. Käsikirjoittajat kokivat, että esitys jossa on seitsemän pääteemaa voi tarkoittaa vain sitä, että lopputulos on sekava, eikä sen takia välttämättä mikään teema välity katsojalle. Työryhmä pohti, miten sisällyttää kaikki seitsemän teemaa draamaan. Asiaa lähdettiin pohtimaan uudestaan alusta, eli siitä, miksi tämä tapahtuma tehdään ja mikä sen tarkoitus on.

Koska varsinainen tarkoitus oli herättää ajatuksia ja sen myötä keskustelua tutkimuksen teemoista, syntyi seuraava ajatus. Kokoillan näytelmän sijasta toteutettiin draamatapahtuma, jossa draamaa käytettäisi hyväksi tunteiden ja ajatusten nk. ärsyttäjänä ja draamatyöpajoja syntyneiden ajatusten purkajina. Näin saisimme myös varmemmin suoraa palautetta katsojilta. Idea hyväksyttiin ja tapahtuman suunnittelua jatkettiin. Nadja Holopainen vieraili 13.5.2011 VHN- hankkeen johtoryhmän kokouksessa, esitteli tapahtuman idean ja alustavan arvion draamatapahtuman kuluista. Johtoryhmä suhtautui myönteisesti draamatapahtuman järjestämiseen.

Ideoiden etsimisessä työryhmä käytti hyväkseen Kymenlaakson ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä, jotka liittyivät VHN - hankkeeseen. Työn tässä vaiheessa päätettiin myös yhdistää teemoja niin, että lähimpänä toisiaan olevat teemat valittiin draaman pohjaksi. Näin syntyivät tulevaisuus ja suoriutuminen -, yhteisöllisyys ja ihmissuhteet -, terveys ja turvallisuus- ja elintaso- draamat.

Päätettiin, että draamojen muoto tulee olla seuraava; yksi dialogi, teemana yhteisöllisyys ja ihmissuhteet, yksi monologi, teemana elintaso, yksi lyhytelokuva, tee-

mana terveys ja turvallisuus ja yksi kuvakuunnelma, teemana suoriutuminen ja tulevaisuus.

Kesäkuun lopussa terveys ja turvallisuus-teeman lyhytelokuva oli kirjoitettu, suunniteltu, lähes kokonaan kuvattu ja osin jopa leikattu. Samoin elintaso-monologin tekstin runko tuli valmiiksi erittäin nopeasti. Suoriutuminen ja tulevaisuus-tarinan runko oli selvillä, mutta sen tiivistäminen ja muokkaaminen jäi pahasti kesken. Yhteisöllisyys ja ihmissuhteet - draamaan ei syntynyt tarinaa ollenkaan joten se piti aloittaa syksyllä kokonaan uudelleen alusta. Haastavaa työssä oli se, että kesäkuussa 2011 oli tiedossa vain kaksi henkilöä, jotka jatkaisivat Taide- ja Mediapajalla syksyllä, eikä uusista työharjoittelijoista ollut tietoa.

Rekrytointia jatkettiin elokuun ajan ja syyskuussa Taide- ja Mediapajalla aloitti kahdeksan uutta työharjoittelijaa. Tällöin Taide- ja Mediapajalla oli kymmenen hengen ryhmä, joista naisia 9, miehiä 1. Kaksi ryhmän jäsentä lopetti työharjoittelun puolessa välissä syyskuuta. Kun draamat oli kirjoitettu valmiiksi, alkoi draamatyöpajojen suunnittelu. Niiden tarkoitus oli purkaa katsojien ajatukset ja tunteet, joita draama mahdollisesti synnytti. Draamatyöpajat valmistettiin ryhmä- tai paritöinä kuhunkin draamaan liittyen.

Markkinointi

Tapahtumaa markkinoitiin lukioille ja ammattikouluille sähköisellä esitteellä. Esitettä lähetettiin 19.9.2011 alkaen Kymenlaakson jokaiseen lukioon ja ammattikouluun. Kaikkiin kouluihin otettiin puhelimitse yhteyttä, varmistettiin esitteen perille saapuminen ja kysyttiin kiinnostusta. Muutamassa koulussa usean tilan tarve oli este tapahtuman järjestämiselle, mutta enimmäkseen tapahtuma ei ollut kouluista kiinnostava, eikä sitä tilattu kuin yhteen lukioon. Mainoksen ulkoasun suunnitteli ja toteutti Hanna Holm, Taide- ja Mediapajan avustava ohjaaja.

Tapahtuma toteutui kaksi kertaa. Ensimmäinen tapahtuma varsinaiselle kohde-ryhmälle toteutui 14.10.2011, Kotkan Lyseon lukiolla. Tapahtumaan osallistui lukion toisen vuoden opiskelijat. Toisen kerran tapahtuma järjestettiin Kymenlaakson ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoille Kuusankosken toimipisteessä 11.11.2011. Lisäksi Taide- ja Mediapajan ohjaaja Nadja Holopainen ja kaksi nuorta; Kirsi Paananen ja Laura Olli vierailivat Kotkan sosiaali- ja terveyslautakunnan kokouksessa. Kokouksessa ohjaaja kertoi lyhyesti, mikä Voi hyvin nuori- draamatapahtuma oli ja nuoret esittivät yhden osion tapahtumasta.

Lukion toisen vuoden opiskelijat jaettiin kolmeen ryhmään ja he katsoivat luokissa kiertäen kolme eri draamaa. Sen jälkeen opiskelijat jakautuivat lähestulkoon kahtia työskentelemään valinnaisiin draamatyöpajoihin: noin puolet joukosta valitsivat terveys- ja turvallisuus- työpajan, ja puolet yhteisöllisyys ja ihmissuhteet työpajan. Ainoastaan yksi opiskelija palasi suoriutuminen ja tulevaisuus- työpajalle.

Terveys ja turvallisuus- draamatyöpaja herätti paljon keskustelua hyvinvointipalveluista. Nuoret kokivat, että he jollain tasolla tietävät, että Suomessa on paljon hyvinvointipalveluja, mutta kokivat niiden löytämisen ja yhteydenoton niihin vaikeaksi. Tiedon pirstaleisuus; erilaiset nimet toiminnoille, vieraat tahot ja virkakie- li koettiin hämmentäväksi.

Työpajan pohjalta nousi kehittämisehdotus Internet - sivustosta, joissa palvelut olisi koottu otsikoiden alle tarpeen mukaan. Eli kyseessä oli toive eräänlaisesta palvelutarjottimesta, johon kerätään palvelut otsikoiden, niin kuin esimerkiksi ”apua mielenterveyden ongelmiin” tai ”apua rahahuoliin” alle. Näin nuori voisi löytää palvelun helpommin ja osuvammin.

Yhteisöllisyys ja ihmissuhteet kirjallisissa palautteissa todettiin, että olemassa olevat, nuorille suunnatut vapaa-ajan palvelut eivät tavoita nuoria aikuisia, eli heidän tapauksessaan täysi- ikäisiä ja sitä vanhempia nuoria. Työpajassa heräsi toive jostakin uudesta toiminnasta, johon olisi matala kynnys osallistua, ja joka sopisi erikikäisille nuorille. Ajatusta siitä, mikä toiminta voisi olla, ei syntynyt. Osallistujilta pyydettiin suullinen palaute käytetystä menetelmästä ja he kokivat draamamenetelmän toimivan hyvin vaikeiden asioiden käsittelyssä.

11.11.2011 toteutuneessa tapahtumassa osallistujina oli ryhmä 1. vuoden sosionomiopiskelijoita. Palaute oli positiivista ja toimintatapa koettiin hyväksi.

Pohdintaa tapahtuman onnistumisesta

Draamamenetelmä on tutkitusti toimiva menetelmä erilaisten teemojen käsitte- lyssä. VHN- draamatapahtuman palautteissa tämä tulee selkeästi ilmi. Tutkimus- tuloksien ja yhteiskunnallisten ilmiöiden dramatisointia on syytä jatkaa ja kehit- tää. Haasteellisinta on yleisöjen tavoittaminen. Kun alkuperäinen ajatus oli tuoda tutkimustuloksia ja keskusteluja nuorten kokemuspiiriin, ei draaman levittäminen koulujen kautta toiminut odotetulla tavalla. Ongelmaksi muodostui myös esiinty- jien vakiintumattomuus ja nopea vaihtuminen. Huomiota tulee kiinnittää draa- man dokumentointiin ja käyttöön mm. Internet-ympäristössä. Myös käsikirjoit- tajien ja tutkijoiden välisen yhteistyön on oltava tiivistä draaman sisällöllisen oh- jaamisen vuoksi.

Nuorten aikuisten elämäntyö

Hankesuunnitelmassa nuorten aikuisten elämäntyö liitettiin nuorten hyvinvoin- nin tarkasteluun. Hankkeen toteutuksessa laajasti ymmärrettynä elämäntyöön liittyvää tarkastelua tuli siviili- ja varusmiespalveluksen suorittajien vertailussa et- tä pääkyselyn tuloksissa. Tämän lisäksi elämäntyö tarkastelu hajautettiin opinnäy- tetöihin, jotka käsittelevät laadullisesti eri kymenlaaksolaisia nuoria aikuisia edus- tavien nuorten aikuisten elämäntyötä.

Elämäntyyli aiheeseen liittyvät opinnäytetyöt:

Vainonen, Kaisa: "IHAN ARKI ITTESSÄÄN ON ELÄMÄN ILO" : Koulutusvaiheessa olevien nuorten hyvinvointi ja elämäntyyli Kymenlaaksossa. Ohjaaja: Tuomo Paakkonen. Theseus: <https://publications.theseus.fi/handle/10024/21953>

Eveliina Laurinantti: "NORMAALIA SUOMALAISTA UNELMAA" : Kymenlaak-solaisten vaikeasti koulutukseen tai työmarkkinoille kiinnittyvien nuorten elämäntyyli ja hyvinvointi. Ohjaaja: Merja Hautalainen. Theseus: <https://publications.theseus.fi/handle/10024/22020>

Hannamari Toivonen: "EI MULTA OO MITÄÄ PUUTTUNU" : Kymenlaak-solaisten AUK:n ja RUK:n käyneiden nuorten elämäntyyli ja hyvinvointi. Ohjaaja: Tuomo Paakkonen. Theseus: <https://publications.theseus.fi/handle/10024/21854>

Markku Kokko: Positiivisella asenteella mennään pitkälle: Työelämässä menestyvien nuorten elämäntyyli ja hyvinvointi Kymenlaaksossa. Ohjaaja: Tuomo Paakkonen. Theseus: <https://publications.theseus.fi/handle/10024/21852>

Paula Kekki: "Nyttien ajattelen, että kaikki sujuu hyvin" Maahanmuuttajanuorten hyvinvointi ja elämäntapa Kymenlaaksossa. Ohjaaja: Harri Mäkinen. Theseus: <https://publications.theseus.fi/handle/10024/21913>

Harri Nuutinen: Nuorten pariskuntien elämäntyyli hyvinvoinnin voimavarana ennen lapsia. Ohjaaja: Pirjo Ojala. <https://publications.theseus.fi/handle/10024/26739>

Riina Tähti: Eräiden nuorten lapsiperheiden hyvinvointi ja elämäntyyli Kymenlaaksossa. Ohjaaja Tuomo Paakkonen. Theseus: <https://publications.theseus.fi/handle/10024/21489>

Nuorisopoliittiset johtopäätökset

Valdemar Kallunki, Juhani Pekkola ja Olli Lehtonen

Kolme kohtaa nuorten hyvinvointia tukevan politiikan kehittämiseksi

Tässä esitetyt nuorisopoliittiset johtopäätökset perustuvat Voi hyvin nuori -hankkeen tuloksien herättämiin huomioihin. Tavoitteena on ollut etsiä ratkaisuja, jotka vahvistaisivat nuorten omien palvelutarpeiden ja kokemusmaailman merkitystä palvelujen toteutuksessa sekä vahvistaisivat nuorten hyvinvoinnin tukemisen tehokkuutta. Ensimmäinen johtopäätös koskee asevelvollisuuden hyödyntämistä sosiaalisen osallisuuden tukemisessa ja ennaltaehkäisevässä työssä. Toisessa on kyse koetun hyvinvoinnin ja tulevaisuuden uskon korostamisesta palveluiden asiakaslähtöisyyden ja alueellisen tasa-arvon lisäämiseksi. Kolmas kohta liittyy objektiivisten tekijöiden rinnalle tuotavaan koetun syrjäytymisen näkökulmaan.

Asevelvollisuus ennaltaehkäisevän työn osana

Asevelvollisuus näyttäytyi tämän tutkimuksen tuloksissa otollisena tilaisuutena tukea sosiaalista osallisuutta. Työtä, opiskelua ja sosiaalista elämää koskevien valintojen ajankohtaisuus vahvistaa varusmies- ja siviilipalvelusmiehille annettavan ohjauksen vaikuttavuutta. Tulokset korostavat tarvetta hyödyntää asevelvollisuutta nuorten osallisuuden tukemiseen. Kyse on Aikalisä-toiminnassa painoa saaneen syrjäytymisriskiin reagoimisen lisäksi ennaltaehkäisevästä työstä: asevelvollisuutta tulisi hyödyntää nykyistä vahvemmin sekä nuoren työhön ja opiskeluun suuntautumisen että sosiaalisten valmiuksien ja osallisuuden tukemiseen. Sektorirajat kuitenkin hidastavat ennaltaehkäisevän työn toteuttamista.

Nykyisellään puolustusvoimissa työskentelee yksi sosiaalikirjuri 415 varusmiestä kohti (Virtanen 2011). Merkittävä osa resursseista kuluu varusmiespalveluksen keskeyttäjiin ja suorittajiin tarvitseman sosiaalisen tuen järjestämiseen. Sosiaalisiin ongelmiin reagoimisen rinnalla on vahvistettava kotiutumiseen ja siviilielämän valmiuksiin liittyvää tukea.

Keskeistä on kehittää keinoja, jolla palveluksen aikaista ohjausta työhön ja opiskeluun voidaan vahvistaa yhteistyökumppaneiden kautta. Tämä tavoite sopii hyvin puolustusvoimien omiin pyrkimyksiin, joissa korostuu varusmiespalveluksen ja siviilielämän välisen rajan madaltaminen ja yhteistyö yli rajojen (Puolustusvoimat 2012). Osa syrjäytymistä ennaltaehkäisevästä tuesta voidaan toteuttaa moniammatillisen yhteistyön avulla hyödyntämällä paikallisten oppilaitosten, TE-keskusten, sosiaali- ja terveystieteiden, varusmiestoimikuntien ja kolmannen sektorin resursseja. Nykyisellään yhteistyö ulkopuolisten toimijoiden kanssa on vahvinta keskeyttäjiin kohdistuvassa Aikalisä-toiminnassa. Asevelvollisuuden ennaltaehkäisevän tuen vahvistaminen auttaisi vähentämään erityisesti toisen asteen jälkeistä syrjäytymistä. Samalla voitaisiin tukea lukiota tulevien nuorten opiskeluvaihtoehtoja, mikä parantaisi koulutusresurssien tehokasta käyttöä opiskelijoiden ohjauksessa omien tavoitteidensa mukaisesti oppilaitoksiin. Kotiutumiseen liittyvä tuki on liitettävä palveluksessa hankittujen taitojen hyväksi lukemiseen opinnoissa (ks. Virtanen 2011).

Tulevaisuudenusko ja tasa-arvo

Voi hyvin nuori –hankkeen tuloksissa tulevaisuudenusko oli nuorten aikuisten koetun hyvinvoinnin merkittävin tukija. Erityisen voimakkaasti tulevaisuudenuskon lisääminen paransi pahoinvoivien tilannetta. Tulosta tulee arvioida sekä yksittäisen nuoren kokemuksen että yleisesti nuorisopolitiikan kannalta. Tyytyväisyys elämään liittyy nuoren kehitystehtävien toteutumiseen. Mahdollisuus jäsentää elämää eteenpäin on merkityksellistä myös syrjäytymisriskin piirissä olevilla. Tällöin oleellista on, että kaikki toimenpiteet jäsennetään yksilöllisten koulutus- ja työllistymissuunnitelmien tavoin siten, että ne vahvistavat nuoren uskoa tulevaisuuteen. Syrjäytymisriskin piirissä olevien nuorten kohdalla on tuettava myös muita kuin koulutukseen tai työhön liittyviä tulevaisuustavoitteita kuten tavoitteellista harrastamista ja sosiaalista osallistumista.

Nuorisopolitiikassa tulevaisuudenuskon vahvistaminen tulee ymmärtää kaikkia toimintaa koskevana tavoitteena. Työmarkkinoiden koventunut kilpailu on muodostanut merkittävän ongelman nuorille erityisesti rakennemuutosalueilla. Yhteiskuntatakuu vastaa välittömään haasteeseen. Tukitoimet eivät kuitenkaan ole ratkaisu pidemmällä tähtäimellä nuoren motivaation ja tulevaisuudenuskon säilymiseen. Rakennemuutosalueilla osa nuorista muuttaa paremman tulevaisuuden toivossa muualle. Riskinä on, että alueelle jäävien elämää leimaa pessimismi sekä alueen että oman elämän osalta. Nuorten aktivointiin tuleekin kehittää toimenpiteitä, jotka vahvistavat nuorten uskoa oman alueensa mahdollisuuksiin menestyä tulevaisuudessa.

Koettu syrjäytyminen: tutkimuksen ja tukitoimien kehittäminen

Aiemmin esitetty kriittinen näkemys syrjäytymiskeskustelusta liittyy siihen, ettei syrjäytymiskeskustelu kerro vain keskustelun kohteesta, syrjäytyneistä. Kyse on siitä, miten puheella syrjäytymisestä vahvistetaan käsityksiä, mitä normatiiviseen kansalaisuuteen kuuluu. Syrjäytymisestä puhuminen ei ole siis vain huolta kaikkien nuorten mukaan saamisesta, vaan se osoittaa samalla – huomaamattaan – ketkä eivät täytä yhteiskunnan asettamia vaatimuksia. (Helne 2002.) Nyky-yhteiskunnassa keskeisimpiin kuuluva nuoren syrjäytymisen merkki on työvoiman ja opiskelun ulkopuolelle jääminen erityisesti silloin, kun nuorella ei ole peruskoulun lisäksi muuta koulutusta (Myrskylä 2012).

Tämän tutkimushankkeen empiiriset tulokset osoittivat suoriutumisen ja sosiaalisten suhteiden kannustavuusongelman pahoinvoivilla nuorilla sekä syrjäytymisen kehän olemassaolon. Suoriutuminen ja sosiaaliset suhteet jakavat nuoria voittajiin ja häviäjiin, myös yhteiskunnan ulkopuolelle jäämisen kokemuksen muodossa. Hyvinvointipolitiikan kannalta kriittinen näkökulma koskee tällöin sitä, miten tukea syrjäytymisriskin alla olevien nuorten suoriutumista siten, että katkaistaan yhteiskunnallisen syrjäytymisen kokemuksen ja oman suoriutumisen välinen kytkös. Kokemus yhteiskunnan asettamista, täyttymättä jäämistä vaatimuksesta heikentää alemmuuden ja ulkopuolelle jäämisen tunteen muodossa nuoren oman potentiaalin hyödyntämistä.

Tavoitteeksi tulee asettaa syrjäytymisriskin alla olevien nuorten elämäntilanteeseen ja taustaan sovitettua kannustavuuden kehittäminen. Tukitoimien sovittaminen nuorten lähtökohtiin on jo olennainen osa etsivää työtä, työpajatoimintaa ja muita tukimuotoja. Kyse on tältä osin olemassa olevan toiminnan edelleen kehittämisestä. Samalla tarvitaan kuitenkin aiempaa syvempää tutkimustietoa koetusta syrjäytymisestä. Nykyinen syrjäytymisen tutkimus on liiaksi korostanut objektiivisia syrjäytymisen mittareita, kuten osallisuutta työstä ja opiskelusta. Nuoren koettu hyvinvointi voi auttaa ymmärtämään yksilöllisiä mekanismeja, jotka tuottavat syrjäytymisen kokemusta ja siten johtavat nuoren elämän kielteiseen kierteseen. Kokemuksellinen näkökulma auttaa myös tarkastelemaan erilaisia syrjäytymisen konteksteja (koulutus, työ, sosiaaliset suhteet) ja niihin liittyvää kokemusta. Tavoitteena on löytää keinoja kannustaa nuorta hänen taustaansa sopivalla tavalla. Kyseinen kehittämistyö edellyttää tietoa syrjäytymiskokemuksen synnystä nuorten erilaisissa elämäntilanteissa ja –konteksteissa. Lisäksi tarvitaan analyysiä erilaisen tukitoimien vaikutuksesta nuoren kokemukseen. Samalla nuorten omaa näkökulmaa korostava hyvinvoinnin edistäminen tarkoittaa, että nuoret itse on otettava olennaiseksi osaksi kansalaisten hyvinvoinnin tukemista. Keskeinen keino tältä osin on toiselle asteelle lisättävä pakollinen sosiaalisen vastuun kurssi, jossa nuoret oppivat vapaaehtoistyöhön, läheisten sosiaaliseen tukemiseen ja myös laajemmin hyvinvoinnin yhteisvastuulliseen tukemiseen.

Kolme kohtaa tiivistetysti:

1. Ennalta ehkäisevän työn roolia asevelvollisuusvaiheessa on kehitettävä vahvistamalla kotiutumiseen liittyvää moniammatillista yhteistyötä armeijan ulkopuolisten toimijoiden kuten oppilaitosten, sosiaali- ja terveyssektorin, TE-keskusten ja kolmannen sektorin kanssa.
  - a. Mahdollista ehkäistä toisen asteen jälkeistä syrjäytymistä sekä tukea lukion jälkeisiin jatko-opintoihin ohjautumista.
  - b. Nuorten omat suunnitelmat on otettava mahdollisimman hyvin huomioon kotiutumiseen liittyvän ohjauksen, oppituntien tai tapahtumien kohdentamisessa.
2. Tulevaisuuden uskon tukeminen on nähtävä keskeisenä tavoitteena kaikessa nuorisopolitiikassa.
  - a. Erityistä huomiota on kiinnitettävä syrjäytymisriskin piirissä ja rakenneuutosalueilla asuvien nuorten tulevaisuudenuskoon.
  - b. Kaikkien nuorten tukitoimintojen tulee jäsentää elämää eteenpäin ja kytkeytyä nuoren omiin tavoitteisiin.

3. Asiakaslähtöiset tukitoimet edellyttävät huomion kiinnittämistä objektiivisten tekijöiden kuten koulutuksen tai työn puuttumisen lisäksi nuorten syrjäytymisen kokemukseen.
  - a. Tutkimuksellista tietoa tulee lisätä erityisesti kvantitatiivisen tutkimuksen avulla syrjäytymisen prosessin (syrjäytymisen kehä) ja eri kontekstien (työ, opiskelu jne.) osalta.
  - b. Tutkimuksellisena ja käytännöllisenä tavoitteena on ymmärtää, miten syrjäytymisriskin piirissä oleva nuori kokee eri tukitoimissa ilmenevät yhteiskunnan asettamat vaatimukset ja miten syrjäytymisen prosessi etenee.
  - c. Tavoitteena on nuoren elämäntilanteeseen ja taustaan sovitettu kannustavuus. Etsivän työn, nuorten pajatoiminnan ja muun tukitoiminnan kanalta kyse on toiminnan edelleen kehittämisestä.
  - d. Nuorten oman näkökulman korostaminen merkitsee myös heidän itsensä osallistamista hyvinvoinnin tukemiseen. Nuorten valmiuksia voidaan vahvistaa toiselle asteelle lisättävällä sosiaalisen vastuun kurssilla.

Kirjallisuus

Alatupa, S., Karppinen K., Keltikangas-Järvinen, L., Savioja, H. 2007. Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma – Löytyykö huono-osaisuuden syy koulusta vai oppilaasta? Sitran raportteja 75. Helsinki. <http://www.sitra.fi/julkaisut/raportti75.pdf> (Luettu 15.3.2012).

Anttila, A., Kuusaari, K. & Puhakka, T. 2010. Ohipuhuttu nuoruus? Nuorten elinolot – vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Valtion Nuorisoasiain neuvottelukunta. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/6009360f-eeec-4da7-bld0-1311124fed43> (Luettu 14.4.2012).

Anttolainen, M. 2011. ALKOHOLIN KÄYTTÖ JA SYRJÄYTYMINEN. ”Ennaltaehkäisevä päihde- ja syrjäytymisvalistus maahanmuuttajanuorille”. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu: opinnäytetyö.

Arholahi, H. & Kaunisto, A. 2011. Mielenterveyden riskikäyttäytymisen ja stressin varhainen tunnistaminen - toimintamallin luominen oppilashuoltotyöryhmälle ja luokanvalvojille ammatilliseen koulutukseen. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu: opinnäytetyö.

Beck, Wolfgang & Laurent J. G. van der Maesen & Fleur Thomese & Alan Walker (2001). Theorizing Social Quality – The Concept’s Validity. Teoksessa Wolfgang Beck, Laurent J. G. van der Maesen, Fleur Thomese & Alan Walker (toim.). Social Quality – A Vision for Europe. The Hague: Kluwer, 307-360.

Berry, J.W. & Sabatier, C. 2010. Acculturation, discrimination, and adaptation among second generation immigrant youth in Montreal and Paris. *International Journal of Intercultural Relations*, 34, 191-207.

Böhnke, P. (2001). Nothing left to lose? Poverty and social exclusion in comparison. Empirical evidence on Germany. Berlin: Social science research centre Berlin.

Cummins, R. (2006). Personal well-being index – adult. Manual, 4th edition. The International Wellbeing group, 2006. <http://www.deakin.edu.au/research/acqol/instruments/wellbeing-index/pwi-a-english.pdf> (luettu 26.8.2011)

Durkheim, É. 1968. Suicide. A Study in Sociology. J. A. Spaulding & G. Simpson (Transl). London: Routledge & Kegan Paul Ltd.

Erikson, E.1982. Lapsuus ja yhteiskunta. Jyväskylä: Gummerus.

Ervasti, Heikki & Saari, Juho (2011). Onnellisuus hyvinvointivaltiossa. Teoksessa Juho Saari (toim.) Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus.

Etelä-Kymenlaakson maahanmuutto-ohjelma 2007-2012. http://www.kotka.fi/alltypes.asp?d_type=5&menu_id=789&#3706

Fukuyama, Francis (1995). Trust. The Social Virtues and the Creation of Prosperity. Freepress: New York.

Hakala, K. & Halonen, S. 2012. Lapsen koulunkäynti vanhempien näkökulmasta – kyselytutkimus vanhemmille. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu: opinnäytetyö.

Hargie, O., O'Donnell, A. & McMullan, C. (2011). Among Young People from Interface Areas of Northern Ireland. *Youth & Society* 43: 3, 873-879.

Havighurst, R. 1982. Developmental Tasks and Education. New York: Longman Inc.

Helne, T. (2002) Syrjäytymisen yhteiskunta. Stakes, tutkimuksia 123. Helsinki: Stakes.

Heponiemi, T., Wahlsröm, M., Elovainio, M., Sinervo, T., Aalto, A-M. & Keskimäki, I. 2008. Katsaus työttömyyden ja terveyden välisiin yhteyksiin. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja.

Herranen, J. 2011. Burmalaisten maahanmuuttajien kotoutumisen edistäminen. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu: opinnäytetyö.

Hiilamo, H. & Kangas, O. (2012). Väärien profettojen jäljillä? Kahdeksan erää tuuloerojen vaarallisuudesta. *Yhteiskuntapolitiikka* 77: 2, 121-133.

Honkasalo V. 2011. Tyttöjen kesken - Monikulttuurisuus ja sukupuolten tasa-arvo nuorisotyössä. Väitöstutkimus, Helsingin yliopisto. www.helsinki.fi/valtiotieteellinen/hallinto/arkisto/11-05.

Jallinoja P, Absetz P, Kuronen R, Nissinen A, Talja M, Uutela A & Patja K. 2007. The dilemma of patient responsibility for lifestyle change: Perceptions among primary care physicians and nurses. *Scandinavian Journal of Primary Health Care* 25 (4), 244–249.

Juhola, K. & Männik, M. 2012. Itsehjautuva sähköinen opas nuoren pahoinvoinnin havaitsemiseksi ammatillisessa koulutuksessa. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu: opinnäytetyö.

Kaarna, A. (2009). Väestön hyvinvointi alueilla – tilastollinen katsaus. TEM-analyysija 17/2009. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Kallio J. 2006. Koettu terveys ja terveydellinen tasa-arvo kuudessa hyvinvointivaltiossa. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 43(3), 218–230.

Kaukonen, R. (2011). Koulutuksesta ammattiin. Teoksessa M. Pietiläinen (toim.) Nuori tasa-arvo. Helsinki: Tilastokeskus, 49–60.

Kestilä L. 2008. Polut terveyteen. Nuorten aikuisten terveyden, terveyskäyttäytymisen ja terveyserojen määrittäjät. Kansanterveyslaitoksen julkaisuja A23, Helsinki.

Kestilä, L K., Koskinen, S., Kestilä L., Suvisaari, J., Aalto-Setälä, T. & Aro, H. 2007. Nuorten aikuisten psyykinen oireilu: riskitekijät ja terveyspalvelujen käyttö. *Suomen Lääkärilehti* 62(43):3979-3986.

Kivivuori, J. (2010). Tuore tutkimus nuorisoriikollisuuden esiintyvyydestä, taustatekijöistä ja sovittelusta. *Oikeus* 39:2, pp. 188-197.

Koskinen S, Kestilä L, Martelin T & Aromaa A. 2005. Nuorten aikuisten terveys. Terveys 2000 tutkimuksen perustulokset 18–29 -vuotiaiden terveydestä ja siihen liittyvistä tekijöistä. Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B7, Helsinki.

Koste, A., Tallskog, A. 2010. Nuorista Suomessa 2010. Suomen nuorisoyhteistyö – Allianssi ry. Tutkimuskooste. <http://www.alli.fi/binary/file/-/id/665/fid/793/> (luettu 14.4.2012).

Kouluterveyskysely 2011. http://info.stakes.fi/kouluterveys/tulokset/ktkysely_kokomaa_200809_201011_aol.pdf

Kouluterveys (2010). Kouluterveys 2010 -kyselyn Kymenlaakson taulukot. Helsinki: Stakes. <http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/tulokset/taulukot2010/klaakso2010/kouluolot2010kl.htm>

Kuhlman-Keskinen, R. & Peevo, H. (2012). Kotkan kaupunki – maahanmuuttajanuorten palvelut. Helsinki: Helsingin yliopisto, koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia.

KTK. (2011). Kymenlaakson toimialakatsaus 2/2011. Kouvola: Kymenlaakson kauppakamari.

Kyröläinen, H., Vaara, J., Vasankari, T. & Santtila, M. 2010. Reserviläisten kestävyyskunto ja terveysongelmat huolestuttavat. *Liikunta & tiede*. 47(4): 30-33.

Laaksonen M, Roos E, Rahkonen O, Martikainen P, Lahelma E. Influence of material and behavioural factors on occupational class differences in health. *Journal of Epidemiology and Community Health* 2005;59:163–169.

Lalu, S. & Suvivuo, L. 2012. Abiturienttien näkemyksiä henkistä hyvinvointia tukevista ja ei tukevista tekijöistä lukion oppimisympäristössä. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu: opinnäytetyö.

Lax, K. & Mattila, M. 2012. Terveyttä edistävä näkökulma - päihteet ammatillista koulua käyvän elämässä. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu: opinnäytetyö.

Layte, R. & Bertrand, M. & Whelan, C. (2010) Living conditions, social exclusion and mental wellbeing. Second European Quality of Life Survey. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.

Leppämäki, S. 2006. Liikunnan ja valon vaikutus mielialaan. Kansanterveyslaitoksen julkaisuja, A8/2006. ISBN 951-740-627-4 www.ktl.fi/portal/4043 (luettu 20.4.2012).

Leskinen, J., Sinkko, R. & Virtanen, V. (2012). Yhteiskuntasuhteen muutokset ja aikuistuminen varusmiespalveluksen aikana. Käyttätymistieteiden laitos, julkaisusarja 1, Nro 2/2012. Maanpuolustuskorkeakoulu: Helsinki.

Lund, P. 2006. Torjuttu toivottomuus. Juva: WS Bookwell Oy.

Lynch, J. W., Kaplan, G. A. & Salonen, J. T. (1997) Why do poor people behave poorly? Variation in adult health behaviours and psychosocial characteristics by stages of the socioeconomic lifecourse. *Social Science & Medicine*, 44, 6, 809–819.

Maahanmuuton vuosikatsaus (2009). Sisäasiainministeriö: Helsinki.

Marmot, Michael (2005). Social determinants of health inequalities. *The Lancet*; Mar 19-Mar 25, 2005; 365, 9464;

Martelin T., S. Koskinen & E. Lahelma (2005b). Väestöryhmien väliset terveyserot. Teoksessa Aromaa, A., J. Huttunen, S. Koskinen & J. Teperi (toim.). *Suomalaisten terveys*. Duodecim, Helsinki.

McGuire WJ. 2001. Input and output variables currently promising for constructing persuasive communications, sivut 22-48. Teoksessa: Rice RE & Aktin CK (toim.) *Public communication campaigns*, 3. painos Sage California.

Myrskylä, P. (2009). Naisten ja miesten työllisyys on kehittynyt maakunnissa eri suuntiin. In *Hyvinvointikatsaus 2/2009*. Helsinki: Tilastokeskus. [http://stat.fi/tup/hyvinvointikatsaus/hyka_2009_02.html, 5.12.2011]

Myrskylä, P. (2011). Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Työ ja yrittäjyys, 12/2011. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. http://www.tem.fi/files/29457/TEM_12_2011_netti.pdf. (Luettu 11.7.2012)

Myrskylä, P. (2012). Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? EVA-analyysi no 19. <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf> (luettu 11.7.2012)

Määttä, Jukka (2007): Asepalvelus nuorten naisten ja miesten opinto- ja työuralla. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 305. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Nio I. & Sardar P. 2011. Työvoimapolitiisilta toimenpiteiltä sijoittuminen vuonna 2009. TEM-analyysijä 34/2011.

Norris S, Engalgau M & Venkat Narayan K. 2001. Effectiveness of self-management training in type 2 diabetes. A systematic review of randomized controlled trials. *Diabetes Care* 24 (3), 561–587.

Nurmi J-E., Salmela-Aro, K., Anttonen M. & Kinnunen H. (1992) Epäonnistumisen psykologiaa. Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kiinnostukset ja ajattelutavat. *Psykologia* 27(1992), 485–492.

Nurmi, J-E. (1995). Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa Paula Lyytinen & Mikko Korhokangas & Heikki Lyytinen (toim.) *Näkökulmia kehityspsykologiaan*. Porvoo: WSOY, 256–279.

NSE (2007). Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Toimintatarkastuskertomus 146/2007. Helsinki: valtion talouden tarkastusvirasto.

Niinistö, S. (2012). Tasavallan presidentti Sauli Niinistön puhe ”Nuorten syrjäytymisen ehkäisy – tilannekartoituksesta toimintaan” -seminaarissa 14.8.2012. <http://www.tpk.fi/Public/default.aspx?contentid=255447&culture=fi-FI> (katsottu 28.8.2012)

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2012). Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012-2015. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012: 6. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Popp, S. & Schels, B. (2008). ‘Do you feel excluded?’ The subjective experience of young state benefit recipients in Germany. *Journal of Youth Studies*, Vol. 11, No. 2, April 2008, 165-191

Poskiparta M. (2002). Neuvonnan keinoin kohti terveystyötöiden muutosta. Teoksessa Torkkola S (toim.). *Terveystyötöiden*. Tammi, Vammala, 24–35.

Puolustusvoimat (2012). Vuosikertomus 2011. Pääesikunnan viestintäosasto. Helsinki: Puolustusvoimat.

Putnam, Robert D. (2000): *Bowling alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.

Räsänen, J. (2006). Voimaantumisen mahdollistaminen ja ratkaisut. Yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön valtaistaminen. Suomen Työvalmennusakatemia julkaisu. Järvenpää: Julkiviestintä Oy.

Saari, Juho (2011). Hyvinvoinnin kentät. Teoksessa Juho Saari (toim.) *Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta*. Helsinki: Gaudeamus, 33-78.

Salmela S, Kettunen T & Poskiparta M. 2010. Vaikuttavan elintapaohjausintervention suunnittelu – helpommin sanottu kuin tehty? *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 47 (3), 208–218.

Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulun yliopisto.

Silver, Hilary (1994). Social Exclusion and social solidarity: Three paradigms. *International Labour Review* 133(5-6), 531–578.

Silver, H. (2007) *Social Exclusion: Comparative Analysis of Europe and Middle East Youth*. The Middle East Youth Initiative, Working Paper, Number 1. [Available online: <http://www.shababinclusion.org/content/document/detail/558/>, accessed 11.8.2011]

Siviilipalvelus (2011). *Siviilipalvelus 2020*. Siviilipalveluksen kehittämistyöryhmän mietintö. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, 9/2011. Työ- ja elinkeinoministeriö: Helsinki.

Suomalainen asevelvollisuus (2010). *Suomalainen asevelvollisuus. ”Puolustuksen perusta, yksilöä motivoiva ja myönteisiä yhteiskunnallisia vaikutuksia korostava”*. Puolustusministeriö, Helsinki.

TEM (2012). *Nuorten yhteiskuntatakuu 2013*. TEM raportteja 8/2012. Työllisyys- ja yrittäjyysosasto. Helsinki: työ- ja elinkeinoministeriö.

Tolonen-Lindberg J. 2012. *Maahanmuuttajakuraattori*. Puhelinhaastattelu 8.3.2012.

TP (2011): *Työurat pidemmiksi – työeläkejärjestelmän kehittämisvaihtoehtojen tarkastelua*. Työurien pidentämistä selvittävän työryhmän raportti. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja, 4/2011. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. [online].

<URL:<http://www.vnk.fi/julkaisukansio/2011/j04-tyourat-pidemmiksi/PDF/fi.pdf>.
(luettu 15.10.2011)

Wilkinson, R. G. & Pickett, K. E. (2009a). Income Inequality and Social dysfunction. *Annual Review of Sociology*, 2009, 35, 493-511.

Wilkinson, R. G. & Pickett, K. E. (2009b). Tasa-arvo ja hyvinvointi. Miksi tasa-arvo on hyväksi kaikille? Helsinki: HS-kirjat.

Viner, Russell M; Ozer, Elizabeth M; Denny, Simon; Marmot, Michael; Resnick, Michael; et al. (2012) Adolescent Health 2: Adolescence and the social determinants of health. *The Lancet* 379. 9826 (Apr 28-May 4, 2012): 1641-52.

Virtanen, V. E. 2011. Varusmiesten osaamisen tunnustaminen ja siirtyminen siviiliin. Helsinki: puolustusvoimat, pääesikunnan henkilöstöosasto. http://www.puolustusvoimat.fi/wcm/5ac236804843dab5b194b95c6ba8100e/Varusmiesten_osaamisen_tunnustaminen_ja_siirtyminen_siviiliin,_pdf.pdf?MOD=AJPERES. (Luettu 10.4.2012)

Kymenlaakson ammattikorkeakoulun julkaisusarjassa B. ilmestyneet julkaisut

B-SARJA Tutkimukset ja raportit

- B 1 Markku Huhtinen & al.:
Laivadieselien päästöjen vähentäminen olemassa olevissa laivoissa [1997].
- B 2 Ulla Pietilä, Markku Puustelli:
An Empiral Study on Chinese Finnish Buying Behaviour of International Brands [1997].
- B 3 Markku Huhtinen & al.:
Merenkulkualan ympäristönsuojelun koulutustarve Suomessa [1997].
- B 4 Tuulia Paane-Tiainen:
Kohti oppijakeskeisyyttä. Oppijan ja opettajan välisen ohjaavan toiminnan hahmottamista [1997].
- B 5 Markku Huhtinen & al.:
Laivadieselien päästöjä vähentävien puhdistuslaitteiden tuotteistaminen [1998].
- B 6 Ari Siekkinen:
Kotkan alueen kasviuonepäästöt [1998]. Myynti: Kotkan Energia.
- B 7 Risto Korhonen, Mika Määttänen:
Veturidieseleiden ominaispäästöjen selvittäminen [1999].
- B 8 Johanna Hasu, Juhani Turtiainen:
Terveysalan karusellikoulutusten toteutuksen ja vaikuttavuuden arviointi [1999].
- B 9 Hilikka Dufva, Mervi Luhtanen, Johanna Hasu:
Kymenlaakson väestön hyvinvoinnin tila, selvitys Kymenlaakson väestön hyvinvointiin liittyvistä tekijöistä [2001].
- B 10 Timo Esko, Sami Uoti:
Tutkimussopimusopas [2002].
- B 11 Arjaterttu Hintsala:
Mies sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisena – minunko ammattini? [2002].
- B 12 Päivi Mäenpää, Toini Nurminen:
Ohjatun harjoittelun oppimisympäristöt ammatillisen kehittymisen edistäjinä – ARVI-projekti 1999-2002 [2003], 2 p. [2005].

- B 13 Frank Hering:
Ehdotus Kymenlaakson ammattikorkeakoulun kestävän kehityksen ohjelmaksi [2003].
- B 14 Hilka Dufva, Raija Liukkonen
Sosiaali- ja terveysalan yrittäjyys Kaakkois-Suomessa. Selvitys Kaakkois-Suomen sosiaali- ja terveysalan palveluyrittäjyyden nykytilasta ja tulevaisuuden näkymistä [2003].
- B 15 Eija Anttalainen:
Ykköskuski: kuljettajien koulutustarveselvitys [2003].
- B 16 Jyrki Ahola, Tero Keva:
Kymenlaakson hyvinvointistrategia 2003 –2010 [2003], 2 p. [2003].
- B 17 Ulla Pietilä, Markku Puustelli:
Paradise in Bahrain [2003].
- B 18 Elina Petro:
Straightway 1996—2003. Kansainvälinen transitoreitin markkinointi [2003].
- B 19 Anne Kainlauri, Marita Melkko:
Kymenlaakson maaseudun hyvinvointipalvelut - näkökulmia maaseudun arkeen sekä mahdollisuuksia ja malleja hyvinvointipalvelujen kehittämiseen [2005].
- B 20 Anja Härkönen, Tuomo Paakkonen, Tuija Suikkanen-Malin, Pasi Tulkki:
Yrittäjyyskasvatus sosiaalialalla [2005]. 2. p. [2006]
- B 21 Kai Koski (toim.):
Kannattava yritys ei menetä parhaita asiakkaitaan. PK-yritysten liiketoiminnan kehittäminen osana perusopetusta [2005]
- B 22 Paula Posio, Teemu Saarelainen:
Käytettävyyden huomioon ottaminen Kaakkois-Suomen ICT-yritysten tuotekehityksessä [2005]
- B 23 Eeva-Liisa Frilander-Paavilainen, Elina Kantola, Eeva Suuronen:
Keski-ikäisten naisten sepelvaltimotaudin riskitekijät, elämäntavat ja ohjaus sairaalassa [2006]
- B 24 Johanna Erkamo & al.:
Oppimisen iloa, verkostojen solmimista ja toimivia toteutuksia yrittäjämässä oppimisympäristössä [2006]
- B 25 Johanna Erkamo & al.:
Luovat sattumat ja avoin yhteistyö ikäihmisten iloksi [2006]
- B 26 Hanna Liikanen, Annukka Niemi:
Kotihoidon liikkuvaa tietojenkäsittelyä kehittämässä [2006]

- B 27 Päivi Mäenpää
Kaakkois-Suomen ensihoidon kehittämisstrategia vuoteen 2010 [2006]
- B 28 Anneli Airola, Arja-Tuulikki Wilén (toim.):
Hyvinvointialan tutkimus- ja kehittämistoiminta Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa [2006]
- B 29 Arja-Tuulikki Wilén:
Sosiaalipäivystys – kehittämishankkeen prosessievaluatio [2006].
- B 30 Arja Sinkko (toim.):
Kestävä kehitys Suomen ammattikorkeakouluissa – SUDENET-verkostohanke [2007].
- B 31 Eeva-Liisa Frilander-Paavilainen, Mirja Nurmi, Leena Wäre (toim.):
Kymenlaakson ammattikorkeakoulu Etelä-Suomen Alkoholiohjelman kuntakumppanuudessa [2007].
- B 32 Erkki Hämäläinen & Mari Simonen:
Siperian radan tariffikorotusten vaikutus konttiliikenteeseen 2006 [2007].
- B 33 Eeva-Liisa Frilander-Paavilainen & Mirja Nurmi:
Tulevaisuuteen suuntaava tutkiva ja kehittävä oppiminen avoimissa ammattikorkeakoulun oppimisympäristöissä [2007].
- B 34 Erkki Hämäläinen & Eugene Korovyakovsky:
Survey of the Logistic Factors in the TSR-Railway Operation - "What TSR-Station Masters Think about the Trans-Siberian?" [2007].
- B 35 Arja Sinkko:
Kymenlaakson hyvinvoinnin tutkimus- ja kehittämiskeskus (HYTKES) 2000-2007. Vaikuttavuuden arviointi [2007].
- B 36 Erkki Hämäläinen & Eugene Korovyakovsky:
Logistics Centres in St Petersburg, Russia: Current status and prospects [2007].
- B 37 Hilikka Dufva & Anneli Airola (toim.):
Kymenlaakson hyvinvointistrategia 2007 - 2015 [2007].
- B 38 Anja Härkönen:
Turvallista elämää Pohjois-Kymenlaaksossa? Raportti Kouvolan seudun asukkaiden kokemasta turvallisuudesta [2007].
- B 39 Heidi Nousiainen:
Stuuva-tietokanta satamien työturvallisuustyön työkaluna [2007].
- B 40 Tuula Kivilaakso:
Kymenlaaksolainen veneenveistoperinne: venemestareita ja mestarillisia veneitä [2007].

- B 41 Elena Timukhina, Erkki Hämäläinen, Soma Biswas-Kauppinen:
Logistic Centres in Yekaterinburg: Transport - logistics infrastructure of Ural Region [2007].
- B 42 Heidi Kokkonen:
Kouvola muuttajan silmin. Perheiden asuinpaikan valintaan vaikuttavia tekijöitä [2007].
- B 43 Jouni Laine, Suvi-Tuuli Lappalainen, Pia Paukku:
Kaakkois-Suomen satamasidonnaisten yritysten koulutustarveselvitys [2007].
- B 44 Alexey V. Rezer & Erkki Hämäläinen:
Logistic Centres in Moscow: Transport, operators and logistics infrastructure in the Moscow Region [2007].
- B 45 Arja-Tuulikki Wilén:
Hyvä vanhusten hoidon tulevaisuus. Raportti tutkimuksesta Kotkansaaren sairaalassa 2007 [2007].
- B 46 Harri Ala-Uotila, Eeva-Liisa Frilander-Paavilainen, Ari Lindeman, Pasi Tulkki (toim.):
Oppimisympäristöistä innovaatioiden ekosysteemiin [2007].
- B 47 Elena Timukhina, Erkki Hämäläinen, Soma Biswas-Kauppinen:
Railway Shunting Yard Services in a Dry-Port. Analysis of the railway shunting yards in Sverdlovsk-Russia and Kouvola-Finland [2008].
- B 48 Arja-Tuulikki Wilén:
Kymenlaakson muisti- ja dementiaverkosto. Hankkeen arviointiraportti [2008].
- B 49 Hilikka Dufva, Anneli Airola (toim.):
Puukuidun uudet mahdollisuudet terveyden- ja sairaanhoidossa. TerveysSellu-hanke. [2008].
- B 50 Samu Urpalainen:
3D-voimalaitossimulaattori. Hankkeen loppuraportti. [2008].
- B 51 Harri Ala-Uotila, Eeva-Liisa Frilander-Paavilainen, Ari Lindeman (toim.):
Yrittäjämäisen toiminnan oppiminen Kymenlaaksossa [2008].
- B 52 Peter Zashev, Peeter Vahtra:
Opportunities and strategies for Finnish companies in the Saint Petersburg and Leningrad region automobile cluster [2009].
- B 53 Jari Handelberg, Juhani Talvela:
Logistiikka-alan pk-yritykset versus globaalit suuroperaattorit [2009].
- B 54 Jorma Rytönen, Tommy Ulmanen:
Katsaus intermodaalikuljetusten käsitteisiin [2009].

- B 55 Eeva-Liisa Frilander-Paavilainen:
Lasten ja nuorten terveys- ja tapakäyttäytyminen Etelä-Kymenlaakson kunnissa [2009].
- B 56 Kirsi Rouhiainen:
Viisasten kiveä etsimässä: miksi tradenomiopiskelija jättää opintonsa kesken? Opintojen keskeyttämisen syiden selvitys Kymenlaakson ammattikorkeakoulun liiketalouden osaamisalalla vuonna 2008 [2010].
- B 57 Lauri Korppas - Esa Rika - Eeva-Liisa Kauhanen:
eReseptin tuomat muutokset reseptiprosessiin [2010].
- B 58 Kari Stenman, Rajka Ivanis, Juhani Talvela, Juhani Heikkinen:
Logistiikka & ICT Suomessa ja Venäjällä [2010].
- B 59 Mikael Björk, Tarmo Ahvenainen:
Kielelliset käytänteet Kymenlaakson alueen logistiikkayrityksissä [2010].
- B 60 Anni Mättö:
Kyläläisten metsävarojen käyttö ja suhtautuminen metsien häviämiseen Mzuzun alueella Malawissa [2010].
- B 61 Hilikka Dufva, Juhani Pekkola:
Turvallisuusjohtaminen moniammatillisissa viranomaisverkostoissa [2010].
- B 62 Kari Stenman, Juhani Talvela, Lea Värtö:
Toiminnanohjausjärjestelmä Kymenlaakson keskussairaalan välinehuoltoon [2010].
- B 63 Tommy Ulmanen, Jorma Rytönen:
Intermodaalikuljetuksiin vaikuttavat häiriöt Kotkan ja Haminan satamissa [2010].
- B 64 Mirva Salokorpi, Jorma Rytönen
Turvallisuus ja turvallisuusjohtamisjärjestelmät satamissa [2010].
- B 65 Soili Nysten-Haarala, Katri Pynnöniemi (eds.):
Russia and Europe: From mental images to business practices [2010].
- B 66 Mirva Salokorpi, Jorma Rytönen:
Turvallisuusjohtamisen parhaita käytäntöjä merenkulkijoille ja satamille [2010].
- B 67 Hannu Boren, Marko Viinikainen, Ilkka Paajanen, Viivi Etholen:
Puutuotteiden ja -rakenteiden kemiallinen suojaus ja suojauksen markkinapotentiaali [2011].
- B 68 Tommy Ulmanen, Jorma Rytönen, Taina Lepistö:
Tavaravirtojen kasvusta ja häiriötekijöistä aiheutuvat haasteet satamien intermodaalijärjestelmälle [2011].

- B 69 Juhani Pekkola, Sari Engelhardt, Jussi Hänninen, Olli Lehtonen, Pirjo Ojala:
2,6 Kestävä kansakunta. Elinvoimainen 200-vuotias Suomi [2011].
- B 70 Tommy Ulmanen:
Strategisen osaamisen johtaminen satama-alueen Seveso-laitoksissa [2011].
- B 71 Arja Sinkko:
**LCCE-mallin käyttöönotto tekniikan ja liikenteen toimialalla – ensiaskeleina tuot-
teistaminen ja sidosryhmäyhteistyön kehittäminen** [2012].
- B 72 Markku Nikkanen:
**Observations on Responsibility – with Special reference to Intermodal Freight
Transport Networks** [2012].
- B 73 Terhi Suuronen:
Yrityksen arvon määrittäminen yrityskauppatilanteessa [2012].
- B 74 Hanna Kuninkaanniemi, Pekka Malvela, Marja-Leena Saarinen (toim.):
Research Publication 2012 [2012].
- B 75 Tuomo Väärä, Reeta Stöd, Hannu Boren:
**Moderni painekyllästys ja uusien puutuotteiden testaus aidossa, rakennetussa
ympäristössä. Jatkohankkeen loppuraportti** [2012].
- B 76 Ilmari Larjavaara
**Vaikutustapojen monimuotoisuus B-to-B-markkinoinnissa Venäjällä - lahjukset osana
liiketoimintakulttuuria** [2012].
- B 77 Anne Fransas, Enni Nieminen, Mirva Salokorpi, Jorma Rytkönen:
Maritime safety and security. Literature review [2012].
- B 78 Juhani Pekkola, Olli Lehtonen, Sanna Haavisto:
**Kymenlaakson hyvinvointibarometri 2012. Kymenlaakson hyvinvoinnin kehitys-
suuntia viranhaltijoiden, luottamushenkilöiden ja ammattilaisten arvioimana** [2012].
- B 79 Auli Jungner (toim.):
**Sosionomin (AMK) osaamisen työelämälähtöinen vahvistaminen. Ongelmaperustaisen
oppimisen jalkauttaminen työelämäyhteistyöhön** [2012].
- B 80 Mikko Mylläri, Jouni-Juhani Häkkinen:
Biokaasun liikennekäyttö Kymenlaaksossa [2012].
- B 81 Riitta Leviäkangas (toim.):
Yhteiskuntavastuuraportti 2011 [2012].
- B 82 Riitta Leviäkangas (ed.):
Annual Responsibility Report 2011 [2012].

- B 83 Juhani Heikkinen, Janne Mikkala, Niko Jurvanen
Satamayhteisön PCS-järjestelmän pilotointi Kaakkois-Suomessa. Mobiilisatama-projektin työpaketit WP4 ja WP5, loppuraportti 2012 [2012].
- B 84 Tuomo Väärä, Hannu Boren
Puun modifiointiklusteri. Loppuraportti 2012 [2012].
- B 85 Tiina Kirvesniemi
Tieto ja tiedon luominen päiväkotityön arjessa [2012].
- B 86 Sari Kiviharju, Anne Jääsmaa
KV-hanketoiminnan osaamisen ja kehittämistarpeiden kartoitus - Kyselyn tulokset [2012].
- B 87 Satu Hoikka, Liisa Korpivaara
Työhyvinvointia yrittäjälle - yrittäjien kokemuksia Hyvinvointikoulusta ja näkemyksiä yrittäjän työhyvinvointia parantavista keinoista [2012].
- B 88 Sanna Haavisto, Saara Eskola, Sami-Seppo Ovaska
Kopteri-hankkeen loppuraportti [2013].
- B 89 Marja-Liisa Neuvonen-Rauhala, Pekka Malvela, Heta Vilén, Oona Sahlberg (toim.)
Sidos 2013 - Katsaus kansainvälisen liiketoiminnan ja kulttuurin toimialan työelämäläheisyyteen [2013].
- B 90 Minna Söderqvist
Asiakaskesteistä kansainvälistymistä Kymenlaakson ammattikorkeakoulun yritys yhteistyössä [2013].
- B 91 Sari Engelhardt, Marja-Leena Salenius, Juhani Pekkola
Hyvän tuulen palvelu. Kotkan terveystioski hyvinvoinnin edistäjänä - Kotkan terveystioskikokeilun arviointi 2011-2012 [2013].
- B 92 Anne Fransas, Enni Nieminen, Mirva Salokorpi
Maritime security and safety threats – Study in the Baltic Sea area [2013].

